

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Αναστασία Κιτσαή και Γιασιράνης Τσαμπίκος Γεώργιος

**ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ
ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητής: Θ.Β Σταματόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής

Ηράκλειο
Μάιος 2012

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Φτάνοντας ένα βήμα πριν το πτυχίο αισθανθήκαμε την ανάγκη να επικοινωνήσουμε με τους δικούς μας ανθρώπους για να τους εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας για την υποστήριξη που μας πρόσφεραν όλα αυτά τα χρόνια καθώς και την ψυχολογική ανάταση που μας παρείχαν σε κάθε δυσκολία. Μέσα λοιπόν από την πτυχιακή εργασία μας θέλουμε να ευχαριστήσουμε θερμά τους γονείς μας καθώς και τους ανθρώπους που ήταν δίπλα μας όλα αυτά τα χρόνια. Ιδιαίτερες ευχαριστίες φέρουμε στον καθηγητή μας κ. Θ.Β Σταματόπουλο που παρά τις δυσκολίες που είχαμε στην υλοποίηση της εργασίας μας λόγω προσωπικών κολλημάτων (στρατιωτικές υποχρεώσεις, εργασία), συνέλαβε τα μέγιστα ώστε να κατανοήσουμε τον τρόπο διαμόρφωσης της και εν τέλει να φτάσουμε στην ολοκλήρωση της.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	6
1.1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	6
1.2 ΑΡΧΕΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΒΑΡΟΥΣ	8
1.2.1 ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ	8
1.2.2 ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΟΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ	9
1.3 ΔΕΙΚΤΕΣ ΦΟΡΟΔΟΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ.....	12
1.4 ΑΙΤΙΑ ΑΔΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	13
1.5 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ: ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ.....	22
2.1 ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΚΑΙ ΠΛΟΥΤΟΣ	22
2.2 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ.....	24
2.3 ΔΙΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ – ΠΛΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ.....	27
2.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ	34
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	34
3.2 ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ	34
3.3 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ	37
3.3.1 ΜΕΤΡΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΝΑΔΙΑΝΕΜΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	37
3.3.2 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ.....	38
3.4 ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ	41
3.5 ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	47
4.1 ΜΕΣΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	47
4.2 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΝΕ.....	49
4.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	55
4.3.1 ΚΥΡΙΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ.....	59
4.3.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΝΙΣΧΥΟΥΝ ΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ...	61
4.3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	62

4.4 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ	62
4.5 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	65
5.1 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	67
5.2 ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	70
5.3 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ	72
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	81

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντικειμενικός σκοπός της οικονομικής επιστήμης, όπως άλλωστε και όλων των κοινωνικών επιστημών, είναι η μελέτη, η κατανομή και η πρόβλεψη της ανθρώπινης συμπεριφοράς, αναπόσπαστο κομμάτι της οποίας είναι και η οικονομική δραστηριότητα. Τα βασικότερα κοινωνικά προβλήματα εμπεριέχουν μια οικονομική διάσταση, η κατανόηση της οποίας μπορεί να υποβοηθήσει στην επίλυση τους. Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι συχνά απόρροια της ανισοκατανομής του εισοδήματος, του πλούτου, καθώς και της ανεπάρκειας θεσμών ή πολιτικών απασχόλησης και κοινωνικής πρόνοιας. Στην παρούσα πτυχιακή εργασία θα αναφερθούμε στις επιδράσεις της φορολογίας στην διανομή του εισοδήματος και της φτώχειας, ένα θέμα πολύ επίκαιρο τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Η εργασία χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια, τα οποία διορθώνονται ως εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο θα εξετάσουμε κυρίως την έννοια της αποτελεσματικότητας και με το πώς μια τέλεια ανταγωνιστική αγορά μπορεί να ικανοποιεί τις συνθήκες άριστης κατανομής των πόρων μιας κοινωνίας. Αν για κάποιους λόγους οι συνθήκες αποτελεσματικότητας δεν ικανοποιούνται τότε γεννάται το ερώτημα αν η κρατική παρέμβαση μπορεί να βελτιώσει την κατανομή των πόρων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα εξετάσουμε δύο διαστάσεις της διανομής του εισοδήματος: τη φτώχεια και τις εισοδηματικές ανισότητες. Και οι δύο έννοιες στηρίζονται πάνω σε στοιχεία για το εισόδημα και σε αξιολογικές κρίσεις. Αλλά είναι δύο διαφορετικές έννοιες. Η φτώχεια παραπέμπει στον ορισμό και τη μέτρηση του αριθμού και της έκτασης των φτωχών στην κοινωνία. Οι εισοδηματικές ανισότητες αναφέρονται στις διαφορές μεταξύ ατόμων ως προς το εισόδημα και την πρόσβαση σε πόρους.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στις επιδράσεις της φορολογίας στην διανομή του εισοδήματος και στη φτώχεια εστιάζοντας την προσοχή μας στα μέτρα μέτρησης των αναδιανεμητικών επιδράσεων καταλήγοντας στο τέταρτο κεφάλαιο στο οποίο θα αναφερθούμε στα κύρια αίτια της φτώχειας, στους κοινωνικούς παράγοντες και προτάσεις για τη μείωση της φτώχειας στην Ελλάδα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα κάνουμε μια συγκριτική ανάλυση των φορολογικών συστημάτων στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση κλείνοντας την εργασία μας με τα συμπεράσματα και προτάσεις για την βελτίωση των φορολογικών μέσων στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Οι δημόσιοι φορείς για να πετύχουν καλύτερα τις πολλαπλές επιδιώξεις τους, επιβάλλουν συνήθως περισσότερους από ένα φόρους. Αυτό είναι απαραίτητο γιατί ορισμένοι φόροι είναι περισσότερο αποτελεσματικοί στην πραγματοποίηση ορισμένων στόχων των δημοσίων φορέων, ενώ άλλοι φόροι είναι πιο αποτελεσματικοί στην πραγματοποίηση άλλων στόχων. Με άλλα λόγια η επιβολή της φορολογίας εμφανίζει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, γι' αυτό πρέπει να συνδυάζονται κατάλληλα ώστε να ελαχιστοποιούν τα μειονεκτήματα και να μεγιστοποιούν τα πλεονεκτήματα.

Για να μπορέσουμε να καταλάβουμε ποιές είναι οι επιδράσεις της φορολογίας στο κοινωνικό σύνολο, στην διανομή, αναδιανομή του εισοδήματος και στην φτώχεια θα πρέπει πρώτα να παρουσιάσουμε αναλυτικά τις βασικές έννοιες που αφορούν την εργασία, της αρχές της φορολογικής δικαιοσύνης, στις οποίες περιλαμβάνεται η θεωρία του ανταλλάγματος και η θεωρία της φοροδοτικής ικανότητας, στους δείκτες φοροδοτικής ικανότητας και ο χαρακτήρας των δίκαιων φορολογικών συντελεστών καταλήγοντας στα αίτια και στις συνέπειες της άδικης κατανομής του φορολογικού βάρους που οδηγεί στην λάθος διανομή του εισοδήματος και φυσικά στην φτώχεια.

1.1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Το κράτος προκείμενου να χρηματοδοτήσει τις ολοένα αυξανόμενες ανάγκες του και για να παρέχει στο κοινωνικό σύνολο δωρεάν δημόσια αγαθά, δεν έχει επαρκείς πόρους, εκτός της φορολογίας, η οποία έχει αναγκαστικό χαρακτήρα.

Ο σημαντικότερος και πιο τακτικός μηχανισμός που εξασφαλίζει οικονομικούς πόρους στο κράτος είναι η φορολογία, η οποία θα μπορούσε να οριστεί ως η αναγκαστική μεταβίβαση αγοραστικής δύναμης από τους ιδιώτες στο δημόσιο.

Ο κυριότερος σκοπός τον οποίο εκπληρώνει η φορολογία, είναι ταμειευτικός. Η φορολογία γενικά, αποβλέπει στην εξασφάλιση των απαραίτητων δημοσίων εσόδων, ικανών να καλύψουν τις δημόσιες δαπάνες μαζί με τις λοιπές πηγές εσόδων. Επίσης μπορεί να εκπληρώνει κοινωνικούς σκοπούς όταν αποτελεί μέσο καταπολέμησης της οικονομικής ανισότητας που διαμορφώνεται στις διάφορες κοινωνικές τάξεις.

Η φορολογία έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Έχει αναγκαστικό χαρακτήρα,

- Το κόστος χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών το επιφορτίζεται η παρούσα γενεά αφού αυτής μειώνεται η κατανάλωση,
- Ο επιμερισμός του κόστους των δημοσίων δαπανών πραγματοποιείται οριστικά την περίοδο που επιβάλλεται ο φόρος και δεν μετατίθεται βάρος στο μέλλον,
- Μπορεί ο επιμερισμός του κόστους των δημοσίων δαπανών να ανταποκρίνεται στην έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης όταν χρησιμοποιούνται προοδευτικοί φορολογικοί συντελεστές,
- Οι φόροι επειδή μειώνουν την κατανάλωση δεν προκαλούν υπερβάλλουσα ζήτηση (πληθωρισμό).

Φορολογικό βάρος

Οι φόροι είναι μονομερείς παροχές των ιδιωτικών φορέων στο δημόσιο, γιατί δεν αντισταθμίζονται από ειδική αντιπαροχή του δημοσίου στους ιδιωτικούς φορείς ως αποτέλεσμα, οι φόροι να προκαλούν μια επιβάρυνση στους ιδιωτικούς φορείς, που είναι γνωστή ως φορολογικό βάρος. Το φορολογικό βάρος δεν είναι τίποτα άλλο παρά το κόστος της δωρεάν παροχής των δημοσίων αγαθών και χρηματοδότησης των άλλων δραστηριοτήτων των δημοσίων φορέων.

Ένα σημαντικό θέμα που απασχολεί την οικονομία είναι η εξεύρεση ενός τρόπου δίκαιης κατανομής του φορολογικού βάρους μεταξύ των πολιτών. Σε δυο βασικά θέματα μπορούμε να δώσουμε περισσότερη προσοχή:

- Το πρώτο αναφέρεται στον ορισμό της δίκαιης κατανομής του φορολογικού βάρους
- Και το δεύτερο αναφέρεται στην εξεύρεση κατάλληλων κριτηρίων με βάση τα οποία πρέπει να επιβάλλονται οι φόροι, ώστε η κατανομή του φορολογικού βάρους να είναι δίκαιη.

Σχετικά με το πρώτο θέμα ως δίκαιη θεωρείται η κατανομή του φορολογικού βάρους όταν ανταποκρίνεται στις γενικά παραδεγμένες αντιλήψεις του κοινωνικού συνόλου για κοινωνική δικαιοσύνη. Η δεύτερη αρχή ικανοποιείται όταν οι πολίτες που βρίσκονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες, έχουν διαφορετική φορολογική μεταχείριση.

Μια επιπλέον ερμηνεία του φορολογικού βάρους είναι ο όρος της δημοσιονομικής επίπτωσης, που αναφέρεται στην επίπτωση του φόρου και στην επίπτωση των δαπανών. Με την έννοια επίπτωση των φόρων εννοείται το ποσοστό του εισοδήματος τους που μεταβιβάζουν οι πολίτες στο κράτος, κατά εισοδηματική τάξη. Με την έννοια επίπτωση των δαπανών

εννοείται το ποσοστό του πραγματικού τους εισοδήματος που παίρνουν πίσω οι πολίτες από το κράτος κατά εισοδηματική τάξη μέσα από τις δημόσιες δαπάνες.

1.2 ΑΡΧΕΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΒΑΡΟΥΣ

Για να θεωρηθεί δίκαιη η κατανομή του φορολογικού βάρους, θα πρέπει αυτή να υπόκειται σε δύο αρχές:

- Την αρχή της οριζόντιας φορολογικής ισότητας οι οποία ικανοποιείται όταν οι πολίτες που βρίσκονται κάτω από τις ίδιες συνθήκες, έχουν την ίδια φορολογική μεταχείριση
- Την αρχή της κάθετης φορολογικής ισότητας η οποία ικανοποιείται όταν οι πολίτες που βρίσκονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες έχουν διαφορετική φορολογική μεταχείριση.

Όταν τηρούνται οι δυο παραπάνω αρχές, η κατανομή του φορολογικού βάρους είναι δίκαιη. Όσο αναφορά τα κριτήρια που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την δίκαιη κατανομή έχουν αναπτυχθεί δυο θεωρίες:

- Θεωρία του ανταλλάγματος
- Θεωρία της φοροδοτικής ικανότητας

τις οποίες θα εξετάσουμε στο παρακάτω κεφάλαιο.

1.2.1 ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ

Κατά την θεωρία του ανταλλάγματος δυο πολίτες βρίσκονται κάτω από τις ίδιες συνθήκες για φορολογικούς σκοπούς και επομένως πρέπει να έχουν την ίδια φορολογική μεταχείριση. Αντιθέτως δυο πολίτες βρίσκονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες για φορολογικούς σκοπούς και διαφορετικές συνθήκες όταν αποκομίζουν διαφορετικό εισόδημα από το δημόσιο. Κάθε πολίτης επομένως πρέπει να καταβάλει φόρο ανάλογο με το όφελος που αποκομίζει από τη δραστηριότητα του δημοσίου.

Η θεωρία αυτή στηρίζεται στην αρχή της αντιπαροχής, που είναι γενικά αποδεκτή ως «ηθική αρχή» από τις κοινωνίες που στηρίζονται στην λειτουργία της ελεύθερης αγοράς. Θεωρείται ότι το κράτος για την παραγωγή και παροχή δημοσίων αγαθών θα πρέπει να λειτουργεί όπως η κάθε ιδιωτική επιχείρηση. Δηλαδή για την κατανάλωση του κάθε δημοσίου αγαθού οι πολίτες θα πρέπει να επιβαρύνονται με μια ανάλογη τιμή-φόρο, όπως συμβαίνει αντίστοιχα με την κατανάλωση ιδιωτικών αγαθών.

Οι υποστηρικτές της θεωρίας του ανταλλάγματος θεωρούν ότι:

- Η θεωρία αυτή ανταποκρίνεται καλύτερα στην έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης, αφού για όλα τα αγαθά (ιδιωτικά – δημόσια) θα πρέπει να καταβάλλεται μια τιμή. Απόκλιση από αυτήν τη θέση οδηγεί σε αποκλίσεις από την κοινωνική δικαιοσύνη, γιατί δεν μπορεί κάποιος να καταναλώσει αγαθά, είτε δημόσια είτε ιδιωτικά, χωρίς να πληρώσει.
- Με τη θεωρία αυτή ελαχιστοποιούνται οι αρνητικές συνέπειες στα οικονομικά κίνητρα. Κανένας δεν επιβαρύνεται χωρίς ανάλογο όφελος, ενώ η φορολογική επιβάρυνση χωρίς αντίστοιχες αντιπαροχές εξασθενεί τα οικονομικά κίνητρα.
- Παράγονται τα δημόσια αγαθά τα οποία επιθυμούν οι πολίτες. Η πολιτική εξουσία λαμβάνει υπόψη τις προτιμήσεις των πελατών και με βάση αυτές προσδιορίζει τις ποσότητες και της κατηγορίες των δημοσίων αγαθών που θα παραχθούν. Οι φόροι έχουν τον ρόλο των τιμών στην αγορά και δεν παράγονται δημόσια αγαθά αυθαίρετα, αλλά αυτά που εξυπηρετούν τους πολίτες.

Παρά το γεγονός ότι η θεωρία του ανταλλάγματος παρουσιάζει πλεονεκτήματα συνήθως αποφεύγεται να εφαρμοστεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η υγεία όπου η εφαρμογή της δεν κρίνεται επιθυμητή γιατί δεν θα επέτρεπε στις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις να καταναλώσουν αρκετή ποσότητα από το αγαθό αυτό, πράγμα που δεν είναι επιθυμητό από το κοινωνικό σύνολο.

1.2.2 ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΟΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

Με βάση τη θεωρία της φοροδοτικής ικανότητας, θεωρείται δίκαιη η κατανομή του φορολογικού βάρους, όταν γίνεται με βάση την ικανότητα κάθε ατόμου να συνεισφέρει στα κοινά.

Σημαντικό κριτήριο για τη δίκαιη κατανομή των φόρων είναι εδώ η φοροδοτική ικανότητα και όχι το ειδικό όφελος που αποκομίζει κάθε πολίτης από τη δραστηριότητα του δημοσίου.

Ένας εναλλακτικός ορισμός του φορολογικού βάρους, είναι το σύνολο των συνολικών φορολογικών εσόδων του κράτους σε σχέση με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν του, δηλαδή ο λόγος των φόρων προς το ΑΕΠ.

Παρόλα αυτά η θεωρία της φοροδοτικής ικανότητας παρουσιάζει ένα σημαντικό μειονέκτημα, ότι δηλαδή δεν συνδέει το ποσό φόρου, που καταβάλλει κάθε πολίτης, με το όφελος που απολαμβάνει από το δημόσιο, και αυτό έχει ως ενδεχόμενο να οδηγήσει σε εξασθένιση των κινήτρων για εργασία, αποταμίευση, κ.α., γιατί στην περίπτωση αυτή

φορολογούνται περισσότερο, εκείνοι που καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια, από εκείνους που καταβάλλουν μικρότερη προσπάθεια.

Κατά την εφαρμογή της θεωρίας της φοροδοτικής ικανότητας παρουσιάζονται δυο βασικά ερωτήματα:

1. Ποιοι παράγοντες προσδιορίζουν τη φοροδοτική ικανότητα των φορολογουμένων;
2. Πως πρέπει να διαφοροποιείται η φορολογική επιβάρυνση ανάμεσα στους πολίτες που έχουν διαφορετική φοροδοτική ικανότητα;

Σχετικά με το πρώτο ζήτημα, υπάρχουν δυο κατηγορίες παραγόντων, που καθορίζουν τη φοροδοτική ικανότητα των πολιτών. Οι **αντικειμενικοί** και οι **υποκειμενικοί**. Ως αντικειμενικοί παράγοντες θεωρούνται συνήθως το εισόδημα, η περιουσία και η καταναλωτική δαπάνη, οι οποίοι γι' αυτό άλλωστε αποτελούν και τα μεγέθη που χρησιμοποιούνται ως βάσεις των φόρων.

Όσο αναφορά το δεύτερο ζήτημα, η πλησιέστερη άποψη είναι ότι η επιβάρυνση πρέπει να αυξάνεται με ρυθμό ταχύτερο από την αύξηση της φοροδοτικής ικανότητας, δηλαδή η φορολογία πρέπει να είναι προοδευτική. Αυτό σημαίνει ότι όσο αυξάνεται η φοροδοτική ικανότητα ενός ατόμου, που σημαίνει αύξηση των πόρων του, τόσο η οριακή θυσία που προέρχεται από την πληρωμή του φόρου μειώνεται, γιατί οι φόροι που πληρώνει στο δημόσιο θα χρησιμοποιούνται για την ικανοποίηση λιγότερο επιτακτικών του αναγκών.

Επίσης πρέπει να σημειώσουμε ότι η κατανομή τους φορολογικού βάρους πρέπει να γίνεται με βάση θεσπισμένους από την πολιτεία κανόνες, οι οποίοι διέπουν την φορολογική της πολιτική. Οι κανόνες αυτοί είναι οι ακόλουθοι:

- **Ο κανόνας της καθολικότητας του φόρου**

Σύμφωνα με αυτό τον κανόνα, ο φόρος πρέπει να επιβάλλεται σε όλους τους πολίτες χωρίς εξαιρέσεις. Η απαλλαγή από την φορολογία των μικρών εισοδημάτων δεν έρχεται σε αντίθεση με τον κανόνα της καθολικότητας, επειδή η διαφορά των εισόδων από τη φορολόγηση των μικρών εισοδημάτων σε σχέση με τα έξοδα βεβαίωσης και είσπραξης του φόρου είναι πολύ μικρή και επί πλέον το ίδιο κράτος μεταγενέστερα, ίσως χρειάζοταν να ενισχύσει οικονομικά τους μικροεισοδηματίες.

- **Ο κανόνας της παραγωγικότητας του φόρου**

Ο φόρος είναι παραγωγικός, εφόσον το ποσοστό του δεν είναι υπερβολικό, ώστε να οδηγήσει το φορολογούμενο σε φοροδιαφυγή, δεν καθιερώνει απαλλαγές, επιδιώκεται η ταχύτερη δυνατή

βεβαίωση και είσπραξη του με όσο μικρότερα έξοδα και οι νόμοι είναι σαφείς και δεν μεταβάλλονται συχνά.

- **Ο κανόνας της απλότητας του φόρου**

Σε αυτήν την περίπτωση, η φορολογία πρέπει να είναι απλή και κατανοητή έτσι ώστε να αποφεύγεται η σύγχυση και θα βελτιώνονται οι σχέσεις μεταξύ φορολογουμένων και φοροτεχνικών οργάνων.

- **Ο κανόνας της βεβαιότητας του φόρου**

Εάν οι νόμοι είναι απλοί και κατανοητοί και δεν μεταβάλλονται συχνά, τότε ο φορολογούμενος μπορεί να γνωρίζει εκ των προτέρων πόσο φόρο οφείλει στο Δημόσιο και πως πρέπει να εξοφληθεί.

- **Ο κανόνας της καταλληλότητας του φόρου**

Ο φόρος πρέπει να είναι κατάλληλος από άποψη χρόνου, τόπου και τρόπου πληρωμής.

- **Ο κανόνας του ελάχιστου ορίου συντήρησης**

Για κάθε φορολογούμενο υπάρχει ένα τμήμα του εισοδήματος του που δεν πρέπει να υπάγεται στη φορολογία. Είναι εκείνο το τμήμα το οποίο θεωρείται ότι καλύπτει τις απαραίτητες ανάγκες του ίδιου φορολογούμενου και της οικογένειάς του.

- **Ο κανόνας του διαχωρισμού των εισοδημάτων**

Η φοροδοτική ικανότητα του φορολογούμενου εξαρτάται και από την προέλευση του εισοδήματος του. Επομένως, θα πρέπει να μην υπάρχει το ίδιο φορολογικό βάρος για όλα τα εισοδήματα, αλλά να υπάρχει μεταξύ τους κάποια διάκριση.

- **Ο κανόνας αποφυγής της διπλής φορολογίας**

Το φορολογικό σύστημα πρέπει να αποφεύγει την διπλή φορολόγηση, δηλαδή όταν το ίδιο πρόσωπο υποβάλλεται δύο φορές στον ίδιο φόρο και για το ίδιο αντικείμενο, διότι αυτό οδηγεί σε φοροδιαφυγή, εξασθενεί την επιχειρηματική προσπάθεια και δημιουργεί φορολογικές ανισότητες.

Συνεπώς η θεωρία της φοροδοτικής ικανότητας έχει ένα βασικό πλεονέκτημα, οδηγεί σε αναδιανομή του εισοδήματος από τις υψηλότερες στις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις και η αναδιανομή αυτή θεωρείται ότι ανταποκρίνεται στις σύγχρονες αντιλήψεις του κοινωνικού συνόλου για κοινωνική δικαιοσύνη.

1.3 ΔΕΙΚΤΕΣ ΦΟΡΟΔΟΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

Καθώς φτάσαμε στο συμπέρασμα ότι η θεωρία της φοροδοτικής ικανότητας είναι αυτή που κυρίως εφαρμόζεται στην πράξη, το επόμενο βήμα της παρούσας μελέτης καθιστά στο να αναλύσουμε ποιοι είναι οι καταλληλότεροι δείκτες μέτρησης της φοροδοτικής ικανότητας.

Οι κατεξοχήν δείκτες φοροδοτικής ικανότητας, είναι αυτοί της περιουσίας, του εισοδήματος και της κατανάλωσης.

Περιουσία: Είναι ο παλαιότερος δείκτης φοροδοτικής ικανότητας, ο οποίος σε συνδυασμό με το εισόδημα αποτελούν τους βασικότερους δείκτες.

Εισόδημα: Το εισόδημα έχει επικρατήσει ως ο καταλληλότερος δείκτης φοροδοτικής ικανότητας, αφού προσδιορίζει με τον καλύτερο τρόπο το μέγεθος της αγοραστικής δύναμης των ιδιωτών.

Αν προσδιοριστεί το εισόδημα ως δείκτης φοροδοτικής ικανότητας προκύπτουν τα παρακάτω προβλήματα.

1. Ποιο είναι το εισόδημα που θα πρέπει να φορολογηθεί
2. Θα πρέπει να εξαιρεθεί ένα ελάχιστο όριο συντήρησης
3. Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα οικογενειακά βάρη
4. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ο τρόπος απόκτησης του εισοδήματος.

Κατανάλωση: Για τους υποστηρικτές της κατανάλωσης ως του καλύτερου δείκτη φοροδοτικής ικανότητας αυτή παρουσιάζει τα εξής πλεονεκτήματα:

1. Αποτελεί καλύτερο δείκτη και πιο ακριβές μέτρο φοροδοτικής ικανότητας από ότι το εισόδημα. Σύμφωνα με μελέτες είναι πιο δίκαιο οι φορολογούμενοι να επιβαρύνονται με βάση το πόσο καταναλώνουν από αυτό και όχι με βάση το πόσο συνεισφέρουν στο συνολικό προϊόν. Στο γεγονός ότι ο δείκτης κατανάλωσης είναι πιο ικανοποιητικός από τον δείκτη εισόδημα αυτό οφείλεται στο ότι στο εισόδημα δεν περιλαμβάνονται πολλές μορφές αγοραστικής δύναμης και αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αποκλίσεις από τους κανόνες της κοινωνικής δικαιοσύνης.
2. Η κατανάλωση ασκεί λιγότερες αρνητικές επιδράσεις στα οικονομικά κίνητρα και ιδίως στην αποταμίευση η οποία δεν διπλοφορολογείται όπως συμβαίνει με τον φόρο εισοδήματος.

1.4 ΑΙΤΙΑ ΑΔΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Ως κυριότερες αιτίες ύπαρξης αυτού του φαινομένου θεωρούνται:

- Ο βαθμός του κρατικού παρεμβατισμού (περιορισμοί, αλλαγές νόμων, μέγεθος δημόσιου τομέα)
- Η ύπαρξη υψηλού ρυθμού πληθωρισμού σε μια οικονομία. Όταν υπάρχει πληθωρισμός σε μια οικονομία μπορεί να αυξάνεται η φορολογική επιβάρυνση των πολιτών χωρίς να έχει όμως αυξηθεί το πραγματικό τους εισόδημα. Αυτό συμβαίνει γιατί σε περιόδους με υψηλούς ρυθμούς πληθωρισμού λόγω της ονομαστικής και όχι της πραγματικής αύξησης του εισοδήματος τους, οι φορολογούμενοι είναι πιθανό να μεταβούν σε ανώτερα φορολογικά κλιμάκια και να επιβαρυνθούν με περισσότερο φόρο. Ο πληθωρισμός επίσης μειώνει τις φορολογικές ελαφρύνσεις, επιβαρύνει αναλογικά περισσότερο τα εισοδήματα των μισθωτών και συνταξιούχων και αποδυναμώνει το κίνητρο για εργασία.
- Η μακροχρόνια τάση αύξησης των δημοσίων δαπανών.
- Ο τρόπος διαχείρισης του δημόσιου χρέους. Φυσικά η άδικη κατανομή του φορολογικού βάρους και η λάθος διαχείριση του δημόσιου χρήματος, χαλαρώνει τη συνείδηση του φορολογούμενου.
- Η υψηλή φορολογική επιβάρυνση (φόροι, εισφορές κοινωνικής ασφάλισης)
- Η φοροδιαφυγή
- Η μη ορθολογική χρήση από την πλευρά του κράτους του προϊόντος της φορολογίας
- Το υψηλό ποσοστό των ελεύθερων επαγγελματιών στην οικονομία, σε σχέση με το ποσοστό εκείνων οι οποίοι προσφέρουν εξαρτημένη εργασία
- Το επίπεδο ευσυνειδησίας και κοινωνικοοικονομικών αξιών των ηγετών και των μελών μιας κοινωνίας.
- Η ύπαρξη μαύρου χρήματος το οποίο μπορεί να προέρχεται από καταχρήσεις δημοσίου χρήματος, κ.ά.
- Η μέση φορολογική επιβάρυνση του πολίτη.

Έτσι εξηγείται γιατί η πολιτική περιορισμού των εισοδημάτων και της ζήτησης τελικά οδηγεί σε μείωση του εισοδήματος και της ζήτησης μόνον εκείνων που προσφέρουν εξαρτημένη

εργασία (μισθωτοί). Δεν έχουν άδικο συνεπώς εκείνοι οι οποίοι υποστηρίζουν ότι το κόστος των σταθεροποιητικών προγραμμάτων και των προγραμμάτων σύγκλισης υπέστησαν κυρίως οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι. Η διατήρηση όλων των παραπάνω παρενεργειών οδηγεί στην αύξηση της εισφοροδιαφυγής στον τομέα των άμεσων φόρων, άδικη κατανομή των φορολογικών βαρών, στρεβλώσεις της καταναλωτικής συμπεριφοράς των πολιτών και των όρων ανταγωνισμού των επιχειρήσεων που δρουν νόμιμα και εκείνων που παρανομούν.

1.5 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Η κατανομή του φορολογικού βάρους επηρεάζει αρκετά την οικονομία μιας χώρας και συγκεκριμένα επηρεάζει τον ρυθμό ανάπτυξης, τις επενδύσεις, την απασχόληση, την κατανομή των πόρων και την αναδιανομή του εισοδήματος.

Επειδή οι φόροι αποτελούν μονομερείς παροχές των ιδιωτικών φορέων στους δημόσιους φορείς και δεν συνδέονται με αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των τελευταίων, η επιβολή τους προκαλεί αντιδράσεις με συνέπεια να περιορίσουν την φορολογική τους υποχρέωση.

Οι κυριότερες από τις αντιδράσεις αυτές είναι:

1. Επιδράσεις των φόρων στην προσφορά εργασίας
2. Επιδράσεις των φόρων στην αποταμίευση
3. Επιδράσεις των φόρων στις επενδύσεις
4. Επιδράσεις στην ευημερία των νοικοκυριών
5. Φοροδιαφυγή
6. Φοροαποφυγή
7. Μετακύλιση των φόρων
8. Το υψηλό δημόσιο χρέος και τα δημοσιονομικά ελλείμματα
9. Η άνιση διανομή του εισοδήματος

Επιδράσεις των φόρων στην προσφορά εργασίας

Οι δημόσιες δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες, συγκεκριμένα για δημόσια αγαθά που καταναλώνονται εξ' αδιαίρετου και στην ίδια ποσότητα αυξάνουν το πραγματικό εισόδημα των νοικοκυριών κατά το ίδιο ποσό, χωρίς να επηρεάζουν τις σχετικές τιμές των αγαθών. Όλα τα άτομα της οικονομίας θα καταναλώσουν τις ίδιες ποσότητες είτε δουλέψουν, είτε όχι, είτε καταναλώσουν ιδιωτικά αγαθά, είτε όχι. Επειδή, οι δημόσιες δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες επηρεάζουν μόνο το εισόδημα των ατόμων, λέγεται ότι έχουν εισοδηματικό

αποτέλεσμα. Συμπερασματικά, το εισοδηματικό αποτέλεσμα των δημοσίων δαπανών για αγαθά αυξάνει το πραγματικό εισόδημα των ατόμων επομένως και την κατανάλωση όλων των αγαθών συμπεριλαμβανόμενης και της σχολής (ανάπαυσης) και ωθεί τα άτομα σε λιγότερες ώρες εργασίας, αφού μπορούν να εξασφαλίσουν μεγαλύτερο εισόδημα με τις ίδιες ή λιγότερες ώρες εργασίας.

Όσο υψηλότερα είναι τα εισοδήματα, τόσο υψηλή θα είναι και η φορολογία ως αποτέλεσμα περισσότερα άτομα να επιλέγουν να μην εργαστούν. Γενικά τα δημοσιονομικά μέσα δεν επιδρούν τόσο στο απόθεμα εργασία, όσο στην προσφορά εργασίας. Οι φόροι έχουν επίσης σημαντική επίδραση στην προσφορά εργασίας από τους ιδιώτες, την οποία επηρεάζουν διττά:

- Τα άτομα αυξάνουν τη προσφορά εργασίας τους γιατί οι φόροι τους περιορίζουν το διαθέσιμο εισόδημα και προκειμένου να διατηρήσουν το ίδιο επίπεδο ευημερίας αυξάνουν τις ώρες εργασίας. Αυτό είναι θετική επίδραση και αποκαλείται εισοδηματική επίδραση.
- Από την άλλη πλευρά οι φόροι ασκούν αρνητική επίδραση που αποκαλείται επίδραση υποκατάστασης. Οι φόροι στο εισόδημα κάνουν φθηνότερο το αγαθό και έτσι οι ιδιώτες προτιμούν περισσότερο το αγαθό αυτό σε μια αύξηση της φορολογίας.

Επιδράσεις των φόρων στην αποταμίευση

Οι φόροι επιφέρουν αρνητικές επιδράσεις στην αποταμιευτική συμπεριφορά των ιδιωτών αφού αυτή εξαρτάται καταρχήν από το εισόδημα και δεύτερον από το επιτόκιο.

Οποιοδήποτε φόροι μειώνουν το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και με αυτόν τον τρόπο και τις αποταμιεύσεις τους. Ιδιαίτερα οι φόροι στους τόκους έχουν επιδράσεις υποκατάστασης αφού οποιαδήποτε αύξηση αυτών κάνει την κατανάλωση φθηνότερη.

Επιδράσεις των φόρων στις επενδύσεις

Οι επενδύσεις επηρεάζονται σημαντικά είτε από άποψη διαθέσιμων αποταμιευτικών κεφαλαίων, είτε από άποψη της ζήτησης των επιχειρήσεων για επενδύσεις. Έτσι οι φόροι που μειώνουν τα κέρδη των επιχειρήσεων, επιβαρύνουν τα διαθέσιμα κεφάλαια των επιχειρήσεων που διατίθενται για επένδυση και προκαλούν με αυτόν τον τρόπο αρνητικές εισοδηματικές επιδράσεις. Αντίθετα, οι επιδοτήσεις κεφαλαίου ή εισοδήματος αυξάνουν την κερδοφορία των επιχειρήσεων και ασκούν θετικές επιδράσεις στις επενδύσεις.

Συμπερασματικά, η αύξηση του φορολογικού βάρους μπορεί να οδηγήσει στο κλείσιμο επιχειρήσεων όσο και στον περιορισμό της επενδυτικής δραστηριότητας.

Επιδράσεις στη ευημερία των νοικοκυριών

Οι φόροι επηρεάζουν τη ευημερία των νοικοκυριών γιατί περιορίζουν τα διαθέσιμα εισοδήματα τους, όποτε και την αγοραστική τους δύναμη. Με την μείωση της αγοραστικής τους δύναμη μειώνεται και η κατανάλωση τους., ενώ από την άλλη μεριά οι έμμεσοι φόροι αυξάνουν τις τιμές των αγαθών όποτε και αυτοί περιορίζουν την αγοραστική τους δύναμη και έχουν αρνητική εισοδηματική επίδραση. Η άδικη κατανομή του φορολογικού βάρους και ιδιαίτερα η αύξηση τους επιδεινώνουν περισσότερο την αγοραστική και αποταμιευτική δύναμη κυρίως των αδύναμων εισοδηματικών τάξεων.

Φοροδιαφυγή

Φοροδιαφυγή είναι κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογούμενου, με την οποία επιδιώκεται μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης ή αποφυγή καταβολής φόρου. Παραδείγματα τέτοιων πράξεων αποτελούν η δήλωση στην εφορία χαμηλότερου εισοδήματος, η λαθραία εισαγωγή προϊόντων, κ.α.

Το μέγεθος της φοροδιαφυγής εξαρτάται από υποκειμενικούς και αντικειμενικούς παράγοντες:

1. Υποκειμενικοί παράγοντες:

- Το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των φορολογουμένων, π.χ. το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο δεν επιτρέπει στους φορολογούμενους να συνειδητοποιήσουν το γεγονός ότι τα φορολογικά έσοδα διατίθενται για την παραγωγή δημοσίων αγαθών.
- Το μορφωτικό επίπεδο και το επίπεδο φορολογικής ηθικής των φοροτεχνικών οργάνων. Το μορφωμένο και αδιάφθορο προσωπικό μπορεί να διαμορφώσει ένα φορολογικό σύστημα που να ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο φοροδιαφυγής.

2. Αντικειμενικοί παράγοντες:

- Η μέση φορολογική επιβάρυνση του ατόμου. Όσο υψηλότερη είναι αυτή, τόσο ισχυρότερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή, καθώς οι υψηλοί φόροι περιορίζουν σημαντικά την ικανοποίηση των ατομικών αναγκών.
- Ο τρόπος κατανομής των φορολογικών βαρών. Όσο περισσότερο άδικη είναι η κατανομή των φορολογικών βαρών, τόσο εντονότερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή.
- Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος. Η τάση για φοροδιαφυγή είναι μεγαλύτερη όταν το φορολογικό σύστημα κυριαρχείται από άμεσους φόρους, διότι όλα τα νοικοκυριά είναι υποχρεωμένα να υποβάλλου δηλώσεις, η ειλικρίνεια των οποίων είναι δύσκολο να ελεγχθεί.
- Ο τρόπος διαχείρισης του δημοσίου χρήματος. Η κακή διαχείριση των φορολογικών εσόδων και η σπατάλη του δημόσιου χρήματος διαβρώνει τη φορολογική συνείδηση των φορολογουμένων και άρει την εμπιστοσύνη των νοικοκυριών απέναντι στους δημόσιους φορείς.
- Ο τρόπος οργάνωσης της αγοράς. Όταν στην οικονομία υπάρχουν πολλές μικρές επιχειρήσεις, η τάση για φοροδιαφυγή είναι μεγαλύτερη. Στις αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες, η φοροδιαφυγή είναι σχετικά περιορισμένη.
- Ο τρόπος οργάνωσης των φοροτεχνικών υπηρεσιών. Η επάνδρωση φοροτεχνικών υπηρεσιών με έμπειρο προσωπικό και με σύγχρονα υλικοτεχνικά μέσα μειώνει την τάση για φοροδιαφυγή.

Σήμερα η φοροδιαφυγή αποτελεί το μεγαλύτερο πονοκέφαλο των κυβερνήσεων. Έχει ξεπεράσει τα όρια των κρατών και πραγματοποιείται και σε διεθνή επίπεδα. Τα αίτια που προκαλούν την φοροδιαφυγή σε εθνικό επίπεδο είναι διάφορα. Ποικίλουν από χώρα σε χώρα. Υπάρχει όμως ένα κοινό αίτιο για όλες τις χώρες. Η ανάπτυξη της Οικονομίας των κρατών γίνεται παράλληλα με την αύξηση του κρατικού παρεμβατισμού στις όλο και μεγαλύτερες ανάγκες διακίνησης αγαθών από χώρα σε χώρα. Οι ανάγκες αυτές από πλευράς κράτους καλύπτονται με την επιβολή μεγαλύτερων φόρων ως αποτέλεσμα να παρακινούνται περισσότερο οι πολίτες να ρισκάρουν στην φοροδιαφυγή, γιατί το κέρδος τους θα είναι μεγαλύτερο.

Υπάρχουν τρόποι αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής οι οποίοι είναι οι εξής:

- Ορθολογική οργάνωση και λειτουργία των φοροτεχνικών υπηρεσιών.
- Κατάλληλη διάρθρωση του φορολογικού συστήματος.

- Αποκατάσταση πνεύματος εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ φορολογουμένων και φορολογούσας αρχής.
- Δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών.
- Συνετή διαχείριση δημοσίου χρήματος
- Αποφυγή υπέρμετρης φορολόγησης.

Φοροαποφυγή

Φοροαποφυγή σημαίνει ότι ο φορολογούμενος με νόμιμες ενέργειες, εκμεταλλευόμενος κενά του νόμου, κατορθώνει να μειώσει τη φορολογική του υποχρέωση ή να αποφύγει την καταβολή του οφειλόμενου φόρου.

Παραδείγματα τέτοιων νόμιμων ενεργειών του φορολογούμενου είναι τα εξής: Στην φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων όπου ο νόμος προβλέπει την υποβολή κοινής δήλωσης των συζυγών αλλά χωριστό προσδιορισμό του φόρου κάθε συζύγου, είναι εύκολο ο σύζυγος να μεταβιβάσει στη σύζυγο εισοδήματα από ορισμένες πηγές για να φορολογηθεί ο πρώτος με χαμηλότερο οριακό φορολογικό συντελεστή.

Η παραπάνω ενέργεια θεωρείται νόμιμη καθώς οι φορολογούμενοι χρησιμοποιούν διαφορές ατέλειες της φορολογικής νομοθεσίας για να αποφύγουν το φόρο η να μειώσουν τη συνολική φορολογική τους υποχρέωση.

Τρόποι αντιμετώπισης της φοροαποφυγής:

- Βαρύτερη φορολόγηση των αγαθών με ανελαστική ζήτηση (επηρεάζεται όμως η δίκαιη διανομή των φορολογικών βαρών).
- Θέσπιση ενιαίου φορολογικού συντελεστή για όλα τα υποκατάστατα αγαθά.
- Τμηματική αύξηση του φορολογικού συντελεστή, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι αντιδράσεις των φορολογουμένων.

Μετακύλιση των φόρων

Μετακύλιση ενός φόρου είναι η μετάθεση του φόρου αυτού από τον ιδιωτικό φορέα, στον οποίο επιβάλλεται αρχικά, σε άλλο ιδιωτικό φορέα. Η μετάθεση αυτού του φόρου γίνεται με αναπροσαρμογή των όρων, με τους οποίους εκείνος που υποχρεώνεται να καταβάλλει το φόρο στο δημόσιο, συναλλάσσεται με άλλους ιδιωτικούς φορείς στην αγορά.

Η μετακύλιση των φόρων άλλοτε προβλέπεται από το νόμο, άλλοτε όμως όχι. Συνήθως, οι έμμεσοι φόροι δαπάνης επιβάλλονται με την πρόθεση να μεταβιβασθούν και να επιβαρύνουν

τους τελικούς καταναλωτές, ενώ οι φόροι που έχουν ως βάση το εισόδημα ή την περιουσία έχουν σκοπό να επιβαρύνουν εκείνους στους οποίους επιβάλλονται αρχικά.

Πάντως πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο από την άποψη της οικονομικής όσο και από την άποψη της κοινωνικής πολιτικής, σημασία έχει ποιος πραγματικά επιβαρύνεται με το φόρο τελικά, ανεξάρτητα από τον ποιον ήθελε να επιβαρύνει ο νομοθέτης.

Το υψηλό δημόσιο χρέος

Η ύπαρξη μεγάλου δημόσιου χρέους και πολύ υψηλού δανεισμού ενδέχεται κατά τις περιόδους αποπληρωμής των δανείων να επιφέρει υπέρμετρη φορολογική επιβάρυνση των επόμενων γενεών. Η υπέρμετρη φορολογική επιβάρυνση συγκεκριμένων φορολογικών κατηγοριών, κυρίως αυτών που δεν μπορούν να φοροδιαφύγουν, επιδεινώνει την κατανομή του φορολογικού βάρους σε μια χώρα. Όταν δε με τα προϊόντα των δημοσίων δανείων χρηματοδοτούνται τρέχουσες ή καταναλωτικές δραστηριότητες του δημοσίου, τόσο λιγότερο πάγιο κεφάλαιο θα κληροδοτηθεί στις επόμενες γενεές, οπότε και η επιβάρυνση τους θα είναι ακόμα μεγαλύτερη.

Παράδειγμα το ποσοστό του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα το οποίο είναι το υψηλότερο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από τη στατιστική υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Eurostat. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα το έλλειμμα του προϋπολογισμού διαμορφώθηκε στο 10,6% του ΑΕΠ, 0,1 ποσοστιαία μονάδα πάνω απ' ότι είχε εκτιμηθεί, λόγω της επιδείνωσης της ύφεσης. Το ποσοστό του Δημόσιου χρέους στην Ελλάδα επιβεβαιώθηκε ως το υψηλότερο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαμορφούμενο στο 144,9% του ΑΕΠ, ακολουθούμενο από το 118,4% του ΑΕΠ της Ιταλίας, το 96,2% του ΑΕΠ του Βελγίου, και το 94,9% του ΑΕΠ της Ιρλανδίας.

Η άνιση διανομή του εισοδήματος

Μια από τις βασικότερες λειτουργίες του σύγχρονου κράτους είναι η αναδιανομή του εισοδήματος, ένα θέμα το οποίο θα μας απασχολήσει σε ένα μεγαλύτερο μέρος της πτυχιακής εργασίας. Ως διανομή εισοδήματος πρακτικά εννοείται η συμμετοχή της κάθε εισοδηματικής τάξης στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, καθώς και το πώς διαχρονικά μπορεί να αλλάξει αυτή.

Το κράτος με το φορολογικό σύστημα και τις δημόσιες δαπάνες που πραγματοποιεί μπορεί να επηρεάσει τη διανομή του εισοδήματος και το περιορισμό της φτώχειας σε μια χώρα.

Το ερώτημα το οποίο πρέπει να θέσουμε είναι «**Πως πρέπει να γίνεται η κατανομή του εισοδήματος στον κόσμο;**». Ασφαλώς δεν υπάρχει μια συγκεκριμένη και διεθνώς αποδεκτή φόρμουλα για κάτι τέτοιο.

Η ανισότητα στην κατανομή αλλά και η «εσφαλμένη ισότητα», όπου αυτή υπάρχει με τη μορφή ίσων απολαβών, των ατόμων που δεν έχουν οφθαλμοφανώς την ίδια αξία ή δεν παράγουν επίσης οφθαλμοφανώς την ίδια εργασία, είναι φαινόμενα που δεν θα λείψουν ποτέ τόσο στον καπιταλιστικό κόσμο όσο και στον μη καπιταλιστικό. Ένα ερώτημα που τίθεται μονίμως και δεν είναι καθόλου καινούριο αφορά την «δικαιοσύνη» της κατανομής εισοδήματος και διατυπώνεται από τους ειδικούς με την μορφή του «τι είναι δίκαιη κατανομή εισοδήματος». Άμεση και κατηγορηματική επίσης απάντηση δεν μπορεί να υπάρξει. Πολλά εξαρτώνται από το είδος της κοινωνίας και την τοποθέτηση των πολιτών. Οι ιδεολόγοι της αριστεράς και της δεξιάς βλέπουν όπως είναι επόμενο τελείως διαφορετικά την δίκαιη κατανομή εισοδήματος». Μήπως η «μέση θέση» είναι η πιο σωστή; Ποια είναι αυτή όμως; Παρ' όλες τις εφαρμογές οικονομικών και κοινωνικών συστημάτων μεθόδων, η περίφημη «κοινωνική δικαιοσύνη» δεν είναι εγκατεστημένη πουθενά κατά τρόπο σαφή και ακλόνητο.

Ποιο σύστημα λοιπόν κατανομής του εισοδήματος είναι το καλύτερο λοιπόν; Ας δούμε τι γράφει ο Αμερικανός Οικονομολόγος Ερβίνγκ Κρίστολ : «Δεν υπάρχει λογική μέθοδος που να μας επιτρέπει αντικειμενική γνωμοδότηση πάνω στο ερώτημα αυτό. Παραδοξολογεί όποιος ισχυρίζεται ότι ο καπιταλισμός σήμερα είναι καλύτερος από τον μη καπιταλισμό ή το αντίθετο. Οποιαδήποτε τέτοια κρίση εξαρτάται από την ιστορία και τις παραδόσεις της συγκεκριμένης κοινωνίας και από τα ήθη και τους ιδεολογικούς προσανατολισμούς των πολιτών. Μια κατανομή του εισοδήματος αναλογεί με τη συμβολή του ατόμου στην κοινωνία, το «κοινό καλό». Απαιτεί επίσης όπως αναγνωρίζεται στην κοινωνία το δικαίωμα να ερμηνεύει αυθεντικά και να εφαρμόζει πρακτικά την κοινή αυτή πεποίθηση των πολιτών σε όλες τις περιπτώσεις. Η ομόγνομη κοινωνία μπορεί ασφαλώς να είναι καλή εφόσον τα βασικά κριτήρια πριν από την ομογνωμία της είναι καλά. Όμως δεν μπορεί να είναι φιλελεύθερη. Οι πολιτικές αρχές που θα ενσαρκώνουν το «κοινό καλό» και θα κάνουν την κατανομή του εισοδήματος - θα μοιράζουν το χρήμα - σύμφωνα με την από μέρους τους επίσημη ερμηνεία τους. Και ποτέ δεν θα τους αναγνωρίσουν τα ίσα δικαιώματα. Αντίθετα η φιλελεύθερη κοινωνία κάθε άλλο παρά ομογνωμία παρουσιάζει. Τα μέλη της δεν συμφωνούν για το τι είναι το "κοινό καλό» για το ποιος πρέπει ή πως πρέπει να συνεισφέρει. Το κοινό καλό ερμηνεύεται τις περισσότερες φορές σε αυτές τις κοινωνίες ως η προσπάθεια για την βελτίωση των υλικών συνθηκών της ζωής, κάτι δηλαδή για το οποίο κανένας λογικός άνθρωπος δεν έχει αντίρρηση. Τελικά η φιλελεύθερη κοινωνία θεωρεί λογικό και «δίκαιο» ότι

το εισόδημα πρέπει να κατανέμεται - σε γενικές γραμμές - ανάλογα με την παραγωγική συμβολή του κάθε ατόμου όπως η συμβολή αυτή εκτιμάται από την αγορά και τις διεργασίες που συντελούνται σε αυτήν. Με άλλα λόγια η κατανομή του εισοδήματος στην φιλελεύθερη κοινωνία είναι «δίκαιη» τότε μόνο όταν πιστεύεις ότι η ελευθερία είναι ή πρέπει να είναι το πολυτιμότερο αγαθό. Αν δεν το πιστεύεις τότε η κατανομή του εισοδήματος η «διανομή του χρήματος» έτσι όπως γίνεται σήμερα είναι άδικη.

Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι αυτό είναι έκφραση της γενικής πεποίθησης ότι είναι καλύτερο για μια κοινωνία να διαμορφώνεται με βάση την αλληλεπερνέργεια, παρά με την αναγκαστική επιβολή σειράς αρχών από το κράτος. Δεν είναι τυχαίο, κάθε άλλο, ότι και στις κοινωνίες όπου η ελευθερία δεν θεωρείται ως το πολυτιμότερο αγαθό, όχι από πρόθεση στραγγαλισμού της ελευθερίας της οικονομίας λόγω χάρη, αλλά γιατί έτσι επιτάσσει το εφαρμοζόμενο σύστημα ώστε να λειτουργεί σύμφωνα με τις καθεστωτικές αρχές η κοινωνική μηχανή, βλέπουμε την μεγάλη στροφή που αρχίζει να συντελείται προς την κατεύθυνση της ελευθερίας δραστηριοτήτων από τα άτομα σε χώρες όπου ως τώρα δεν μπορούσαν να αναπτύξουν καμία πρωτοβουλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ: ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

Όπως αναφέραμε στο προηγούμενο κεφάλαιο το κράτος με το φορολογικό σύστημα και τις δημόσιες δαπάνες που πραγματοποιεί μπορεί να επηρεάσει τη διανομή του εισοδήματος και το περιορισμό της φτώχειας σε μια χώρα. Φυσικά ένα μεγάλο μέρος της φορολογίας επιδρά στην διανομή και αναδιανομή του εισοδήματος προκαλώντας εισοδηματικές τάξεις τις οποίες μπορούμε τις ονομάσουμε πλούσιες ή εισοδηματικές τάξεις τις οποίες μπορούμε να τις ονομάσουμε φτωχές. Σε αυτό το κεφάλαιο θα ξεκινήσουμε αναλύοντας τις έννοιες του εισοδήματος, του πλούτου, της φτώχειας και των ανισοτήτων και των τρόπων μέτρησής τους. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε αφενός τους πιθανούς στόχους που μία κοινωνία μπορεί να θέσει ως προς τη διανομή του εισοδήματος και του πλούτου, αφετέρου, εάν η αγορά διανέμει τους πόρους με τρόπο που να ανταποκρίνεται σ' αυτούς τους στόχους. Η αδυναμία της αγοράς να οδηγήσει στην κοινωνικά επιθυμητή διανομή του εισοδήματος δικαιολογεί θεωρητικά (στα πλαίσια της οικονομικής επιστήμης) την ανάγκη παρέμβασης του κράτους.

2.1 ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΚΑΙ ΠΛΟΥΤΟΣ

Στην καθημερινή κουβέντα συχνά συναντάμε εκφράσεις όπως: «Οι γιατροί έχουν μεγάλο εισόδημα», «Πρέπει να υποβάλλω στην Εφορία τη δήλωση εισοδήματος» κ.α. Είναι προφανές ότι οι προτάσεις αυτές αναφέρονται στα χρήματα που κερδίζει κάποιος ή κάποια μέσα σε μια ορισμένη χρονική περίοδο, που, συνήθως είναι το έτος (ετήσιο εισόδημα) ή ο μήνας (μηνιαίο εισόδημα). Αναφέρονται επίσης και στον τρόπο που κάποιος αποκτά αυτά τα χρήματα.

Στην Οικονομική επιστήμη η έννοια του εισοδήματος διαφέρει κάπως από την καθημερινή σημασία της λέξης. Ως εισόδημα εννοούμε το σύνολο των αμοιβών που λαμβάνει κάποιος για τη συμμετοχή του στην παραγωγική διαδικασία.

Ο ορισμός αυτός απαιτεί κάποιες διευκρινήσεις:

- Πρώτον η έννοια του εισοδήματος αναφέρεται σε αμοιβές που δημιουργούνται κατά την παραγωγική διαδικασία. Αυτός ο ορισμός αποτελεί τη βάση διάκρισης μεταξύ εισοδήματος και μεταβιβαστικής πληρωμής.
- Δεύτερον, συμμετοχή στην παραγωγική διαδικασία δεν σημαίνει αναγκαστικά εργασία. Κάποιος μπορεί να συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία χωρίς ο ίδιος να εργάζεται αλλά με τη διάθεση ιδιόκτητων περιουσιακών του στοιχείων: γη, κτίρια, μηχανήματα κλπ.

Με τον όρο *πλούτο*, ο Smith εννοούσε το σύνολο των υλικών προϊόντων ή των ειδών κατανάλωσης, δεδομένου ότι η κατανάλωση ήταν γι' αυτόν ο τελικός στόχος και η αιτία της παραγωγής. Επιπλέον αναφερόταν στα «αναγκαία» καταναλωτικά εμπορεύματα ως αυτά που «τα ήθη μιας κοινωνίας θεωρούν ανεπίτρεπτο για αξιοπρεπείς ανθρώπους, ακόμα και της κατώτερης εισοδηματικής τάξης, να μη διαθέτουν». Δεν πρότεινε όμως κάποια μορφή κρατικής παρέμβασης υπέρ των φτωχών, ώστε αυτοί να εξασφαλίζουν τα «αναγκαία» καταναλωτικά εμπορεύματα, διότι εμπιστευόταν απόλυτα το σύστημα της ελεύθερης αγοράς ως προς αυτό το θέμα. Θεωρούσε συγκεκριμένα ότι η αγορά λειτουργούσε ως «αόρατο χέρι», που εναρμόνιζε τα εγωιστικά ατομικά συμφέροντα με το συμφέρον της κοινωνίας.

Τόσο το εισόδημα όσο και ο πλούτος αποτελούν δείκτες της αγοραστικής δύναμης ενός ατόμου, δηλαδή της δυνατότητάς του να αγοράζει αγαθά και υπηρεσίες. Όμως το μεν εισόδημα είναι η αύξηση της αγοραστικής δύναμης του ατόμου κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου, ο δε πλούτος είναι το ύψος της αγοραστικής δύναμης του ατόμου μία δεδομένη χρονική στιγμή. Κατά συνέπεια, ο πλούτος είναι ένα μέγεθος-απόθεμα ενώ το εισόδημα ένα μέγεθος-ροή.

Διακρίνουμε τρία είδη πλούτου: τον υλικό (σπίτια, οικόπεδα και διαρκή καταναλωτικά αγαθά) το χρηματο-οικονομικό πλούτο (τραπεζικές καταθέσεις, μετοχές, ομόλογα) και το ανθρώπινο κεφάλαιο (παραγωγικές γνώσεις και δεξιότητες).

Κάθε είδος πλούτου αποτελεί πηγή εισοδήματος (χρηματικού ή μη χρηματικού). Ωστόσο, μόνο το χρηματικό εισόδημα μπορεί να μετρηθεί και σε αυτό θα αναφερόμαστε στο εξής όταν θα χρησιμοποιούμε τον όρο εισόδημα. Παρομοίως, μόνο τα είδη πλούτου που μπορούν να αποτιμηθούν χρηματικά μπορούν να μετρηθούν και άρα όταν στο εξής θα χρησιμοποιούμε τον όρο πλούτο, θα εννοούμε μόνο τον υλικό και χρηματοοικονομικό πλούτο.

Οι κύριες συνιστώσες του εισοδήματος των ατόμων – ή αλλιώς του προσωπικού εισοδήματος – είναι το εισόδημα από εργασία (μισθοί, εισόδημα από αυτοαπασχόληση), το εισόδημα από περιουσία (πρόσοδοι, τόκοι, μερίσματα) και οι μεταβιβαστικές πληρωμές του κράτους (επιδόματα, φοροαπαλλαγές). Το διαθέσιμο προσωπικό εισόδημα αποτελείται από το προσωπικό εισόδημα μείον τους φόρους. Ο πλούτος αποτελείται από τη χρηματική αξία των υλικών και χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων μείον τα οφειλόμενα δάνεια σε τράπεζες και άλλους πιστωτές.

2.2 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Αν και υπάρχουν ποικίλες προσεγγίσεις στον ορισμό και την έννοια της φτώχειας, φαίνεται ότι κοινός στόχος όλων των προσεγγίσεων είναι ο χαρακτηρισμός και εντοπισμός των νοικοκυριών και ατόμων τα οποία υστερούν χαρακτηριστικά σε διαθέσιμους χρηματικούς και μη πόρους με αποτέλεσμα να μη μπορούν να συμμετέχουν κατά ανεκτό βαθμό στην κοινωνικοοικονομική ζωή της κοινωνίας που ζουν. Η υστέρηση των νοικοκυριών και ατόμων σε χρηματικούς και μη πόρους σημαίνει βέβαια ότι η έννοια της φτώχειας συντίθεται από στοιχεία ποσοτικά (ανεπαρκείς χρηματικοί πόροι). Η ποσοτική διάσταση της φτώχειας, συνεπώς, σημαίνει την έλλειψη πόρων για τη διασφάλιση των όρων και προϋποθέσεων ενός ελάχιστου (ανεκτού) επιπέδου ζωής. Η διάσταση αυτή της φτώχειας επιδέχεται ουσιαστικά δύο ορισμούς :

- την **απόλυτη φτώχεια** που ορίζεται ως ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερο από ένα καθορισμένο ποσό την ημέρα συνήθως με λιγότερο από ένα δολάριο σε τιμές του 1985 και
- τη **σχετική φτώχεια** που ορίζεται ως ποσοστό των ατόμων σε μια χώρα που ζουν με εισόδημα κατώτερο ενός συγκεκριμένου ποσοστού του διαμέσου εισοδήματος (συνήθως 50% ή 60%). Ο ορισμός του ποσοστού του διαμέσου εισοδήματος διαφέρει από χώρα σε χώρα.

Η ποιοτική διάσταση της φτώχειας αναφέρεται στην αδυναμία πρόσβασης του ατόμου στις βασικές κοινωνικές πολιτικές, πολιτιστικές και επαγγελματικές ευκαιρίες και δυνατότητες μιας συγκεκριμένης κοινωνίας σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Το βασικό αίτιο της φτώχειας είναι η ανεργία. Η αναδιάρθρωση των παραγωγικών δομών της χώρας δεν συνοδεύτηκε από έγκαιρη μέριμνα για άρση των συνεπειών που αυτή θα έχει στην απασχόληση. Αναγκαία είναι και η αναδιοργάνωση της εκπαίδευσης σε σχολικό και πανεπιστημιακό επίπεδο ώστε να αντιμετωπιστούν οι αλλαγές στην αγορά εργασίας και να προσανατολιστούν οι νέοι και το εργατικό δυναμικό της χώρας μέσω της επαγγελματικής κατάρτισής τους.

Το πρώτο πρόβλημα που παρουσιάζει η μέτρηση της φτώχειας είναι ο καθορισμός του τί εννοούμε με αυτή την έννοια.

Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα εξαρτάται από το αν κανείς ορίσει τη φτώχεια με απόλυτους ή σχετικούς όρους. Ένας απόλυτος ορισμός της φτώχειας, ανεξάρτητος από χρόνο και

κοινωνία, τη συνδέει με την αδυναμία των ατόμων να επιβιώσουν όταν δεν έχουν τους αναγκαίους πόρους και άρα με το επίπεδο εισοδήματος επιβίωσης. Ένας σχετικός ορισμός της φτώχειας συσχετίζει το επίπεδο ζωής των φτωχών με τα πρότυπα διαβίωσης της κοινωνίας όπου ζουν. Έτσι, για παράδειγμα, οι φτωχοί θα μπορούσαν να οριστούν ως τα άτομα που το εισόδημά τους είναι κατώτερο του μισού του μέσου εισοδήματος ή αυτοί των οποίων το εισόδημα δεν μπορεί να τους δώσει πρόσβαση στις κανονικές δραστηριότητες των ατόμων στην κοινωνία. Το μισό του μέσου εισοδήματος ή το εισόδημα που δίνει πρόσβαση στις κανονικές κοινωνικές δραστηριότητες αποτελούν παραδείγματα ορισμού της γραμμής φτώχειας.

Και οι δύο ορισμοί έχουν πρόβλημα. Αφενός είναι δύσκολο να ορίσει κανείς τις προϋποθέσεις επιβίωσης ανεξάρτητα από τα πολιτισμικά πρότυπα της κοινωνίας όπου ζει, αφετέρου ο σχετικός ορισμός της φτώχειας ισοπεδώνει τις διαφορές βιοτικού επιπέδου μεταξύ των φτωχών διαφορετικών χωρών. Τις περισσότερες φορές οι επιστήμονες χρησιμοποιούν το σχετικό ορισμό της φτώχειας.

Ωστόσο τα προβλήματα μέτρησης δεν τελειώνουν με την επιλογή του σχετικού ορισμού. Πρώτο, για να μετρηθεί η φτώχεια πρέπει να γνωρίζουμε τους διαθέσιμους πόρους των ατόμων, από τους οποίους εξαρτάται το επίπεδο ζωής τους. Αλλά ποιό είναι το μέτρο των διαθέσιμων πόρων; Αν και συνήθως προτιμάται το εισόδημα, άλλοι δείκτες που χρησιμοποιούνται είναι οι καταναλωτικές δαπάνες των ατόμων, οι συνθήκες στέγασης, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η κατάσταση απασχόλησης.

Δεύτερο, ποιά είναι η μονάδα αναφοράς για τον υπολογισμό του εισοδήματος και τη μέτρηση της φτώχειας; Το άτομο ή η οικογένεια/νοικοκυριό, δεδομένου ότι τα άτομα ζουν σε οικογένειες ή νοικοκυριά και το πιθανότερο είναι να έχουν πρόσβαση και σε πόρους άλλων εκτός από τους δικούς τους;

Από την επιλογή της μονάδας ανάλυσης εξαρτάται η έκταση του φαινομένου της φτώχειας. Από θεωρητικής άποψης η οικογένεια ή το νοικοκυριό είναι η κατάλληλη μονάδα ανάλυσης όταν υπάρχει μοίρασμα του εισοδήματος μέσα στην οικογένεια ή το νοικοκυριό μεταξύ των μελών. Το πρόβλημα είναι να προσδιορίσει κανείς στην πράξη το βαθμό στον οποίο γίνεται μοίρασμα, ώστε να εφαρμόσει ένα ενιαίο κανόνα για όλα τα άτομα της κοινωνίας.

Τρίτο, θα έπρεπε να μετράμε απλώς τον αριθμό των ατόμων ή οικογενειών που είναι φτωχοί ή και το βαθμό στον οποίο είναι φτωχοί; Στην πρώτη περίπτωση υπολογίζουμε το κατά κεφαλήν εισόδημα και το συγκρίνουμε με τη γραμμή της φτώχειας, ενώ στη δεύτερη υπολογίζουμε το κενό φτώχειας.

Ως κενό φτώχειας ορίζεται το χρηματικό ποσό που είναι απαραίτητο προκειμένου να καλυφθεί το κενό μεταξύ του εισοδήματος των φτωχών και της γραμμής της φτώχειας. Οι δύο αυτοί δείκτες είναι προφανώς συμπληρωματικοί. Ο πρώτος μας λέει πόσοι άνθρωποι είναι φτωχοί αλλά όχι πόσο, ενώ ο δεύτερος εκτιμά την έκταση και το κόστος εξάλειψης της φτώχειας. Το βασικό μειονέκτημα του πρώτου δείκτη είναι ότι μία μεταφορά εισοδήματος από τους πιο φτωχούς στους φτωχούς που βρίσκονται οριακά κάτω από τη γραμμή φτώχειας θα καταγραφεί από αυτόν το δείκτη ως μείωση της φτώχειας.

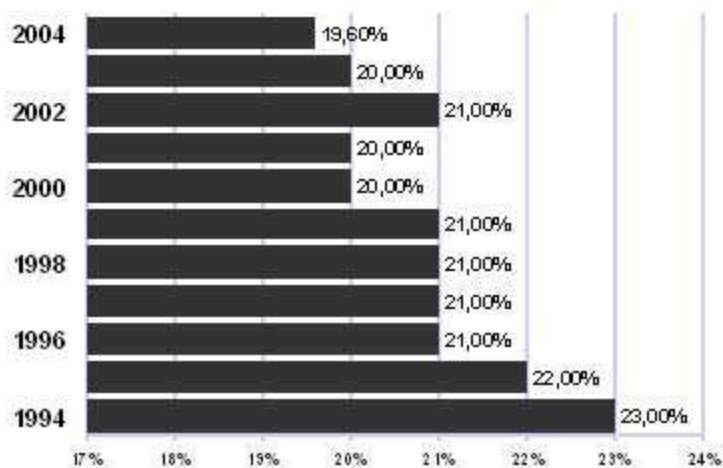
Το τελευταίο πρόβλημα είναι ότι οι παραπάνω δείκτες δεν μετρούν τη διάρκεια παραμονής στη φτώχεια, που είναι πάρα πολύ σημαντική διάσταση των αρνητικών επιπτώσεων της φτώχειας στην ευημερία των ατόμων. Στην πραγματικότητα, το πρόβλημα της φτώχειας σε μια κοινωνία μπορεί να θεωρηθεί ως το γινόμενο του αριθμού των φτωχών επί τη μέση διάρκεια παραμονής στη φτώχεια.

Μπορούμε να αναφερθούμε στην Ελλάδα ως παράδειγμα για το τι είναι φτώχεια καθώς κατέχει μία από τις υψηλότερες θέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση αφού η ομάδα του πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από τα όρια της φτώχειας στη χώρα μας φτάνει το 21%, δηλαδή σχεδόν δύο εκατομμύρια Έλληνες.

Με βάση στατιστικά στοιχεία μέχρι το 2004 παρατηρούμε ότι:

- Το χρηματικό όριο της φτώχειας για το **2004 ανέρχεται στο ετήσιο ποσό των 5.649,78 ευρώ ανά άτομο και σε 11.864,54 ευρώ για νοικοκυριά με δύο ενήλικους και δύο εξαρτώμενα παιδιά.**
- Με βάση τα εισοδήματα του 2004, το **19,6% των πολιτών της χώρας ήταν μέλος του νοικοκυριού με εισόδημα κάτω του ορίου της φτώχειας.**

Το αντίστοιχο ποσοστό για τα προηγούμενα χρόνια εμφανίζεται στον ακόλουθο πίνακα.

Πηγή: *Statistics on income and living conditions*, General Secretariat of the National Statistical Service, 2005

1. Το ποσοστό κινδύνου οικονομικής επισφάλειας είναι υψηλότερο στις **γυναίκες** (20,9%) σε σχέση με τους άντρες (18,3%).
2. Το ποσοστό για **άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών** υπολογίζεται στο 27,9% του συνολικού πληθυσμού, ενώ για **άτομα ηλικίας 16-24 ετών** είναι 22,7%.
3. Το ποσοστό οικονομικής επισφάλειας των **εργαζομένων** είναι 12,9% ενώ των **μη εργαζομένων** είναι 25,9% και των **ανέργων** 32,8%.
4. Τα περισσότερα από τα **φτωχά νοικοκυριά** δεν είναι πολύ χαμηλότερα από το όριο της φτώχειας.
5. Το 50% των φτωχών νοικοκυριών έχει εισόδημα **πάνω από το 75,9% του ορίου της φτώχειας**.

Το ποσοστό για άτομα **υψηλού μορφωτικού επιπέδου** είναι 6,3%, ενώ για άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο είναι 27%.

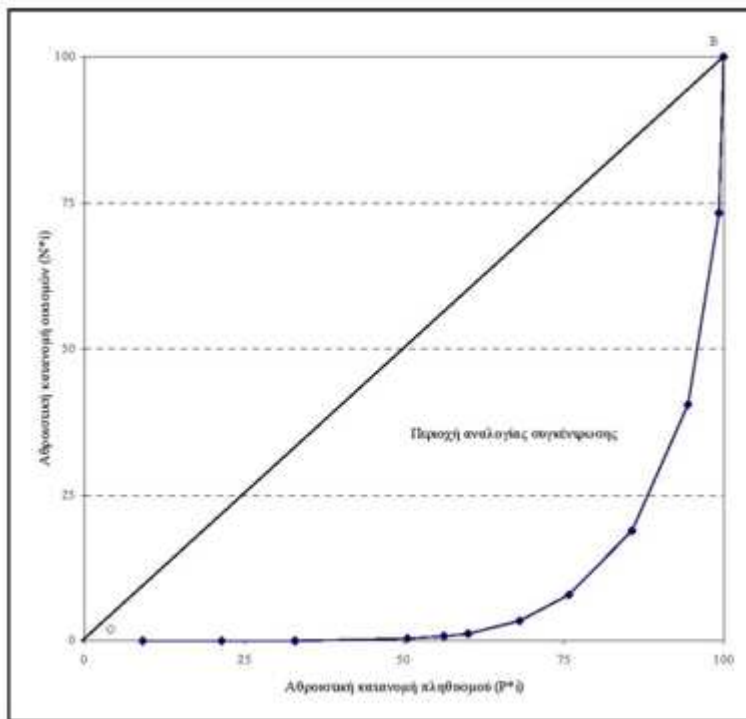
2.3 ΔΙΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ – ΠΛΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

Η διανομή του εισοδήματος παρουσιάζει συνήθως μεγάλες ανισότητες. Λίγα άτομα έχουν πολύ υψηλά εισοδήματα και συγκεντρώνουν στην κατοχή τους μεγάλο ποσοστό του συνολικού εισοδήματος, ενώ πολλά άτομα έχουν μικρά εισοδήματα και συγκεντρώνουν μικρό ποσοστό του συνολικού εισοδήματος. Η ανισότητα στα εισοδήματα εξαρτάται από την άνιση διανομή του πλούτου, από τον βαθμό απασχόλησης και από την ανισότητα στις αμοιβές.

Για να μπορέσουν να μετρηθούν οι εισοδηματικές ανισότητες πρέπει να είναι γνωστή η διανομή του εισοδήματος. Η διανομή του εισοδήματος συνήθως αναπαρίσταται με την

καμπύλη Lorenz, που απεικονίζει το μέγεθος των εισοδηματικών ανισοτήτων, αντιπαραβάλλοντας την πραγματική – σωρευτική – διανομή του εισοδήματος με τις υποθετικές διανομές που αντιστοιχούν αφενός στην απόλυτη ισότητα αφετέρου στην απόλυτη ανισότητα.

Διάγραμμα 1: Καμπύλη του Lorenz

Εκτός της πυκνότητας και του κέντρου βάρους του πληθυσμού μιας περιοχής, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατανομή του πληθυσμού στη βάση της **καμπύλης του Lorenz** (που είναι δυνατόν να υπολογισθεί και κατά μέσο μέγεθος οικισμού, κατά υψομετρική ζώνη). Η κλασική αυτή γραφική παράσταση σχηματίζεται χρησιμοποιώντας ένα σύστημα ορθογωνίων συντεταγμένων όπου στον άξονα των τετμημένων έχουμε την αθροιστική σειρά της ποσοστιαίας κατανομής του πληθυσμού και στον άξονα των τεταγμένων την αθροιστική σειρά της ποσοστιαίας κατανομής της έκτασης. Έτσι, αν ο πληθυσμός είναι ισοκατανεμημένος θα πρέπει να έχουμε μια γραμμή (**καμπύλη του Lorenz**) η οποία θα ταυτίζεται με τη διαγώνιο OB, ενώ όσο μεγαλύτερη είναι η ένταση της ανισοκατανομής τόσο περισσότερο θα κάμπτεται η καμπύλη προς τα κάτω και δεξιά της διαγωνίου. Η αναλογία συγκέντρωσης, που κατ' επέκταση μπορούμε να υπολογίζουμε, στο σχήμα μας αντιστοιχεί στην επιφάνεια μεταξύ της διαγωνίου ισοκατανομής και της καμπύλης που σχηματίζεται κάτω από τη διαγώνιο και είναι συμβατικά ή «*αναλογία του πληθυσμού που θα έπρεπε να ανακατανέμουνε για να επιτύχουμε πλήρη ομοιομορφία του πληθυσμού στο χώρο*».

Η καμπύλη Lorenz σχηματίζεται μεταξύ των δύο αυτών ακραίων καταστάσεων με βάση τα στοιχεία της πραγματικής διανομής του εισοδήματος. Η επιφάνεια στο διάγραμμα 1, μεταξύ της καμπύλης Lorenz και της διαγωνίου, δείχνει την απόκλιση της πραγματικής από την απόλυτα ίση διανομή του εισοδήματος και δίνει ένα μέτρο του βαθμού εισοδηματικής ανισότητας.

Ο συντελεστής Gini, που είναι ο πιο συνηθισμένος δείκτης εισοδηματικής ανισότητας, ισούται με το εμβαδόν της σκιασμένης επιφάνειας προς το εμβαδόν του ορθογωνίου τριγώνου με κορυφή την κορυφή της κάτω ορθής γωνίας του διαγράμματος. Είναι προφανές ότι όσο η καμπύλη πλησιάζει προς τη διαγώνιο τόσο οι εισοδηματικές ανισότητες είναι μικρότερες, ενώ όσο απομακρύνεται είναι μεγαλύτερες.

Ο συντελεστής Gini είναι μόνο ένας από τους δείκτες μέτρησης των ανισοτήτων εισοδήματος και πλούτου. Άλλοι είναι η τυπική απόκλιση, ο συντελεστής διακύμανσης, οι δείκτες Atkinson και Theil. Όλοι αυτοί οι δείκτες είναι συνοπτικοί και γι' αυτό ατελείς. Προσπαθούν να συνοψίσουν ένα τεράστιο όγκο πληροφοριών σε έναν αριθμό και σ' αυτήν τους την προσπάθεια αναπόφευκτα δίνουν έμφαση σε κάποιες πληροφορίες, ενώ κάποιες άλλες τις αγνοούν. Για παράδειγμα, ο συντελεστής Gini δεν λαμβάνει υπόψη το μερίδιο του συνολικού εισοδήματος που απολαμβάνει το πλουσιότερο 5 ή 1% των συμπολιτών μας, ενώ κάποιος θα μπορούσε να θέλει να το γνωρίζει, όπως επίσης και να το συγκρίνει με το αντίστοιχο μερίδιο σε άλλες χώρες. Επίσης ο ίδιος συντελεστής δεν μας δείχνει τις ανισότητες στο κάτω και άνω μέρος της κατανομής των εισοδημάτων ξεχωριστά και άρα αγνοούμε την εισοδηματική ψαλίδα μεταξύ μεσαίων και κατώτερων ή μεσαίων και ανώτερων εισοδηματικών στρωμάτων. Για την εξέταση λοιπόν των εισοδηματικών ανισοτήτων σε όλες τους τις διαστάσεις πρέπει να χρησιμοποιεί κανείς συμπληρωματικά πολλούς δείκτες. Όπως και στην περίπτωση της φτώχειας, τα προβλήματα μέτρησης των ανισοτήτων εισοδήματος ή πλούτου δεν τελειώνουν με την επιλογή ενός δείκτη ή συνδυασμού δεικτών. Χρειάζεται κανείς να αποφασίσει για το είδος εισοδήματος που θα λάβει υπόψη του (φορολογητέο ή συνολικό, ακαθάριστο ή καθαρό), τη μονάδα ανάλυσης (ατομικό εισόδημα ή εισόδημα του νοικοκυριού) και την περίοδο αναφοράς (ετήσιο ή δια βίου εισόδημα). Όλες αυτές οι αποφάσεις δεν έχουν μόνο μία τεχνοκρατική διάσταση – π.χ. έλλειψη ή αναξιοπιστία στοιχείων – αλλά προϋποθέτουν και αξιολογικές κρίσεις από την πλευρά του ερευνητή, εφόσον δεν υπάρχει συναίνεση.

2.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Ένας από τους δύο βασικούς στόχους μιας κοινωνίας είναι η κοινωνική δικαιοσύνη, που μεταφράζεται και σε δίκαιη διανομή του εισοδήματος. Ενώ όμως όλοι σχεδόν οι πολίτες μιας χώρας συμφωνούν ότι η διανομή του εισοδήματος πρέπει να είναι δίκαιη, δεν υπάρχει γενική συμφωνία μεταξύ τους για το τί θεωρούν δίκαιη διανομή. Τα πράγματα περιπλέκονται ακόμα περισσότερο, διότι ενδέχεται η δίκαιη διανομή να συγκρούεται με τον άλλο βασικό στόχο της κοινωνίας, που είναι η οικονομική αποτελεσματικότητα. Γι' αυτό ο προσδιορισμός της κοινωνικά επιθυμητής διανομής του εισοδήματος πραγματοποιείται μέσω της πολιτικής διαδικασίας.

Η απόκλιση της υπαρκτής από την κοινωνικά επιθυμητή διανομή του εισοδήματος επιβάλλει την παρέμβαση του κράτους με διάφορες μορφές, που απαρτίζουν την πολιτική αναδιανομής του εισοδήματος.

Επειδή, όπως προαναφέραμε, διαφέρουν οι αντιλήψεις για το τι είναι δίκαιη διανομή του εισοδήματος, όπως και για το είδος της σχέσης μεταξύ διανομής και οικονομικής αποτελεσματικότητας, θα παρουσιάσουμε στη συνέχεια έξι διαφορετικές προσεγγίσεις της αναδιανομής του εισοδήματος μαζί με τα επιχειρήματά τους.

Ελάχιστα όρια

Σύμφωνα με τους οπαδούς της προσέγγισης των ελάχιστων ορίων, ο στόχος της κοινωνικής δικαιοσύνης ως προς τη διανομή του εισοδήματος υπηρετείται επαρκώς όταν η κοινωνία εγγυάται ότι κανενός το εισόδημα δεν μπορεί να πέσει κάτω από ένα δεδομένο ελάχιστο επίπεδο.

Ο πλούτος των πλουσίων ή οι ευρύτερες εισοδηματικές ανισότητες δεν ενδιαφέρουν. Το μόνο που χρειάζεται είναι η εξάλειψη της φτώχειας.

Οι περισσότεροι άνθρωποι θα συμφωνούσαν ότι η καταπολέμηση της φτώχειας αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο κάθε πολιτικής αναδιανομής του εισοδήματος. Ωστόσο πολλοί θα διαφωνούσαν ότι η φτώχεια πρέπει να είναι το μοναδικό μέλημα της τελευταίας για διάφορους λόγους. Αφενός δεν είναι ξεκάθαρο ότι το πρόβλημα της φτώχειας μπορεί εύκολα να διαχωριστεί από αυτό των ανισοτήτων, ιδίως όταν υιοθετήσει κανείς το σχετικό ορισμό της φτώχειας. Αφετέρου, είναι παράλογο να εφαρμόζει κανείς αρχές δικαιοσύνης μόνο σε αυτούς που βρίσκονται στο ένα άκρο της εισοδηματικής κλίμακας και όχι και σε αυτούς που βρίσκονται στο άλλο άκρο.

Πλήρης ισότητα

Ένας πιο ριζοσπαστικός στόχος της πολιτικής αναδιανομής του εισοδήματος είναι η πλήρης ισότητα. Κάθε μέλος της κοινωνίας θα έπρεπε να απολαμβάνει το ίδιο εισόδημα, ανεξάρτητα από θέση και ικανότητα. Οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι της ευημερίας είχαν αρχικά υποστηρίξει το στόχο αυτό στηριζόμενοι σε ωφελμιστικά επιχειρήματα. Εφόσον η οριακή χρησιμότητα του εισοδήματος μειώνεται με την αύξησή του, τότε η ίση διανομή του εισοδήματος μεγιστοποιεί την κοινωνική ευημερία. Κι αυτό διότι η αφαίρεση ενός τμήματος του εισοδήματος ενός πλουσίου και η μεταβίβασή του σε έναν φτωχό ή απλά λιγότερο πλούσιο μειώνει την ευημερία του πρώτου λιγότερο απ' ό,τι θα αυξήσει την ευημερία των δεύτερων.

Η υιοθέτηση της πλήρους ισότητας ως στόχου της πολιτικής αναδιανομής προσκρούει καταρχήν σε πολιτικά εμπόδια. Οι θιγόμενοι είναι πάρα πολλοί, λόγω της μεγάλης έκτασης που πρέπει να λάβει η αναδιανομή του εισοδήματος προκειμένου να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος στόχος. Ωστόσο, εκτός από τις ιδεολογικό-πολιτικές αντιδράσεις, η πλήρης ισότητα διανομής έχει υποστεί και θεωρητική κριτική.

Τα ωφελμιστικά επιχειρήματα αμφισβητήθηκαν, αλλά οι πολέμιοι του στόχου της ισότητας διανομής κυρίως προέβαλαν το επιχείρημα της σύγκρουσής του με το στόχο της οικονομικής αποτελεσματικότητας. Η φορολόγηση των πλουσίων και οι εισοδηματικές μεταβιβάσεις στους φτωχούς ωθούν τους μεν πλούσιους να επενδύουν λιγότερο τους δε φτωχούς να δουλεύουν λιγότερο, με αποτέλεσμα να μειώνεται η συνολική παραγωγή και το εισόδημα της κοινωνίας, άρα και η κοινωνική ευημερία.

Ισότητα συμβατή με την οικονομική μεγέθυνση

Οι οπαδοί της άποψης ότι όσο μεγαλύτερη είναι η έκταση της αναδιανομής του εισοδήματος τόσο περισσότερο βλάπτεται η οικονομική αποτελεσματικότητα θεωρούν ότι η πολιτική αναδιανομής του εισοδήματος οφείλει να έχει ως στόχο την επίτευξη της μέγιστο βαθμό ισότητας διανομής, που είναι συμβατός με ένα δεδομένο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης.

Το μειονέκτημα αυτής της άποψης είναι ότι η εμπειρική οικονομική έρευνα δεν έχει μέχρι σήμερα προσδιορίσει σε ποιο βαθμό συμβάλλει η ανισότητα στην οικονομική μεγέθυνση. Κατά συνέπεια, το επιχείρημα της οικονομικής μεγέθυνσης μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθεί για τη δικαιολόγηση μεγάλων εισοδηματικών ανισοτήτων με τρόπο εντελώς αυθαίρετο.

Ανισότητα που ευνοεί τους λιγότερο ευημερούντες

Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα, ο φιλόσοφος John Rawls ανέλαβε να εξευγενίσει αυτήν την προσέγγιση. Υποστήριξε ότι η ανισότητα στην κοινωνία μπορεί να δικαιολογηθεί μόνον εφόσον λειτουργεί προς το συμφέρον των πιο φτωχών. Έτσι λοιπόν μπορεί να δικαιολογηθεί μία διαφορά στα εισοδήματα εάν είναι απαραίτητη για να ωθεί τα άτομα στην αύξηση του προϊόντος της οικονομίας και εάν τα εισοδήματα των φτωχότερων στρωμάτων της κοινωνίας αυξάνονται ως αποτέλεσμα της οικονομικής μεγέθυνσης.

Συνοπτικά το επιχείρημα του John Rawls λέει ότι η κοινωνία οφείλει να επιτρέπει εκείνο το βαθμό εισοδηματικής ανισότητας που μεγιστοποιεί την οικονομική θέση αυτών που έχουν τους λιγότερους πόρους. Η πολιτική αναδιανομής του εισοδήματος πρέπει να υπακούει σ' αυτόν το στόχο, που αποκαλείται κωδικοποιημένα μέγιστο-ελάχιστο (maximin). Ένα μειονέκτημα αυτού του στόχου είναι ότι υποθέτει ότι η κοινωνία είναι αδιάφορη έναντι διαφορετικών βαθμών ανισότητας στη διανομή του εισοδήματος, από τη στιγμή που όλοι συμβάλλουν στην αύξηση της ευημερίας των λιγότερο ευνοημένων μελών της. Όμως αυτοί οι διαφορετικοί βαθμοί ανισότητας έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην ευημερία άλλων κοινωνικών ομάδων.

Ισότητα ευκαιριών – δίκαιη διαδικασία απόκτησης εισοδήματος

Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, μία διανομή εισοδήματος είναι δίκαιη εφόσον έχει προκύψει από μία κατάσταση όπου όλοι έχουν τις ίδιες ευκαιρίες να γίνουν πλούσιοι ή φτωχοί. Μια άλλη διατύπωση της ίδιας προσέγγισης λέει ότι μία διανομή εισοδήματος είναι δίκαιη εάν είναι το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας της οποίας οι κανόνες θεωρούνται από όλους δίκαιοι.

Το πρόβλημα σ' αυτήν την περίπτωση είναι ότι όλοι δεν συμφωνούν για το τί σημαίνει ισότητα ευκαιριών και ποιοί θεωρούνται δίκαιοι κανόνες. Οι ακραίες καταστάσεις έλλειψης ισότητας ευκαιριών, όπως μία υποθετική κοινωνία όπου το εισόδημα ενός ατόμου εξαρτάται από αυτό των γονέων του, είναι εύκολο να εντοπισθούν. Αλλά είναι πολύ δυσκολότερο να ορίσεις ως δίκαιες ή άδικες καταστάσεις όπου οι εισοδηματικές διαφορές μπορεί μεν να έχουν προκύψει μέσα από μία δίκαιη διαδικασία, αλλά καθορίζονται από ενέργειες του παρελθόντος που υπήρξαν απόρροια διακρίσεων.

Διανομή ανάλογα με τις ανάγκες ή την αξία των ατόμων

Μερικοί πιστεύουν ότι η διανομή του εισοδήματος είναι δίκαιη όταν στηρίζεται σε ορισμένες βασικές αρχές. Τέτοιες είναι η ανάγκη ή ατομική αξία. Ωστόσο υπάρχουν διαφορετικές απόψεις για το ποιές είναι οι ανάγκες που δικαιολογούν εισοδηματικές διαφορές ή για το ποιά άτομα αξίζει να έχουν μεγαλύτερο εισόδημα από τα υπόλοιπα.

Μερικοί για παράδειγμα θεωρούν ότι οι νέοι έχουν μεγαλύτερες ανάγκες από τους ηλικιωμένους, οι πνευματικά υγιείς από τους πνευματικά ανάπηρους, οι εργαζόμενοι με ανήλικα παιδιά από αυτούς χωρίς κ.ο.κ. Άλλοι θεωρούν ότι ο σκληρά εργαζόμενος πρέπει να αμείβεται περισσότερο από τον τεμπέλη, ο έξυπνος περισσότερο από το χαζό, οι άνδρες από τις γυναίκες, οι λευκοί από τους μαύρους.

Σε όλες τις περιπτώσεις, ένα ή περισσότερα χαρακτηριστικά διαφοροποίησης του ενός ατόμου από το άλλο απομονώνονται, ως κρίσιμοι παράγοντες που δικαιολογούν το να απολαμβάνουν ορισμένες κατηγορίες/ομάδες ατόμων ένα υψηλότερο μερίδιο στη διανομή των οικονομικών πόρων από τις υπόλοιπες. Οι δυτικές κοινωνίες δικαιολογούν τη διαφοροποίηση των εισοδημάτων στη βάση περισσότερο της ατομικής αξίας παρά της ανάγκης. Σε γενικές γραμμές θεωρούν ότι άτομα που καταβάλουν μεγαλύτερη προσπάθεια και θυσίες αξίζει να αμείβονται περισσότερο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Οι φόροι, όπως και τα άλλα δημοσιονομικά μέσα, επηρεάζουν την διανομή του εισοδήματος και συνήθως οι δημόσιοι φορείς χρησιμοποιούν την φορολογία για την βελτίωση της διανομής του εισοδήματος. Τρεις βασικές μορφές διανομής και αναδιανομής του εισοδήματος, εξετάζονται βασικά από τους οικονομολόγους: i) η διανομή μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών συντελεστών παραγωγής, που είναι γνωστή ως λειτουργική διανομή του εισοδήματος, ii) η διανομή του ανάμεσα στις διάφορες εισοδηματικές τάξεις, που είναι γνωστή ως διανομή κατά εισοδηματικά κλιμάκια ή κατακόρυφη διανομή του εισοδήματος και iii) η γεωγραφική διανομή του εισοδήματος, δηλαδή η διανομή του ανάμεσα στις διάφορες περιφέρειες μιας χώρας ή/και ανάμεσα στις διάφορες χώρες. Η φορολογία μπορεί να επηρεάσει και τις τρεις μορφές. Σε αυτό το κεφάλαιο θα επικεντρωθούμε στις επιδράσεις της φορολογίας στη διανομή του εισοδήματος κατά εισοδηματικές τάξεις.

3.2 ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

Οι φόροι επηρεάζουν το εισόδημα ενός νοικοκυριού, και επομένως και τη διανομή του κατά εισοδηματικές τάξεις, τόσο από την πλευρά της απόκτησης του εισοδήματος όσο και από την πλευρά της χρησιμοποίησής τους.

Οι επιδράσεις των φόρων στην διανομή του εισοδήματος μπορεί να είναι άμεσες όπως και έμμεσες. Οι φόροι εισοδήματος και περιουσίας, μειώνουν το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, ενώ οι έμμεσοι φόροι αυξάνουν τις τιμές των προϊόντων και περιορίζουν το πραγματικό τους εισόδημα. Οι πρώτοι επηρεάζουν το εισόδημα από την πλευρά κτήσής τους, ενώ οι δεύτεροι επηρεάζουν το εισόδημα από την πλευρά της χρησιμοποίησής του. Οι επιδράσεις αυτές της φορολογίας στη διανομή του εισοδήματος χαρακτηρίζονται ως άμεσες επιδράσεις της φορολογίας στο εισόδημα και στην διανομή. Εκτός από τις παραπάνω άμεσες επιδράσεις, οι φόροι προκαλούν συνήθως και έμμεσες επιδράσεις. Μπορεί να επηρεάζουν τα κίνητρα των νοικοκυριών για εργασία και αποταμίευση, την κατανομή των πόρων στην

οικονομία και να προκαλούν υπερβάλλον βάρος, το οποίο μειώνει το πραγματικό εισόδημα και την ευημερία των νοικοκυριών. Τέλος, οι φόροι μπορεί να επηρεάζουν τη μακροοικονομική κατάσταση της οικονομίας, την απασχόληση και τα εισοδήματα. Αν οι έμμεσες επιδράσεις στο εισόδημα, διαφέρουν ανάμεσα στα διάφορα νοικοκυριά, η διανομή του εισοδήματος μεταβάλλεται και πάλι. Οι έμμεσες επιδράσεις των φόρων στη διανομή του εισοδήματος είναι δύσκολο να αξιολογηθούν και ακόμη δυσκολότερο να ποσοτικοποιηθούν και συνήθως δεν εξετάζονται.

Όσο αναφορά τις άμεσες επιδράσεις των βασικών κατηγοριών φόρων στη διανομή του εισοδήματος κατά εισοδηματικές τάξεις μπορούμε να εξετάσουμε *per primis* τους κεφαλικούς φόρους, οι οποίοι επιβάλλουν το ίδιο ποσό φόρου σε όλα τα άτομα του κοινωνικού συνόλου, αφαιρούν το μεγαλύτερο ποσοστό εισοδήματος από τα φτωχότερα νοικοκυριά και μικρότερο ποσοστό εισοδήματος από τα πλουσιότερα νοικοκυριά και κατά συνέπεια διαφοροποιούν τη διανομή του εισοδήματος. Οι αναλογικοί φόροι εισοδήματος αφαιρούν το ίδιο ποσοστό εισοδήματος από όλα τα άτομα και αφήνουν τη διανομή του εισοδήματος αμετάβλητη, ενώ οι προοδευτικοί φόροι αφαιρούν μεγαλύτερα ποσοστά εισοδήματος από τις υψηλότερες εισοδηματικές τάξεις και βελτιώνουν τη διανομή του εισοδήματος. Αντίθετα, οι γενικοί φόροι αφαιρούν μεγαλύτερα ποσοστά εισοδήματος από τις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις και μικρότερα ποσοστά από τις υψηλότερες εισοδηματικές τάξεις, που δαπανούν μικρότερα ποσοστά του εισοδήματος τους, με συνέπεια να διαφοροποιούν τη διανομή του εισοδήματος. Τέλος, οι ειδικοί φόροι μπορεί να επιβαρύνουν περισσότερο τις χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις και να παραβιάζουν τη διανομή του εισοδήματος ή μπορεί να επιβαρύνουν περισσότερο τις υψηλότερες εισοδηματικές τάξεις και να βελτιώνουν τη διανομή του εισοδήματος, ανάλογα με τα είδη πρώτης ανάγκης.

Τα παραπάνω παρουσιάζονται στον πίνακα 2, όπου εμφανίζεται η διανομή του εισοδήματος, μεταξύ δύο ατόμων Α και Β, πριν και μετά από την επιβολή εναλλακτικών μορφών φορολογίας.

Πίνακας 2 Οι επιδράσεις Εναλλακτικών Μορφών Φορολογίας στη Διανομή του Εισοδήματος κατά κλιμάκια

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ		ΣΧΕΣΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ
	A	B	A:B
Εισόδημα πριν από την φορολογία	100	1.000	0,10

Δαπάνη κατανάλωσης πριν από τη φορολογία	100	500	0,2
- Δαπάνη στο αγαθό X	90	100	0,9
- Δαπάνη στο αγαθό Ψ	10	400	0,025
Διαθέσιμο πραγματικό εισόδημα μετά το φόρο			
A) Μετά ένα κεφαλικό φόρο ποσού 30	70	970	0,072
B) Μετά έναν αναλογικό φόρο εισοδήματος 10%	90	900	0,10
Γ) Μετά ένα γραμμικό προοδευτικό φόρο με 100 αφορολόγητο και 10% ενιαίο συντελεστή	100	910	0,11
Δ) Μετά έναν προοδευτικό φόρο με συντελεστή 10% στα πρώτα 500 και 30% στο επιπλέον.	90	800	0,113
E) Μετά ένα γενικό φόρο κατανάλωση 10%	90	950	0,095
Z) Μετά έναν ειδικό φόρο κατανάλωσης στο X με συντελεστή 20%.	82	980	0,084
H) Μετά έναν ειδικό φόρο κατανάλωσης στο Ψ με συντελεστή 20%.	98	920	0,107

Πηγή: Οικονομικές και Κοινωνικές Επιδράσεις της Φορολογίας

Όπως φαίνεται, πριν από την φορολογία ο A έχει το 10% του εισοδήματος του B. Το ποσοστό αυτό όμως μειώνεται, δηλαδή η διανομή χειροτερεύει, μετά την επιβολή του κεφαλικού φόρου, του γενικού φόρου ή του ειδικού φόρου δαπάνης που επιβαρύνει το προϊόν X, το οποίο καταναλώνεται από το πτωχότερο άτομο. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, το ποσοστό αυξάνεται και, κατά συνέπεια, η διανομή του εισοδήματος μεταξύ των ατόμων βελτιώνεται.

3.3 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

3.3.1 ΜΕΤΡΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΝΑΔΙΑΝΕΜΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Για την μέτρηση των επιδράσεων της φορολογίας στη διανομή του εισοδήματος, κατά εισοδηματικές τάξεις χρησιμοποιούνται διάφορα μέτρα. Δυο είναι τα σημαντικότερα από τα μέτρα αυτά: i) οι μέσοι φορολογικοί συντελεστές κατά εισοδηματικά κλιμάκια και ii) η καμπύλη Lorenz και ο συντελεστής Gini όπως αναφέραμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο.

A) Οι μέσοι φορολογικοί συντελεστές κατά εισοδηματικά κλιμάκια

Οι μέσοι φορολογικοί συντελεστές δίνονται ως λόγιοι του συνολικού ποσού των φόρων με τους οποίους επιβαρύνονται τα άτομα κάθε κλιμακίου προς το συνολικό εισόδημα του κλιμακίου αυτού.

Έτσι, αν T^i παριστάνει τα συνολικά φορολογικά έσοδα τα οποία καταβάλλουν τα άτομα του κλιμακίου i από ένα φόρο Y^i παριστάνει το εισόδημα του κλιμακίου αυτού, ο φορολογικός συντελεστής του κλιμακίου θα δίνεται από τον τύπο:

$$t^i = T^i/Y^i$$

Είναι φανερό ότι αν οι συντελεστές αυτοί αυξάνονται καθώς ανεβαίνουμε τα διάφορα εισοδηματικά κλιμάκια, το φορολογικό σύστημα στο οποίο αναφέρονται οι συντελεστές αυτοί, είναι προοδευτικό και βελτιώνει τη διανομή του εισοδήματος. Αν οι συντελεστές είναι οι ίδιοι σε όλα τα κλιμάκια, το φορολογικό σύστημα είναι αναλογικό και δεν επηρεάζει τη διανομή του εισοδήματος, ενώ αν οι συντελεστές βαίνουν μειούμενοι, το φορολογικό σύστημα είναι αντίστροφα προοδευτικό και επηρεάζει αρνητικά τη διανομή του εισοδήματος.

B) Η καμπύλη Lorenz και ο συντελεστής Gini

Ένα από τα παλαιότερα και περισσότερο γνωστά μέτρα είναι η καμπύλη του **Lorenz**. Η καμπύλη αυτή εμφανίζει τα αθροιστικά ποσοστά του εισοδήματος που αντιστοιχούν σε αθροιστικά ποσοστά του πληθυσμού, του τελευταίου ταξινομημένου κατά μέγεθος

εισοδήματος. Στο 20% του πληθυσμού ανήκει το 8% του εισοδήματος, στο 50% ανήκει το 28%, ενώ στο 80% του πληθυσμού ανήκει το 63% και στο 100% του πληθυσμού ανήκει φυσικά το 100% του εισοδήματος. Αντιθέτως ο συντελεστής Gini έχει ένα σημαντικό πλεονέκτημα. Μας δίνει με ένα μόνο αριθμό μια εικόνα της έκτασης της ανισοκατανομής του εισοδήματος, χωρίς να χρειάζεται να ασχοληθούμε με ολόκληρη την κατανομή αυτή.

Η καμπύλη Lorenz και ο συντελεστής Gini μπορεί να χρησιμοποιηθούν για τη μέτρηση των επιδράσεων των φόρων στη διανομή του εισοδήματος. Για το σκοπό αυτό, κατασκευάζουμε της καμπύλες Lorenz ή υπολογίζουμε τους συντελεστές Gini πριν και μετά τη φορολογία και συγκρίνουμε τις δύο καμπύλες ή τους δύο συντελεστές. Αν η καμπύλη Lorenz μετά τη φορολογία είναι πλησιέστερα προς τη γραμμή των 45° A, και επομένως ο συντελεστής Gini έχει μειωθεί, ο φόρος βελτίωσε τη διανομή του εισοδήματος. Διαφορετικά ο φόρος χειροτέρευσε τη διανομή του εισοδήματος.

3.3.2 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Η μέτρηση των επιδράσεων των φόρων στη διανομή του εισοδήματος αντιμετωπίζει στην πράξη μια σειρά από μεθοδολογικά και στατιστικής φύσης προβλήματα, με συνέπεια η χρησιμότητα των ευρημάτων της να είναι αρκετά περιορισμένη. Τα κυριότερα από αυτά είναι τα εξής:

α) Η βάση μέτρησης των αναδιανεμητικών επιδράσεων: εισόδημα ή δαπάνη

Το πρώτο πρόβλημα που προκύπτει αφορά την επιλογή της κατάλληλης βάσης για την μέτρηση των αναδιανεμητικών επιδράσεων. Ειδικότερα γεννιέται το ερώτημα, αν ως βάση θα πρέπει να χρησιμοποιείται το εισόδημα των φορολογουμένων ή η δαπάνη τους και πως θα πρέπει να ορίζονται τα μεγέθη αυτά. Πολλοί υποστηρίζουν ότι ως βάση για τη μέτρηση των επιδράσεων των φόρων θα πρέπει να χρησιμοποιείται το πραγματικό εισόδημα, το οποίο εμφανίζει την αγοραστική δύναμη που έχει κάθε άτομο του κοινωνικού συνόλου και προσδιορίζει επομένως την ποσότητα των αγαθών που μπορεί να απολαύσει και την ευημερία που μπορεί να διασφαλίσει. Για να αποτελεί κατάλληλο δείκτη, το εισόδημα αυτό θα πρέπει να ορίζεται με την ευρεία έννοια των Haig-Simons. Αυτό σημαίνει ότι στο εισόδημα θα πρέπει να περιλαμβάνονται οι αμοιβές σε είδος, η αυτόματη υπερτίμηση της περιούσιας, τα έκτακτα εισοδήματα κ.α.

Άλλοι οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι ως βάση για τη μέτρηση των αναδιανεμητικών επιδράσεων των φόρων πρέπει να χρησιμοποιείται η καταναλωτική δύναμη, διότι αυτή αντανακλά το μόνιμο εισόδημα των καταναλωτών, το οποίο αποτελεί καλύτερο δείκτη του επιπέδου ευημερίας που απολαμβάνουν τα διάφορα άτομα, σε σχέση με το τρέχον εισόδημα τους.

Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι τα στοιχεία κατανομής της καταναλωτικής δαπάνης κατά εισοδηματικά κλιμάκια είναι περισσότερο αξιόπιστα. Στην πράξη πάντως χρησιμοποιούνται τόσο εισοδηματικά στοιχεία όσο και στοιχεία δαπανών.

β) Ο προσδιορισμός του ύψους του εισοδήματος στην αντιπραγματικότητα

Αναφέραμε ότι για να προσδιορίσουμε τις επιδράσεις των φόρων στη διανομή του εισοδήματος κατά εισοδηματικά κλιμάκια θα πρέπει να συγκρίνουμε τη διανομή του εισοδήματος μετά την φορολογία με τη διανομή του εισοδήματος πριν από την φορολογία. Οι δύο αυτές κατανομές όμως δεν είναι γνωστές. Αν η αξιολόγηση των επιπτώσεων της παρέμβασης των δημόσιων φορέων στη διανομή του εισοδήματος γίνεται ex-ante, γνωρίζουμε την κατανομή του εισοδήματος αλλά δεν γνωρίζουμε την κατανομή που θα προκύψει μετά την επιβολή του φόρου. Αντίθετα, αν η αξιολόγηση γίνεται ex-post, γνωρίζουμε την κατανομή του εισοδήματος αλλά δεν γνωρίζουμε την κατανομή του πριν από την φορολογία. Για να βρούμε την άγνωστη κατανομή και στις δύο περιπτώσεις, θα πρέπει να εξετάσουμε όλες τις περιπτώσεις της φορολογίας στις αποφάσεις των ιδιωτικών φορέων και στην οικονομία κάτι τέτοιο είναι πολύ δύσκολο. Γι' αυτό στην πράξη, όλες οι μελέτες που προσπάθησαν να μετρήσουν τις επιπτώσεις των φόρων στην διανομή του εισοδήματος παρήγαγαν την άγνωστη κατανομή των φόρων χωρίς να υπολογίσουν την έμμεση επίδραση των φόρων στην συμπεριφορά των ιδιωτικών φορέων και στην οικονομία.

γ) Η μονάδα βάσης για τη μέτρηση των αναδιανεμητικών επιδράσεων της δημοσιονομικής παρέμβασης

Ένα τρίτο σημαντικό πρόβλημα είναι η επιλογή της κατάλληλης μονάδας που πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως μονάδα αναφοράς για την μέτρηση των επιδράσεων της φορολογίας. Το πρόβλημα το οποίο τίθεται εδώ είναι, αν ως μονάδα αναφοράς πρέπει να ληφθούν τα επιμέρους άτομα ή η οικογένεια ως σύνολο.

Η χρησιμοποίηση του τόμου ως μονάδα αναφοράς παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι μας επιτρέπει να γνωρίζουμε τις επιπτώσεις του προϋπολογισμού πάνω στο εισόδημα και την ευημερία του ατόμου που αποτελεί την βάση της κοινωνίας και απολαμβάνει εισόδημα και

ευημερία. Επίσης δεν απαιτεί τη χρησιμοποίηση κλιμάκων ισοδυναμίας προκειμένου να επιτρέψει τη σύγκριση της εισοδηματικής κατάστασης μεταξύ οικογενειών με διαφορετικό μέγεθος. Αντιμετωπίζει όμως ένα σημαντικό πρόβλημα, καθόσον τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία αναφέρονται συνήθως στο εισόδημα των νοικοκυριών και όχι στο εισόδημα των επιμέρους ατόμων. Η χρησιμοποίηση της οικογένειας ως μονάδα αναφοράς παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι μας επιτρέπει να χρησιμοποιήσουμε κλίμακες ισοδυναμίας και να λάβουμε υπόψη μας τις κοινές δαπάνες που μπορεί να έχει μια οικογένεια και τις οικονομίες κλίμακας που μπορεί να απολαμβάνει.

δ) Ο προσδιορισμός των ομάδων ατόμων που επιβαρύνουν οι διάφοροι φόροι και ωφελούν κατηγορίες δαπανών

Ένα άλλο πολύ σημαντικό πρόβλημα αφορά τον προσδιορισμό των ομάδων στις οποίες επιβαρύνονται οι διάφοροι φόροι. Το πρόβλημα δημιουργείται εξαιτίας της πιθανής μετακύλισής τους σε άτομα διαφορετικά από εκείνα στα οποία επιβάλλονται και καταβάλλουν τους φόρους στο δημόσιο ταμείο. Η λύση στην οποία προσφεύγουν οι εμπειρικές έρευνες είναι η χρησιμοποίηση υποθέσεων στο ότι οι άμεσοι φόροι επιβαρύνουν εκείνους πάνω στους οποίους επιβάλλονται, ενώ οι έμμεσοι φόροι μετακυλίσονται πλήρως στους καταναλωτές. Ειδικά για το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων, η κατανομή του γίνεται εξίσου ανάμεσα στα κέρδη των επιχειρήσεων, στους μισθούς και στους καταναλωτές.

ε) Προβλήματα στατιστικής φύσης

Τέλος, η μέτρηση των αναδιανεμητικών επιδράσεων των φόρων αντιμετωπίζει στην πράξη μια σειρά από στατιστικής φύσης προβλήματα, που αφορούν στην κατανομή του εισοδήματος κατά εισοδηματικά κλιμάκια όσο και σε διάφορα άλλα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την κατανομή των φόρων κατά εισοδηματικά κλιμάκια. Τα στοιχεία κατανομής του εισοδήματος συνήθως προέρχονται από δειγματοληπτικές έρευνες τα οποία δεν είναι πάντα αξιόπιστα και εξάλλου τα στοιχεία της φορολογίας εισοδήματος που προέρχονται από την επεξεργασία των δηλώσεων της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι εντελώς παραπλανητικά, εξαιτίας της μεγάλης φοροδιαφυγής. Γι' αυτό, οι περισσότερες έρευνες που έγιναν για τη μέτρηση των αναδιανεμητικών επιδράσεων της φορολογίας στη χώρα μας χρησιμοποιούν στοιχεία δαπάνης και όχι στοιχεία εισοδήματος.

Ακόμη εντονότερα όμως είναι τα προβλήματα κατανομής των φόρων κατά εισοδηματικά κλιμάκια, εξαιτίας ανεπάρκειας και αναξιοπιστίας των σχετικών στοιχείων. Η κατανομή του φόρου εισοδήματος κατά κλιμάκια απαιτεί τη γνώση της κατανομής του εισοδήματος και της

μέσης επιβάρυνσης του από καθένα φόρο. Όμως, ούτε η κατανομή του εισοδήματος των φυσικών προσώπων ούτε η σχετική κατανομή του εισοδήματος των νομικών προσώπων είναι γνωστές, με συνέπεια να αντιμετωπίζονται σημαντικά στατιστικής φύσης προβλήματα.

3.4 ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ

Όπως αναφέραμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, ένα άτομο βρίσκεται σε κατάσταση απόλυτης φτώχειας όταν δεν διαθέτει τα μέσα να διασφαλίσει ένα ορισμένο επίπεδο διαβίωσης, ενώ ένα άτομο βρίσκεται σε κατάσταση σχετικής φτώχειας όταν το εισόδημα του ή η συνολική δαπάνη του είναι μικρότερη από ένα ορισμένο ποσοστό του μέσου εισοδήματος ή της μέσης δαπάνης του πληθυσμού της χώρας. Με της έννοιες αυτές, η φτώχεια είναι παρούσα σε όλες τις κοινωνίες σε οποιοδήποτε επίπεδο ανάπτυξης.

Η φτώχεια έχει δύο βασικές διαστάσεις: Την έκταση και την ένταση. Η έκταση της φτώχεια μετριέται συνήθως από το ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από την γραμμή της φτώχειας ενώ η ένταση δίνεται από την απόσταση που έχουν κατά μέσο όρο οι φτωχοί από τη γραμμή της φτώχειας.

Οι φόροι μπορεί να επηρεάζουν τόσο την έκταση όσο και τη ένταση της φτώχειας. Οι φόροι που πλήττουν το εισόδημα των φτωχών εντείνουν την απόλυτη φτώχεια. Αντίθετα, οι φόροι μπορεί να βελτιώνουν την έκταση και την ένταση με τη σχετική έννοια του όρου. Πραγματικά, όταν οι φόροι είναι προοδευτικοί, μειώνουν το μέσο εισόδημα του πληθυσμού περισσότερο απ' ό,τι μειώνουν το εισόδημα των φτωχών και επομένως κατεβάζουν τη γραμμή της φτώχειας σε χαμηλό επίπεδο, με συνέπεια να περιορίζουν την έκταση και την ένταση της φτώχειας.

Μια μορφή φορολογίας που προτείνεται συνήθως για την άμβλυνση της φτώχειας είναι ο αρνητικός φόρος εισοδήματος. Η βασική ιδέα είναι να υποβάλλονται στον φόρο εισοδήματος όλα τα άτομα του κοινωνικού συνόλου. Όσοι έχουν εισόδημα μεγαλύτερο από ένα ορισμένο ποσό θα καταβάλλουν στο δημόσιο φόρο, ενώ όσοι έχουν εισόδημα μικρότερο θα παίρνουν επιχορήγηση. Οι υποστηρικτές του αρνητικού φόρου εισοδήματος ως μέσου αναδιανομής του εισοδήματος και άμβλυνσης της φτώχειας χρησιμοποιούν μια σειρά από επιχειρήματα για την επιβολή του.

- Πρώτον, το σύστημα του αρνητικού φόρου εισοδήματος είναι πιο απλό στην εφαρμογή του σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο σύστημα μεταβίβασης εισοδήματος και δεν απαιτεί τους έλεγχους που απαιτούνται για την εφαρμογή άλλων συστημάτων.

- Δεύτερον, τα άλλα συστήματα μεταβιβάσεων εισοδήματος ενθαρρύνουν την ανεντιμότητα, διότι αναγκάζουν τα άτομα να προβαίνουν σε ψευδείς δηλώσεις ότι πληρούν τους όρους που είναι αναγκαίοι για τη λήψη της επιχορήγησης.
- Τρίτον, το σύστημα του αρνητικού φόρου εισοδήματος παρέχει ευχέρεια στους φτωχούς να χρησιμοποιήσουν την επιχορήγηση κατά την κρίση τους, με συνέπεια να μην επηρεάζεται το καταναλωτικό τους πρότυπο και να μην υφίστανται κόστος ευημερίας.

Όμως εκτός των πλεονεκτημάτων, ο αρνητικός φόρος εισοδήματος παρουσιάζει σημαντικά μειονεκτήματα. Πρώτον, απαιτεί τη χρησιμοποίηση σχετικών υψηλών οριακών φορολογικών συντελεστών και δεύτερον μπορεί να έχει σημαντικές αρνητικές συνέπειες στην προσφορά εργασίας εκείνων που παίρνουν την επιχορήγηση. Πραγματικά, η επιβολή του αρνητικού φόρου εισοδήματος αυξάνει το εισόδημα των χαμηλών εισοδηματικών τάξεων και τους οδηγεί σε αύξηση της κατανάλωσης, όλων των ανώτερων αγαθών και επομένως και του αγαθού ανάπαυσης με συνέπεια τη μείωση της προσφοράς εργασίας. Επιπλέον, η επιβολή του αρνητικού φόρου εισοδήματος μειώνει την τιμή της ανάπαυσης, αφού το άτομο που αναπαύεται και δεν έχει εισόδημα παίρνει επιχορήγηση, με συνέπεια αύξηση της ανάπαυσης και μείωση της προσφοράς εργασίας.

3.5 ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η μέτρηση των επιδράσεων των φόρων στη διανομή του εισοδήματος στη χώρα μας έχει γίνει αντικείμενο μελέτης πολλών ερευνητών. Μια έρευνα η οποία διεξήχθη αφορά την κατανομή των φορολογικών βαρών κατά εισοδηματικά κλιμάκια και τις επιπτώσεις τους στην διανομή του εισοδήματος που προήλθαν από την εναρμόνιση του συστήματος των έμμεσων φόρων στην Ελλάδα προς το καθεστώς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την εισαγωγή του ΦΠΑ. Τα στοιχεία τα οποία χρησιμοποιήθηκαν προέρχονται από τις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών της ΕΣΥΕ. Η έρευνα στηρίχτηκε στην ιδέα ότι ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων επιβαρύνει εκείνους πάνω στους οποίους επιβάλλεται, δηλαδή δεν μετακυλιέται καθόλου, οι έμμεσοι φόροι και οι εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση μετακυλίσονται πλήρως στους καταναλωτές, ενώ ο φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων επιβαρύνει τους μετόχους και τα κέρδη των επιχειρήσεων που καλύπτει. Όσον αφορά στις μεταβιβαστικές πληρωμές, η μελέτη τις θεωρεί ως αρνητικούς φόρους και υποθέτει ότι ωφελούν εκείνους που τις εισπράττουν. Η κατανομή των έμμεσων φόρων γίνεται με βάση τη

συνολική καταναλωτική δαπάνη, με βάση την κατανομή της επιμέρους δαπάνης που επιβαρύνει ο φόρος, ενώ η κατανομή των μεταβιβαστικών πληρωμών γίνεται με βάση διάφορα στοιχεία.

Στον πίνακα 3 παρουσιάζονται οι εκτιμήσεις της μέσης φορολογικής επιβάρυνσης του εισοδήματος κατά εισοδηματικά κλιμάκια στην Ελλάδα με βάση της τελευταίες έρευνες οι οποίες διεξήχθησαν πάνω σε αυτό το θέμα.

Πίνακας 3 Η μέση φορολογική επιβάρυνση του εισοδήματος κατά εισοδηματικά κλιμάκια στην Ελλάδα

ΚΛΙΜΑΚΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΦΟΡΟΥ	Μέσος Συνόλου	Μέχρι 22,9	23-63,9	64-93,9	94-139,9	140- 209,9	210- 314,9	315- 499,9	500& άνω
Προσωπικός φόρος εισοδήματος	4,06	1,10	1,60	2,34	3,10	3,40	3,60	3,80	8,12
Φόρος εισοδ. Νομικών προσώπων	1,61	0,26	1,01	1,27	1,55	1,62	1,71	1,83	1,74
Εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση	7,12	10,18	8,76	8,10	7,67	7,28	6,77	6,54	5,97
Ι.ΦΟΡΟΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	12,79	11,54	11,37	11,71	12,32	12,30	12,08	12,17	15,83
Γενικοί φόροι κατανάλωσης	5,69	8,13	7,00	6,47	6,13	5,82	5,41	5,22	4,77
Φόρος Καπνού	1,36	3,04	2,67	2,19	1,84	1,44	1,06	0,83	0,54
Φόρος ζάχαρης	0,29	1,13	0,65	0,47	0,37	0,28	0,20	0,20	0,12
Φόρος οινοπνευματωδών	0,22	0,35	0,39	0,34	0,25	0,28	0,18	0,15	0,12
Φόρος Ψυχαγωγίας και πολυτέλειας	0,24	0,04	0,09	0,13	0,19	0,21	0,25	0,33	0,38
Φόρος πετρελαίου	1,22	0,88	1,01	1,01	1,10	1,21	1,37	1,40	1,14
Τέλη μεταφορών	0,61	0,05	0,11	0,21	0,32	0,42	0,70	1,05	1,06
Έσοδα κρατικού μονοπωλίου	0,17	0,63	0,37	0,27	0,21	0,17	0,12	0,09	0,06

Λοιποί φόροι	4,01	5,40	4,71	4,38	4,17	3,99	3,80	3,86	3,72
Π.ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	13,82	19,75	17,00	15,47	14,58	13,82	13,09	13,13	11,91
ΠΙ.ΦΟΡΟΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	1,10	0,60	0,87	0,96	1,00	1,10	1,14	1,18	1,29
ΣΥΝΟΛΟ ΦΟΡΩΝ(I+Π+ΠΙ)	27,71	31,89	29,94	28,14	27,90	27,22	26,31	26,48	29,03

Πηγή: D. Karageorgas. *The Distribution of the Tax Burden by Income Groups in Greece*, Σπουδαί, 1974.

Όπως φαίνεται από τον πίνακα αυτό, το ελληνικό φορολογικό σύστημα είναι αντίστροφα προοδευτικό για τα νοικοκυριά που ανήκουν σε χαμηλά και μεσαία εισοδηματικά κλιμάκια και ελαφρά προοδευτικό για τα νοικοκυριά που ανήκουν σε υψηλές εισοδηματικές τάξεις. Η σύγκριση των καμπυλών Lorenz πριν και μετά από τη φορολογία εξάλλου αποκαλύπτει ότι το ελληνικό φορολογικό σύστημα ενισχύσει τις εισοδηματικές ανισότητες. Αυτό αποδίδεται στη σχετικά μεγάλη έκταση φοροδιαφυγή και στις ευρείες απαλλαγές που χορηγούνταν ως κίνητρα οικονομικής ανάπτυξης.

Αντιθέτως τα νέα φορολογικά μέτρα δεν λαμβάνουν καθόλου υπόψη τους την προοδευτικότητα των φόρων. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η αύξηση του φόρου εισοδήματος **από την μείωση του αφορολογήτου και την έκτακτη εισφορά:**

Πίνακας 4 Η αντίστροφη προοδευτικότητα των νέων μέτρων

ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΦΟΡΟΣ 2010	ΝΕΑ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ	% ΑΥΞΗΣΗ
13.000	180	530	295%
16.000	720	560	78%
22.000	2.160	840	39%
32.000	5.120	1.040	20%
130.000	45.100	5.600	12%
1.300.000	571.600	52.400	9%

Πηγή: Άγγελος Κούρος, 26/6/2011, Κατάλογος Φορολογικών Μέτρων Μεσοπρόθεσμου και Εφαρμοστέου νόμου

Αυτό βέβαια είναι μια πάγια τακτική αφού το συνολικό φορολογικό σύστημα της Ελλάδος είναι έντονα αντίστροφα προοδευτικό. Το νέο στοιχείο αυτή τη φορά είναι ότι η μη προοδευτικότητα εφαρμόζεται πλέον και στην κλίμακα φυσικών προσώπων όπου παλαιότερα κρατούνταν, θεωρητικά, κάποια προσχήματα προοδευτικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η φορολογική πολιτική που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα κατά τις τελευταίες δεκαετίες, σε συνδυασμό με την τάση διεύρυνσης του δημόσιου τομέα, αποτελούν το κύριο αίτιο για τη διαρκή εμφάνιση ελλειμμάτων και τη συνεπακόλουθη σταδιακή διόγκωση του δημοσίου χρέους.

Τα δημοσιονομικά στοιχεία του Κράτους, χαρακτηρίζονται από μεγεθυμένο δημόσιο τομέα και χαμηλά συνολικά φορολογικά έσοδα. Περαιτέρω, επιβαρυντικά στοιχεία των παραπάνω δυσμενών παραγόντων είναι η αναποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα, η διαφθορά δημοσίων λειτουργιών, η μη αποτελεσματική λειτουργία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού και η μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγή(<http://www.forologoumenos.gr/permalink/7183.html>).

Συγκεκριμένα το επίπεδο φορολογίας στην Ελλάδα έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, καθώς τα φορολογικά έσοδα ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόν, από 24% στις αρχές της δεκαετίας του '80, ανέρχονται πλέον σε άνω του 40%. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα είναι ο πρωταγωνιστικός ρόλος της έμμεσης φορολογίας. Έτσι, ενώ η συνολική φορολογική επιβάρυνση έχει συγκλίνει προς το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η διάρθρωση της διαφέρει σημαντικά. Παρά τις προσπάθειες για αναβάθμιση του ρόλου της άμεσης φορολογίας, οι έμμεσοι φόροι εξακολουθούν να αποφέρουν το 60% των συνολικών φορολογικών εσόδων και οι φόροι εισοδήματος και περιουσίας το υπόλοιπο 40%. Επιπλέον το συνολικό ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης είναι μάλλον απίθανο να μειωθεί βραχυπρόθεσμα, καθώς η τήρηση δημοσιονομικής πειθαρχίας είναι πλέον επιβεβλημένη στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας κατά το μεγαλύτερο μέρος τους είναι ανελαστικές.

4.1 ΜΕΣΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Για την πραγματοποίηση των οικονομικών στόχων, το Κράτος μέσω των φορέων του χρησιμοποιεί διάφορα μέσα τα οποία μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Τα δημοσιονομικά μέσα στα οποία περιλαμβάνονται όλα τα μέσα που έχουν άμεση σχέση με τα έσοδα και τα έξοδα των δημόσιων φορέων. Τα δημοσιονομικά μέσα ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες:
 - ο Δημόσιες δαπάνες, π.χ. Μισθοί δημοσίων υπαλλήλων, δημόσιες επενδύσεις, συντάξεις, επιδόματα ανεργίας κ.α.

- Φόροι, π.χ. οι φόροι που πληρώνουν μισθωτοί από το μισθό τους, οι επιχειρήσεις από τα κέρδη τους, ΦΠΑ, εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, κ.α.
- Δημόσιος δανεισμός, π.χ. ο δανεισμός δημοσίων φορέων από το κοινό με έκδοση ομολογιακών δανείων, κ.α.
- Τα νομισματικά και πιστωτικά μέσα
- Τα μέσα εξωτερικής οικονομικής πολιτικής
- Τα μέσα άμεσου ελέγχου
- Θεσμικά μέσα

Από τα παραπάνω μέσα θα αναφερθούμε μόνο στα δημοσιονομικά μέσα, συνοπτικά, καθώς αυτά αποτελούν το κύριο αντικείμενο μελέτης στο παρόν κεφάλαιο.

Οι δημόσιες δαπάνες, δηλαδή οι δαπάνες που κάνει το κράτος και οι ελεγχόμενοι από αυτό οργανισμοί, για τον εφοδιασμό της κοινωνίας με δημόσια αγαθά ή για άλλους σκοπούς, αποτελούν ουσιαστικά στοιχεία της παρέμβασης του κράτους στην οικονομική ζωή. Δημόσιες επενδύσεις θεωρούνται όλες οι πάγιες και άυλες επενδυτικές δραστηριότητες του Δημοσίου, οι οποίες στο πλαίσιο της ακολουθούμενης επενδυτικής και οικονομικής αναπτυξιακής πολιτικής στοχεύουν στην αναδιανομή του εθνικού εισοδήματος προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Πρέπει να αναφέρουμε ότι οι δημόσιες δαπάνες είναι οι πληρωμές που διενεργούν οι δημόσιοι φορείς, μέσω του προϋπολογισμού, για την επίτευξη των οικονομικών στόχων όπως της άριστης κατανομής των παραγωγικών μέσων, της δίκαιης κατανομής του εισοδήματος, της σταθεροποίησης της οικονομίας και της οικονομικής μεγέθυνσης π.χ. δαπάνες για την παιδεία, την έρευνα κ.α. Ο φόρος είναι μια μονομερής, αναγκαστική παροχή των ιδιωτικών φορέων προς το Δημόσιο, η οποία δεν αντικρίζεται από ειδική και άμεση οικονομική αντιπαροχή του Δημοσίου προς τους φορολογούμενους, για την επίτευξη των ίδιων στόχων που αναφέραμε παραπάνω.

Τέλος ο δημόσιος δανεισμός αποτελεί τη δεύτερη σημαντική πηγή χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών. Με το δημόσιο δανεισμό έχουμε μετάθεση πόρων από τον ιδιωτικό τομέα, ώστε να γίνεται δυνατή η κάλυψη των δημοσίων δαπανών. Η σημασία του δημοσίου δανεισμού αυξήθηκε σημαντικά την τελευταία 20ετία το 1975, ο δημόσιος δανεισμός κάλυπτε το 18% των συνολικών δαπανών του κράτους ενώ το 1995 κάλυπτε το 30% .

Σήμερα, παρά την πρόοδο που έχει συντελεσθεί, ο δημόσιος τομέας εξακολουθεί να κυριαρχεί στην οικονομική ζωή της χώρας: Διατηρεί τη δεσπόζουσα και συχνά μονοπωλιακή θέση σε διάφορους τομείς όπως στον ηλεκτρισμό, στην ενέργεια, στα ταχυδρομεία, στις χερσαίες και εναέριες μεταφορές, στην υγεία, στην εκπαίδευση, στο τραπεζικό σύστημα, στην

κοινωνική ασφάλιση. Το σύστημα αυτό, ανεξάρτητα από τις όποιες θετικές ή αρνητικές επιδράσεις του κατά το παρελθόν, στην οικονομική πρόοδο, είναι φανερό πως έχει εξαντλήσει πλέον τα όρια του και δρα ανασταλτικά στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, καθώς δεσμεύει πόρους, οι οποίοι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν πιο παραγωγικά, επιταχύνοντας έτσι την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση. Βασικός συνεπώς στόχος μιας στρατηγικής για αποδοτικότερο Κράτος είναι ο επαναπροσδιορισμός των ορίων του Κράτους ως παραγωγού και ο σχεδιασμός της σταδιακής αποχώρησής του από τους τομείς εκείνους στους οποίους παραμένει ακόμη ως παραγωγός ή παροχέας υπηρεσιών και έχει αποδεδειγμένα αποτύχει, συσσωρεύοντας ζημιές και χρέη που επιβαρύνουν το κοινωνικό σύνολο. Παράλληλα, στους τομείς εκείνους που θα κριθεί ότι πρέπει να συνυπάρχουν ο ιδιωτικός και ο δημόσιος τομέας θα πρέπει να εξασφαλίζεται απόλυτη ισότητα των όρων του ανταγωνισμού, έτσι ώστε και οι δημόσιες επιχειρήσεις να λειτουργούν αποδεδειγμένα πιο αποδοτικά.

4.2 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΝΕ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε σε συνοπτική μορφή τη δημοσιονομική δομή της ελληνικής οικονομίας κατά την διάρκεια των τελευταίων δεκαπέντε χρόνων. Το πιο σημαντικό στοιχείο που ξεχωρίζει από τη σύγκριση είναι ότι συγκρίνοντας την κατάσταση στην Ελλάδα με εκείνη στην ΕΕ-15 είναι προφανές ότι τα δημοσιονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει το ελληνικό κράτος δεν οφείλονται στις υπερβολικές δημόσιες δαπάνες αλλά στα ανεπαρκή φορολογικά έσοδα (πίνακας 5).

Πίνακας 5: Δημόσιες δαπάνες, φόροι και δημόσια ελλείμματα ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα και στην ΕΕ-15

	ΕΕ15	Ελλάδα	Διαφορά
Δημόσιες δαπάνες/ΑΕΠ	47,8	45,3	-2,5
Δημόσια έσοδα/ΑΕΠ	45,5	39,3	-6,2
Δημόσιο έλλειμμα/ΑΕΠ	-2,8	-6,0	+3,2
Δημόσιες δαπάνες/ΑΕΠ			
Μισθοί δημ.υπαλλήλων/ΑΕΠ	10,8	10,9
Δαπάνες εκπαίδευσης/ΑΕΠ	5,2	2,9	-2,3
Δαπάνες υγείας/ΑΕΠ	6,4	4,4	-2,0
Δαπάνες κοινωνικής προστασίας/ΑΕΠ	18,8	17,2	-1,6
Τόκοι δημοσίου χρέους/ΑΕΠ	3,6	6,6	+3,0
Γενικές δαπάνες/GDP	7,1	10,6	+3,5
Άμυνα/GDP	1,6	2,6	+1,0
Φόροι/ΑΕΠ			
Συνολικά έσοδα από φόρους και εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση/ΑΕΠ	41,3	34,1	-7,2
Φορολογικά έσοδα/ΑΕΠ	27,2	21,2	-6,0
Σύνολο εισφορών/ΑΕΠ	14,3	12,9	-1,4
Φόροι επί του εισοδήματος/ΑΕΠ	13,2	8	-5,2
Φόροι εισοδήματος/ΑΕΠ	12,3	7,6	-4,7
Φόροι προσωπικού εισοδήματος/ΑΕΠ	9,7	4,5	-5,2
Φόροι κερδών/ΑΕΠ	2,8	2,9
Έμμεσοι φόροι/ΑΕΠ	13,7	13,0	-0,7

Πηγή: Eurostat, Government finance statistics

Είναι προφανές ότι οι δαπάνες της κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν μικρότερες στην Ελλάδα σε σύγκριση με το μέσο όρο για τις χώρες της ΕΕ-15 σε κάθε έτος, εκτός από ένα για τα τελευταία δεκαπέντε έτη. Κατά μέσο όρο η διαφορά αυτή ισοδυναμεί με -2,5% του ΑΕΠ, με μια τάση για σύγκλιση κατά τη διάρκεια του τελευταίου μέρους της περιόδου (πίνακας 6).

Πίνακας 6: Δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, την Ελλάδα και την ΕΕ-15.

ΕΤΟΣ	ΕΕ-15	Ελλάδα
1995	52,4	45,7
1996	50,1	44,1
1997	48,5	44,9
1998	47,5	44,3
1999	47	44,4
2000	45,4	46,7
2001	46,4	45,3
2002	46,8	45,1
2003	47,5	44,7
2004	47,1	45,4
2005	47,2	43,8
2006	46,6	43,2
2007	46	45
2008	47,3	46,8
2009	51,2	50,4
Μέσος όρος	47,8	45,3

Πηγή: Eurostat, Government finance statistics

Αντίθετα τόσο τα συνολικά έσοδα όσο και οι συνολικοί φόροι ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα είναι 6-7% χαμηλότερα από ότι στην ΕΕ-15 κατά μέσο όρο για την ίδια περίοδο. Στην πραγματικότητα, το τεράστιο έλλειμμα του 2009 ήταν κυρίως το αποτέλεσμα της σημαντικής πτώσης των εσόδων, τα οποία ως ποσοστό του ΑΕΠ σημειώνουν σχεδόν την χαμηλότερη τιμή τους για τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια (πίνακας 7).

Πίνακας 7: Δημόσια δαπάνες έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ, στην Ελλάδα και την ΕΕ-15.

ΕΤΟΣ	ΕΕ-15	Ελλάδα
1995	45,6	36,7
1996	46,4	37,4
1997	46,6	39
1998	46,2	40,5
1999	46,7	41,3
2000	46,2	43
2001	45,4	40,9
2002	45,0	40,3
2003	45,0	39
2004	44,6	38
2005	44,9	38,5
2006	45,4	39,3
2007	45,5	39,7
2008	45	39,1
2009	44,5	36,9
Μέσος όρος	45,5	39,3

Πηγή: Eurostat, Government finance statistics

Σε γενικές γραμμές, κρατικές δαπάνες στην Ελλάδα σε συνδυασμό με σημαντικά κάτω του μέσου όρου της Ευρώπης έσοδα παράγουν τα μεγάλα και συνεχή δημόσια ελλείμματα. Τα εν λόγω ελλείμματα σημαίνουν τη συσσώρευση περισσότερου χρέους σε ένα ήδη υψηλό χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στην αρχή της περιόδου. Η εξυπηρέτηση αυτού του χρέους απαιτούσε όλο και περισσότερο πληρωμές τόκων συμβάλλοντας στην αύξηση των κρατικών δαπανών και απορροφώντας ένα μεγάλο μέρος των δημόσιων εσόδων (πίνακας 8)

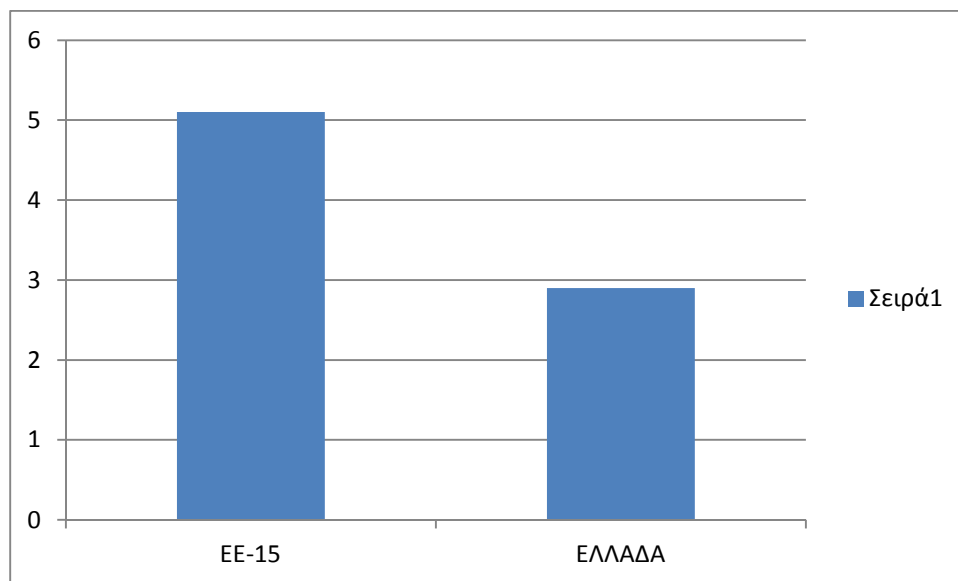
Πίνακας 8: Δημόσιο έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ, στην Ελλάδα και την ΕΕ-15.

ΕΤΟΣ	ΕΕ-15	Ελλάδα
1995	-7,5	-9,1
1996	-4,2	-6,6
1997	-2,7	-5,9
1998	-2,3	-3,8
1999	-1,4	-3,1
2000	0,0	-3,7
2001	-1,9	-4,4
2002	-2,6	-4,8
2003	-3,1	-5,7
2004	-3,0	-7,4
2005	-2,6	-5,3
2006	-1,3	-3,8
2007	-0,6	-5,4
2008	-2,0	-7,7
2009	-6,3	-13,5
Μέσος όρος	-2,8	-6,0

Πηγή: Eurostat, Government finance statistics

Πιο συγκεκριμένα τώρα, εξετάζοντας τη διάρθρωση των κρατικών δαπανών και της φορολογίας στην Ελλάδα σε σύγκριση με την ΕΕ-15 παρατηρούμε ότι το ελληνικό κράτος δαπανά για μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων, το ίδιο ποσοστό του ΑΕΠ που δαπανούν οι χώρες της ΕΕ-15. Τα επιχειρήματα για πολυάριθμο ή δαπανηρό δημόσιο τομές, αιτία των δημοσίων ελλειμμάτων, τουλάχιστον όσον αφορά τις αμοιβές των δημοσίων υπαλλήλων δεν ευσταθούν. Δεύτερο, στους παραδοσιακούς τομείς δραστηριοτήτων του κράτους πρόνοιας και συγκεκριμένα στην υγεία και στην εκπαίδευση και τις δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης και προστασίας η Ελλάδα υστερεί σοβαρά σε σχέση με τις δαπάνες της ΕΕ-15 κατά την περίοδο αναφοράς (διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 2: Δημόσιες δαπάνες για εκπαίδευση και υγεία ως ποσοστό του ΑΕΠ, Ελλάδα και ΕΕ-15 1995 – 2008.

ΠΗΓΗ: Elias Kikilias and Eric Gazon, **Regional Aspects of Poverty in Greece**, 2005 ΕΚΚΕ

Οι διαφορές στις δαπάνες για υγεία και εκπαίδευση είναι αρκετά έντονες, ενώ οι δαπάνες για κοινωνική ασφάλιση και προστασία που ήταν χαμηλότερες στην Ελλάδα, περίπου τέσσερις έως πέντε ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ στην αρχή της περιόδου, φαίνεται να έχουν κλείσει το χάσμα στα τελευταία έτη της περιόδου ακόμη και ξεπερνώντας την ΕΕ-15 κατά μέσο όρο. Όσο αναφορά τους φόρους, είναι εμφανές από τον πίνακα 1 ότι είναι η σημαντικά χαμηλότερη άμεση φορολογία στο εισόδημα των νοικοκυριών στην Ελλάδα σε σχέση με την ΕΕ-15 που είναι υπεύθυνη για τα χαμηλά έσοδα του κράτους και τα ελλείμματα του δημόσιου προϋπολογισμού. Αυτό συμβαίνει επειδή οι εισφορές στην κοινωνική ασφάλιση καθώς και οι έμμεσοι φόροι ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα έφτασαν σχεδόν να συμβαδίζουν με τον μέσο όρο της ΕΕ-15 το 2008, παρά το γεγονός ότι ήταν σημαντικά χαμηλότεροι των ευρωπαϊκών.

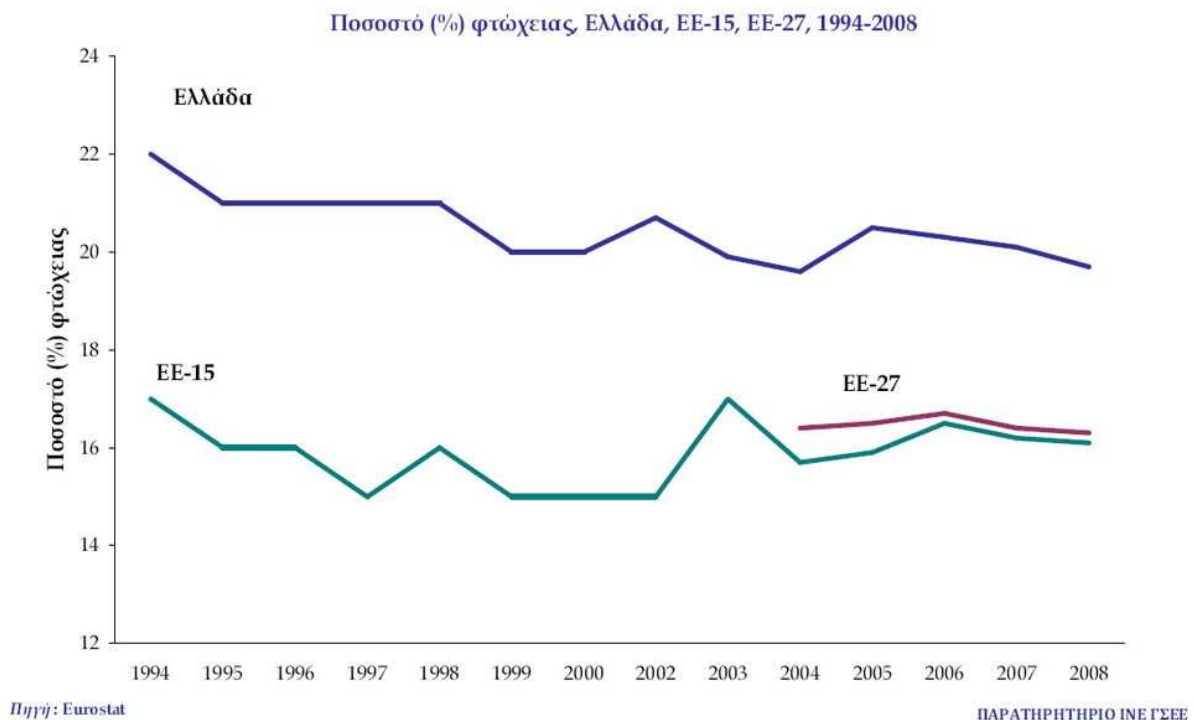
Είναι σαφές λοιπόν από την παραπάνω ανάλυση της αναδιανεμητικής λειτουργίας του κράτους στην Ελλάδα, ότι η εργατική τάξη δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για τις δημοσιονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει η χώρα. Οι κοινωνικές παροχές και οι συντάξεις των μισθωτών εργαζομένων χρηματοδοτούνται εξ ολοκλήρου από τους φόρους τους, ενώ παράλληλα επιδοτούν τις διάφορες κρατικές λειτουργίες που είτε ωφελούν άμεσα το κεφάλαιο είτε αποσκοπούν στη δημιουργία των υλικών και ιδεολογικών όρων για την απρόσκοπτη αναπαραγωγή του συστήματος. Μπορεί το δημόσιο έλλειμμα των τελευταίων

χρόνων να οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στην πληρωμή των τόκων του δημόσιου χρέους, αλλά το πρωτογενές ισοζύγιο δαπανών και εσόδων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην καθαρή φορολόγηση και συνεισφορά των μισθωτών. Στην πράξη βέβαια, με αφορμή τη δημοσιονομική κρίση παρατηρούμε την ακόμη μεγαλύτερη επιβάρυνση των μισθωτών εργαζομένων και συνταξιούχων, την αισθητή μείωση του βιοτικού τους επιπέδου και την αύξηση της οικονομικής ανισότητας και φτώχειας στην Ελλάδα.

4.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

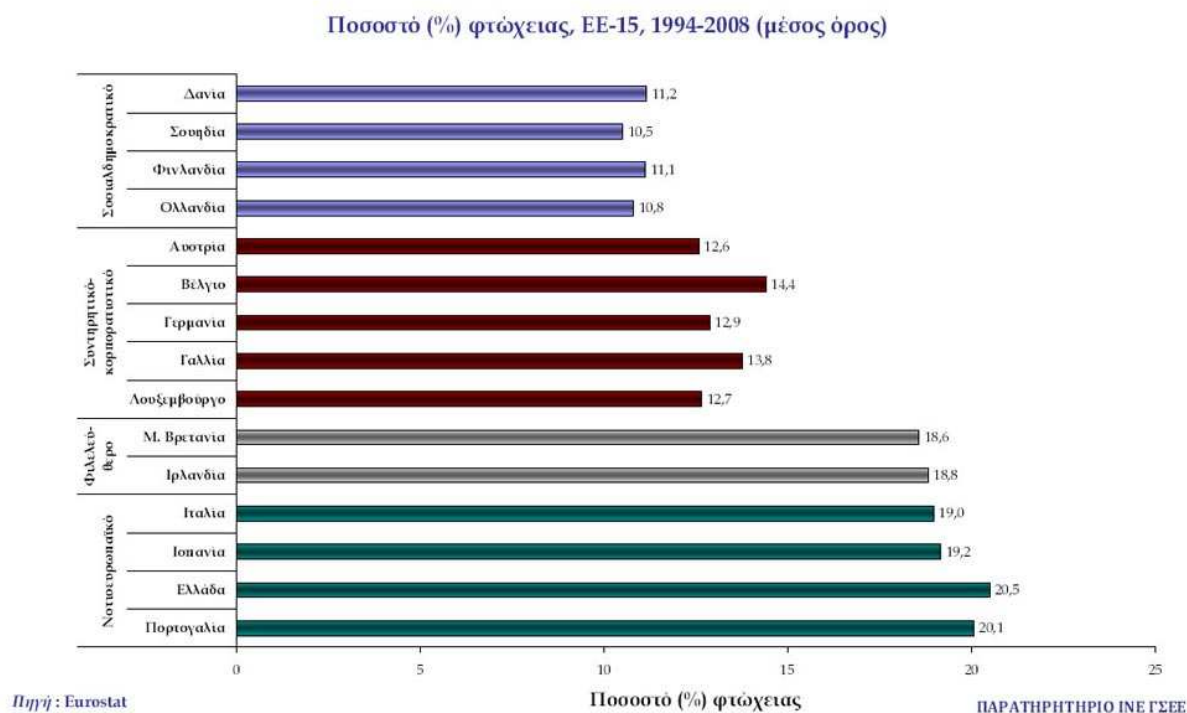
Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, το ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα παρέμεινε διαχρονικά αμετάβλητο γύρω στο 20%-21%. Οι μικρές διακυμάνσεις που παρατηρούνται την περίοδο αυτή δεν προσδιορίζουν κάποια σαφή τάση. Την ίδια περίοδο, το μέσο ποσοστό φτώχειας στην ΕΕ-15 κυμάνθηκε σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα, γύρω στο 16%. Παρά τους ιδιαίτερα υψηλούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης αυτής της περιόδου αλλά και τη σημαντική άνοδο των δαπανών για κοινωνική προστασία (ως % του ΑΕΠ), η Ελλάδα δεν κατόρθωσε να μειώσει τα ποσοστά φτώχειας στον πληθυσμό της. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό φτώχειας που αποτυπώνεται στο παρακάτω διάγραμμα υπολογίζεται με βάση τον επίσημο ορισμό της Eurostat. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό ένα άτομο θεωρείται φτωχό όταν το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημά του είναι χαμηλότερο από το 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος των κατοίκων της χώρας στην οποία ζει (διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα, ΕΕ-15 και ΕΕ-27 κατά την χρονική περίοδο 1994-2008

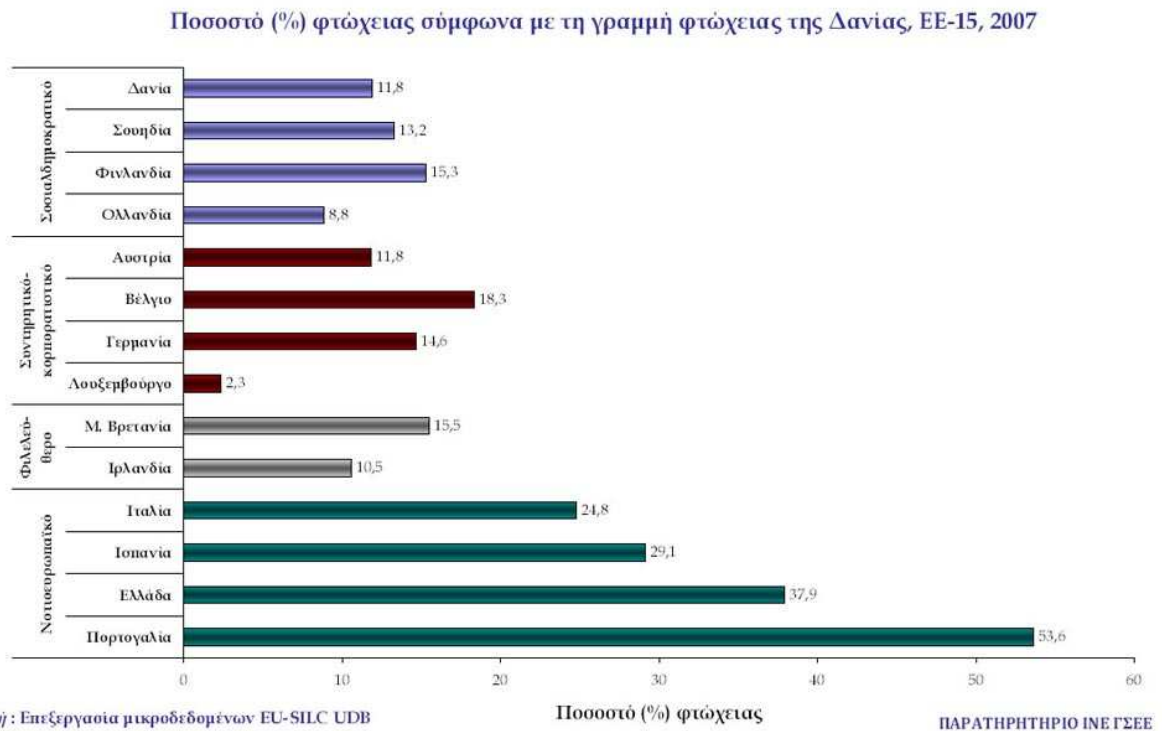
Η Ελλάδα κατά την χρονική περίοδο 1994-2008 καταγράφει το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας (20,5%) μεταξύ των χωρών της ΕΕ-15. Τα χαμηλότερα ποσοστά φτώχειας εμφανίζονται κυρίως στις σκανδιναβικές χώρες, όπου το σύστημα κοινωνικής προστασίας χαρακτηρίζεται από μεγαλοπρεπές παροχές που δίνονται χωρίς έλεγχο πόρων των δικαιούχων και χρηματοδοτούνται μέσω υψηλής φορολογίας. Χαμηλή επίσης φτώχεια παρουσιάζουν και οι χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης με συντηρητικό καθεστώς, το οποίο χαρακτηρίζεται από σχετικά γενναϊόδωρες παροχές, ενώ το δικαίωμα σε αυτές καθορίζεται από την κοινωνικοεπαγγελματική θέση του ατόμου. Αντιθέτως, τα υψηλότερα ποσοστά φτώχειας παρουσιάζουν οι χώρες της νοτίου Ευρώπης και οι χώρες που έχουν αναπτύξει φιλελεύθερο κοινωνικό κράτος. Το κράτος παρεμβαίνει για την προώθηση της κοινωνικής ευημερίας μόνο όταν η αγορά ή η οικογένεια αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες των ατόμων. Τέλος, το σύστημα κοινωνικής προστασίας των χωρών της νοτίου Ευρώπης χαρακτηρίζεται από την περιορισμένη καθολικότητα, τα μεγάλα κενά, την υψηλή πόλωση και την ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων στην παροχή κοινωνικής προστασίας. Η οικογένεια και τα συγγενικά δίκτυα καλούνται να αναπληρώσουν τα κενά στην κοινωνική προστασία (διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 4: Ποσοστό φτώχειας στην ΕΕ-15 κατά την χρονική περίοδο 1994-2008

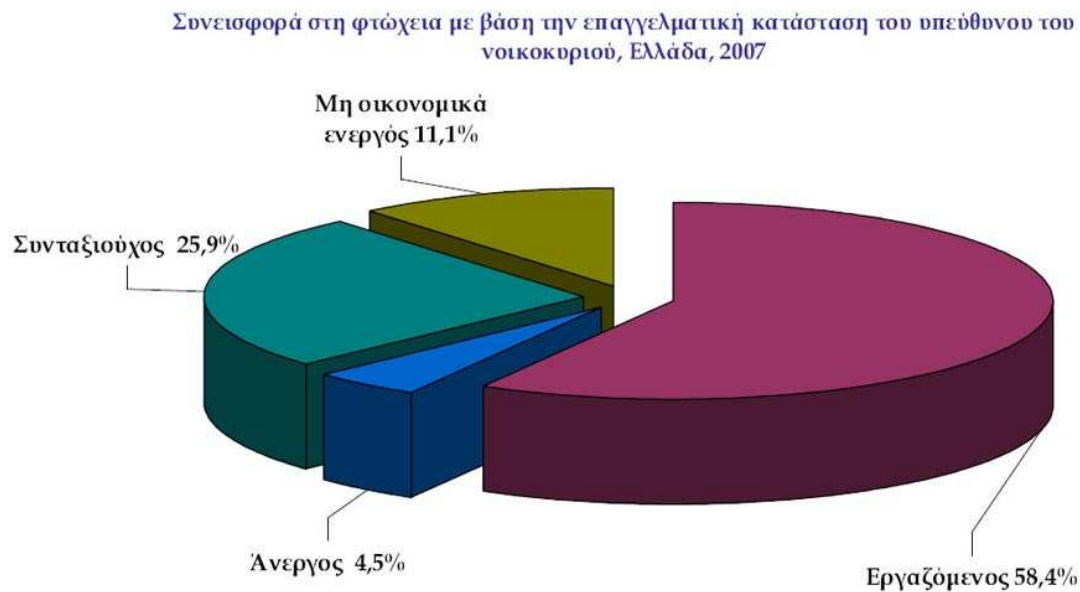
Στο παρακάτω διάγραμμα παρατίθενται τα ποσοστά φτώχειας των χωρών της ΕΕ-15 κάνοντας χρήση του ορίου φτώχειας της Δανίας και προσαρμόζοντας το εισόδημα της κάθε χώρας με βάση την αγοραστική του δύναμη. Υιοθετώντας ένα κοινό όριο φτώχειας στη συγκριτική ανάλυση αποκαλύπτονται οι τεράστιες διαφορές που υπάρχουν στο επίπεδο διαβίωσης των κατοίκων της ΕΕ. Διαπιστώνεται ότι το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε συνθήκες φτώχειας στις χώρες της νοτίου Ευρώπης σε σχέση με τις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης είναι αρκετά υψηλότερο από αυτό που προκύπτει με βάση τις εθνικές γραμμές φτώχειας. Το 37,9% των κατοίκων στην Ελλάδα και το 53,6% στην Πορτογαλία διαβιώνουν σε συνθήκες αντίστοιχες με αυτές που διαβιώνει μόλις το 11,8% των φτωχότερων Δανών ή το 8,8% των φτωχότερων Ολλανδών (διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5: Ποσοστό φτώχειας με τη γραμμή φτώχειας της Δανίας, ΕΕ-15 κατά την περίοδο 2007

Τέλος όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε από το διάγραμμα παρακάτω, το 58,4% των φτωχών στην Ελλάδα διαβιώνει σε νοικοκυριά με υπεύθυνο εργαζόμενο. Επίσης, το 25,9% μένει σε νοικοκυριά με υπεύθυνο συνταξιούχο. Συνεπώς, τα 4/5 περίπου των φτωχών ζουν σε νοικοκυριά στα οποία ο υπεύθυνος είναι εργαζόμενος ή συνταξιούχος. Η συνεισφορά των ανέργων στο σύνολο των φτωχών είναι μόλις 4,5%. Το εύρημα αυτό φανερώνει ότι, ακόμη και αν υπήρχε σημαντική μείωση της ανεργίας στη χώρα, αυτή δεν αναμένεται να μείωνε δραματικά τη σχετική φτώχεια. Η ανεργία είναι σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα και η αντιμετώπισή της οφείλει να αποτελεί βασικό στόχο και προτεραιότητα της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Η καταπολέμηση όμως της φτώχειας απαιτεί ευρύτερες πολιτικές που ενισχύουν τα εισοδήματα των εργαζομένων. Οι πολιτικές αυτές θα έχουν περισσότερο θετικές επιδράσεις στην άμβλυνση της φτώχειας (διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6: Συνεισφορά στη φτώχεια με βάση την επαγγελματική κατάσταση του κάθε νοικοκυριού στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2007

Πηγή: Επεξεργασία μικροδεδομένων EU-SILC UDB

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΙΝΕ ΓΣΕΕ

4.3.1 ΚΥΡΙΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Το φαινόμενο της φτώχειας τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς δημιουργείται από παράγοντες που καταγράφονται και αναλύονται ως κύριες αιτίες της φτώχειας: η ανεργία και η μακροχρόνια ανεργία, η έλλειψη έγκαιρης μέριμνας για την αντιμετώπιση των συνεπειών που είχαν οι διαρθρωτικές αλλαγές των παραγωγικών δομών της χώρας, το χαμηλό εισόδημα, η μεγάλη ανισοκατανομή εισοδήματος, η ανεπάρκεια και αναποτελεσματικότητα των πολιτικών στον τομέα της παιδείας και της επαγγελματικής κατάρτισης και οι ελλείψεις στον τομέα της υγείας και της μακροχρόνιας φροντίδας. Πιο αναλυτικά:

1. Η ανεργία και η μακροχρόνια ανεργία αποτελούν την βασική αιτία φτώχειας, καθώς στερούν την δυνατότητα εξασφάλισης επαρκών πόρων διαβίωσης. Στην Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η φτώχεια είναι ιδιαίτερα υψηλή καθώς φτάνει το 8,3%. Συγκριτικά τα στοιχεία δείχνουν μείωση της ανεργίας σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, καθώς σύμφωνα με την Eurostat, στην Ελλάδα το 2006 ο δείκτης ανεργίας ήταν στο 8,9% έναντι 9,8%.

2. Η τεχνολογική αλλαγή και η αποβιομηχάνιση, πλήττουν κατά κύριο λόγο τους ανειδίκευτους εργαζομένους και εκείνους με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, των οποίων η απώλεια θέσεων εργασίας υπήρξε άμεση με την αποχώρηση των μονάδων εντάσεως εργασίας της χώρας, γεγονός που εξηγεί σε μεγάλο βαθμό και τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας βάσει της περιφερειακής κατανομής.
3. Μια σημαντική αιτία της φτώχειας είναι το χαμηλό εισόδημα. Η εντός εργασίας φτώχεια που συνδέεται άμεσα με χαμηλούς μισθούς ή χαμηλά κέρδη, με τη μη σταθερή εργασία, την μερική απασχόληση και την χαμηλή εξειδίκευση, ήρθε ως απόρροια ενός όχι καλά μελετημένου τρόπου οργάνωσης της αγοράς και της αγοράς εργασίας και αποτελεί σήμερα ένα βασικό δείκτη.
4. Η μεγάλη ανισοκατανομή εισοδήματος αντικατοπτρίζει την χαμηλή αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής της χώρας. Τα τελευταία χρόνια το ποσοστό της φτώχειας δεν μεταβάλλεται, γεγονός που αποδεικνύει την περιορισμένη εμβέλεια των κοινωνικών μεταβιβάσεων και οφείλεται στις πολύ χαμηλές παροχές συγκεκριμένων πεδίων και στο είδος των κοινωνικών δαπανών.
5. Η ανεπάρκεια και αναποτελεσματικότητα των κοινωνικών πολιτικών αφορά και στις σημαντικές υστερήσεις στο πεδίο της δημόσιας εκπαίδευσης, αλλά και της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, αλλά και της συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Οι εκπαιδευτικές ανισότητες στη χώρα είναι διευρυμένες τόσο μεταξύ ομάδων του πληθυσμού, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται σημαντικές ανισότητες ανάμεσα σε νόμους αλλά ακόμα και σε περιοχές εντός του ίδιου δήμου ή του ίδιου νόμου.
6. Επιπλέον υπάρχουν στερήσεις στην πρόσβαση και στην ποιότητα των υπηρεσιών υγείας και μακροχρόνιας φροντίδας. Παρά την σημαντική σημασία που έχει η εξασφάλιση της παροχής υπηρεσιών υγείας ως δημόσιου αγαθού, στη χώρα μας υφίστανται στο πεδίο αυτό χρόνια προβλήματα που εντείνουν τις εισοδηματικές ανισότητες όπως προβλήματα φυσικής και οικονομικής πρόσβασης, υστερήσεις στο πεδίο ποιότητας και της ασφάλειας των υπηρεσιών υγείας και μη εφαρμογή στην πράξη μέτρων για την αντιμετώπιση των ελλείψεων σε υπηρεσίες και σε εξειδικευμένες δομές μακροχρόνιας φροντίδας.

4.3.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΝΙΣΧΥΟΥΝ ΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, το επίπεδο και τα είδη παροχών όσο και τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας, αποκαθιστούν σχεδόν αδύνατη την δυνατότητα απεγκλωβισμού των ατόμων από την φτώχεια. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα την οικονομική κατάσταση των ατόμων, αυξάνει τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος, πολλαπλασιάζει τον κίνδυνο φτώχειας και ενισχύει την ένδεια των ατόμων που βρίσκονται ήδη σε συνθήκες κάτω του ορίου. Τέτοιοι παράγοντες είναι οι εξής:

1. Ο Πληθωρισμός δηλαδή η τάση αύξησης του επιπέδου των τιμών. Ο υψηλός πληθωρισμός δεν μειώνει απλά την αγοραστική δύναμη των πολιτών, μεγαλώνει τις οικονομικές ανισότητες καθώς αυξάνει τις τιμές και συνεπώς τις δαπάνες για είδη πρώτης ανάγκης και μειώνει την αξία του εισοδήματος (μισθών, συντάξεων). Η συνεχής ανοδική πορεία των τιμών οδηγεί επομένως σε αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των οικονομικά ασθενέστερων ομάδων και απειλεί την κοινωνική συνοχή.
2. Το φορολογικό σύστημα χαρακτηρίζεται από χαμηλό επίπεδο συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης και υψηλό επίπεδο έμμεσης φορολογίας και συνδέεται άμεσα με τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος. Στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1995-2004, η συνολική επιβάρυνση ως ποσοστό του ΑΕΠ ανέρχεται σε 35,7% ΑΕΠ ενώ ο μέσος όρος στην ΕΕ-15 ανέρχεται κατά την ίδια περίοδο σε 40,2%. Αντίθετα, η Ελλάδα υπερτερεί στο θέμα της έμμεσης φορολογίας δεδομένου ότι κατά την περίοδο 1995-2004, η έμμεση φορολογία αποτελεί το 41,9% της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης. Είναι σαφές ότι η αύξηση του ποσοστού των έμμεσων φόρων συνδέεται με την έλλειψη φορολογικής δικαιοσύνης σε βάρος των πιο αδύναμων εισοδηματικά και κοινωνικά στρωμάτων, δεδομένου ότι τα φτωχότερα νοικοκυριά απαλλάσσονται στην περίπτωση των άμεσων φόρων, αλλά όχι των έμμεσων.
3. Φοροδιαφυγή. Πάρα πολλοί γνώμονες θεωρούν ότι η φοροδιαφυγή έχει καταστεί ένας μηχανισμός ανισοκατανομής του εισοδήματος σε βάρος των μισθωτών και όσων γενικότερα δεν φοροδιαφεύγουν ενώ παράλληλα δημιουργεί συνθήκες μη υγιούς ανταγωνισμού στην οικονομία. Η αρχή ότι ο καθένας φορολογείται ανάλογα με τη φορολογική του ικανότητα έχει καταστεί κενό γράμμα, κάτι που υπονομεύει την μακρόχρονη κοινωνική συνοχή.

4.3.3 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Οι κοινωνικοί παράγοντες που ενισχύουν τον κίνδυνο φτώχειας είναι οι εξής:

1. Το μέγεθος νοικοκυριού. Όπως διαπιστώσαμε και παραπάνω ο κίνδυνος φτώχειας είναι μεγαλύτερος για τα ακραία μεγέθη νοικοκυριών, δηλαδή με πέντε ή περισσότερα μέλη και αντίστοιχα για εκείνα που αποτελούνται από μόνο ένα άτομο. Στην πρώτη περίπτωση ο κίνδυνος αυξάνει βάσει του αριθμού των μελών αναλογικά με το συνολικό εισόδημα ενώ στην δεύτερη περίπτωση οφείλεται αποκλειστικά στο χαμηλό εισόδημα.
2. Η δομή της οικογένειας. Οι μονογονεϊκές οικογένειες παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα φτώχειας από τα αντίστοιχα επίπεδα όλων των τύπων νοικοκυριών με εξαρτώμενα παιδιά.
3. Η ηλικία. Οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο. Τα παιδιά κληρονομούν τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες των γονέων από την στιγμή της γέννησης τους.
4. Το φύλο. Το ποσοστό της φτώχειας σύμφωνα με έρευνες είναι πολύ υψηλότερο για τις γυναίκες από ότι για τους άνδρες, φαινόμενο που γεννά ιδιαίτερο προβληματισμό. Δεν είναι τυχαίο ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2007 διαπίστωσε πως εξακολουθεί να υφίσταται χάσμα στις αμοιβές μεταξύ των ανδρών και των γυναικών, χάσμα μάλιστα που κλιμακώνεται στις μεγαλύτερες ηλικίες και στους έχοντες υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης.
5. Το εκπαιδευτικό επίπεδο. Η εκπαίδευση συνδέεται άμεσα με τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος και στην πιθανότητα φτώχειας των νοικοκυριών καθώς επηρεάζει άμεσα τις παραγωγικές δυνατότητες των ατόμων, τις αμοιβές που μπορούν να εξασφαλίσουν στην αγορά εργασίας και το επίπεδο ευημερίας τους.
6. Οι κοινωνικές προκαταλήψεις δεδομένου ότι οι οικονομικοί μετανάστες, που αντιμετωπίζονται ως κατεξοχήν φθηνό εργατικό δυναμικό, συνιστούν ομάδα που πλήττεται από τον κοινωνικό αποκλεισμό.

4.4 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

Οι συνέπειες της φτώχειας είναι ωστόσο σε μεγάλο βαθμό κοινές σε όλες τις χώρες και μπορούν να διακριθούν σε δυο βασικές κατηγορίες: συνέπειες σε ατομικό επίπεδο, για τους

φτωχούς και την οικογένεια τους, και συνέπειες σε συλλογικό επίπεδο για την κοινωνική και οικονομική ζωή ενός κράτους.

Μια από τις πιο οδυνηρές συνέπειες της φτώχειας σε ατομικό επίπεδο είναι η πείνα και η απόλυτη ή η πολύ μεγάλη στέρηση ζωτικής σημασίας αγαθών όπως η τροφή κ.α. Η περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης στα παραπάνω αγαθά συνιστά παράγοντα που προκαλεί φυσική εξαθλίωση, προσβάλλοντας στον πυρήνα της την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Μια άλλη κατηγορία συνεπειών είναι οι σχετιζόμενες με την εκπαίδευση του ατόμου.

Ο αναλφαριθμισμός και γενικά η εκπαιδευτική ανεπάρκεια αποστερούν από το άτομο κάθε δυνατότητα να επιτύχει ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης.

Παράλληλα κίνδυνοι είναι αυτοί που αφορούν την περιορισμένη ή και ελάχιστη πρόσβαση στην αγορά εργασίας των ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια. Οι περιορισμένες ικανότητες ανταπόκρισης στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας είναι αιτίες και ταυτόχρονα σοβαρότατοι κίνδυνοι φτώχειας και μάλιστα τόσο για το άτομο που αναζητά εργασία όσο και για την οικογένεια του. Εξαιρετικά επικίνδυνοι είναι οι κίνδυνοι που δημιουργούνται για την υγεία όσων πλήττονται από τη φτώχεια. Τα προβλήματα πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας ή σε κατάλληλες και ποιοτικές υπηρεσίες υγείας προκαλούν βαριά προβλήματα σωματικής και ψυχικής υγείας τα οποία εύλογα επιδρούν στο επίπεδο ζωής των ατόμων αυτών.

Σε σύνδεση με τα προηγούμενα είναι τα προβλήματα κοινωνικοποίησης όσων πλήττονται από τη φτώχεια. Η φτώχεια περιορίζει τις ευκαιρίες, προκαλεί απομόνωση ενώ μπορεί να καταστήσει τα άτομα ευάλωτα στην περιθωριοποίηση ή στην εγκληματική συμπεριφορά.

Σε κάθε περίπτωση η φτώχεια πλήττει την ίδια την ελευθερία των ατόμων, αφού τα καθιστά αδύναμα να διεκδικήσουν θεμελιώδη δικαιώματα τους. Είναι προφανές πως οι συνέπειες της φτώχειας επιδρούν στο άτομο και εντείνονται ανάλογα με το μέγεθος της οικονομικής ανισότητας που χαρακτηρίζει το περιβάλλον στο οποίο καλείται να λειτουργήσει και να αναπτυχθεί.

4.5 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η φτώχεια συνδέεται με τις στρεβλώσεις της αγοράς και την αποτελεσματικότητα των ασκούμενων κοινωνικών πολιτικών οι οποίες αποτυγχάνουν να επιφέρουν μια σημαντική μείωση της μέσω μιας δίκαιης κατανομής, αναδιανομής εισοδήματος.

Το βασικό εργαλείο για την καταπολέμηση της φτώχειας μπορεί να στηρίζεται στην δημιουργία μιας ευρύτερης Εθνικής Στρατηγικής Καταπολέμησης της Φτώχειας η οποία θα περιλαμβάνει μέτρα ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών δαπανών, σύνθετα ολοκληρωμένα προγράμματα κοινωνικής και εργασιακής ένταξης των ομάδων του πληθυσμού και φυσικά μέτρα τα οποία θα αντιμετωπίζουν εκτός των άλλων, και τις ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος, την ορθολογικοποίηση του φορολογικού συστήματος, την εκτεταμένη φοροδιαφυγή και την αδήλωτη εργασία και θα επιδιώκει την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Συγκεκριμένα μερικές προτάσεις προς την κατεύθυνση αυτή:

1. Κατοχύρωση ενός γενικού προγράμματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος για όλους όσους δεν μπορούν να διαθέτουν επαρκείς πόρους.
2. Καθιέρωση παροχών ανεργίας για όλες τις κατηγορίες ασφαλισμένων μεν προσώπων που όμως δεν έχουν επαρκή προστασία μέσω του επιδόματος ανεργίας.
3. Ενίσχυση των κοινωνικών πολιτικών και των δημόσιων υπηρεσιών της παιδείας, της υγείας, της δια βίου κατάρτισης οι οποίες επιτυγχάνουν μια πολύ σημαντική αναδιανομή σε είδος.
4. Στήριξη της οικογένειας στη βάση εισοδηματικών κριτηρίων με καλύτερη στόχευση και αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας.
5. Ενίσχυση της ορθολογικής και δίκαιης λειτουργίας του φορολογικού συστήματος.
6. Επίλυση των προβλημάτων της εισφοροδιαφυγής και φοροδιαφυγής.
7. Μέτρα για την επάρκεια των παροχών κοινωνικής ασφάλισης.

Τα παραπάνω ευρήματα επιβεβαιώνουν ότι η χώρα μας είναι ή χώρα με το υψηλότερο ποσοστό φτώχειας στην ΕΕ-15 και με τις χαμηλότερες λοιπές κοινωνικές μεταβιβάσεις σε χρήμα. Επιβεβαιώνουν επίσης την ανάγκη για ουσιαστική αναμόρφωση του συστήματος κοινωνικής προστασίας στη Ελλάδα, με την αξιοποίηση της εμπειρίας των άλλων χωρών, ώστε να γίνει πιο αποτελεσματικό στην αντιμετώπιση της φτώχειας και της ανισότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η ελληνική κοινωνία, πριν την ένταξη της στην ΕΟΚ, κατάφερε να πραγματοποιήσει ταχείς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης και ταχείς ρυθμούς αυξήσεως του κατά κεφαλήν εισοδήματος των κατοίκων της. Λόγω σοβαρών διαρθρωτικών αδυναμιών, τα προβλήματα της ανεργίας και υποαπασχολήσεως που παρουσιάστηκαν κατά διαφόρους περιόδους, δεν την βοήθησαν να τα αντιμετωπίσει και φυσικά όλος αυτός ο φαύλος κύκλος την οδήγησε σε αδιέξοδο.

Ο πρωταρχικός λόγος των αδυναμιών θα έπρεπε να αποδοθεί στο γεγονός των ελλείψεων αναπτυξιακού προγράμματος που να εμπεριέχει μακροχρόνιους στόχους για μια σωστή και συνεχή οικονομική ανάπτυξη. Ο λάθος προγραμματισμός που εφαρμόστηκε στην ελληνική οικονομία είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία διαρθρωτικού πληθωρισμού, την λάθος διανομή και αναδιανομή του εισοδήματος, την αύξηση της φοροδιαφυγής, κ.α.

Τα βασικά αυτά προβλήματα θα έπρεπε να αναζητούν λύση μέσα στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αντιθέτως έχουν αυξηθεί σε ραγδαίους ρυθμούς ως αποτέλεσμα το επίπεδο της φτώχειας να έχει αυξηθεί κατά ένα μεγάλο ποσοστό μετά την ένταξη της Ελλάδας στο ευρώ . Το ερώτημα που ακριβώς θέτουμε σαν τελική ανάλυση στην εργασία μας είναι αν όντως η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ πρόσφερε πλεονεκτήματα ή έκανε την κατάσταση χειρότερη όσο αναφορά τον τομέα της φορολόγησης.

Ως πρώτο διαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητο ο πληθωρισμός. Καθώς η Ελληνική οικονομία δεν ανήκει στην κατηγορία των αναπτυσσόμενων και ώριμων βιομηχανοποιημένων οικονομιών, τα φαινόμενα του στασιμοπληθωρισμού δεν μπορούν να αποδοθούν στην λειτουργία του συστήματος. Φυσικά οι λόγοι του πληθωρισμού στην Ελλάδα είναι ιδιόμορφοι και δεν μπορούν να βασιστούν στην γενική διαπίστωση της οποίας ο πληθωρισμός οφείλεται στο ότι η συνολική προσφορά ζήτηση στην οικονομία υπερβαίνει την συνολική προσφορά της. Αντίθετα επιβάλλεται να διακρίνουμε δύο κατηγορίες ζήτησης και να δεχθούμε ότι η καταναλωτική τους συμπεριφορά είναι διαφορετική. Η πρώτη ομάδα ζήτησης αποτελείται από τους αυτοαπασχολούμενους, στους οποίους ανήκουν όλοι όσοι εργάζονται για δικό τους λογαριασμό και η δεύτερη ομάδα αποτελείται από τους μισθосυντήρητους και τους αγρότες. Το περιεχόμενο των δύο αυτών καταναλωτικών ομάδων δεν είναι ομοιόμορφο εφόσον τα εισοδήματα των αυτοαπασχολούμενων είναι ανώτερα από τα εισοδήματα των μισθωτών αγροτών ως αποτέλεσμα να διευρύνεται το έλλειμμα του ισοζυγίου λογαριασμών που συμβάλλει στην διατήρηση περιορισμένης αγοράς βιομηχανικών προϊόντων στο εσωτερικό.

Όσο αναφορά τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται η κατανομή του εισοδήματος σε μια οικονομία έχει σημασία όχι μόνο για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης, αλλά και για καθαρά οικονομικούς λόγους. Πρέπει να αναφερθεί ότι κατά την περίοδο 1960-1976 δεν έχει παρατηρηθεί καμία απολύτως μεταβολή του τρόπου κατανομής του εισοδήματος με όποιους τρόπους ή δείκτες και αν επιχειρηθεί η μέτρηση της.

Παρ' όλες της δυσκολίες τις οποίες αντιμετώπισε κατά την δεκαετία η ένταξη της Ελλάδας ήταν ίσως η πιο δυναμική διαδικασία μεταβολών που αντιμετωπίζουμε από το 1950. Την 1.1.2001 η Ελλάδα εντάχθηκε στην Ευρωζώνη μετά από μια συλλογική προσπάθεια προσαρμογής για την επίτευξη των όρων σύγκλισης της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (1992).

Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αντικατόπτριζε πολλά οφέλη. Η μείωση του κόστους των συναλλαγών και η εξάλειψη των συναλλαγματικών αβεβαιοτήτων θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αύξηση του εμπορίου και της παραγωγής. Η νομισματική σταθερότητα αναμενόταν ότι θα ενίσχυε τη ροπή για επενδύσεις. Η εξωτερική ρευστότητα της ελληνικής οικονομίας θα διασφαλιζόνταν σε τεράστιο βαθμό, λόγω της υιοθέτησης ενός διεθνούς νομίσματος. Τέλος, αναμενόταν και πολιτικά οφέλη από το Ευρώ. Αυτό φυσικά θα συνέβαινε σε περίπτωση που η ΟΝΕ θα επιδρούσε θετικά στη διαδικασία της ευρωπαϊκής πολιτικής ενοποίησης. Αναμφισβήτητο είναι ότι η χώρα επωφελήθηκε από τα πλεονεκτήματα ενός ενιαίου νομισματικού χώρου όπως είναι η εξάλειψη των συναλλαγματικών κινδύνων και αβεβαιοτήτων και η εξουδετέρωση του κόστους μετατροπής νομισμάτων στις συναλλαγές της με τις άλλες χώρες της ευρωζώνης. Η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και η συμμετοχή της χώρας σε μια σταθερή νομισματική ένωση επέτρεψε τουλάχιστον μέχρι το 2007 την απρόσκοπτη εισροή κεφαλαίων και την τεράστια μείωση επιτοκίων δανεισμού της χώρας. Από την άλλη θα πρέπει να τονισθεί ότι οι εισροές κεφαλαίων στη χώρα είχαν τη μορφή δανεισμού του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, γεγονός που προοδευτικά επιβάρυνε το ισοζύγιο εισοδημάτων λόγω των υψηλών πληρωμών για τόκους.

Ως προς τη νομισματική σταθερότητα παρατηρείται ότι η χώρα κινήθηκε σε επίπεδα χαμηλότερα από τα επίπεδα των προηγούμενων δεκαετιών. Σημειώνεται ότι ο πληθωρισμός στην Ελλάδα ήταν σταθερά κατά 50% υψηλότερος από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Συνεπώς βελτίωσε τη νομισματική της σταθερότητα με αρνητικές συνέπειες για την ανταγωνιστικότητα τιμών και το εξωτερικό εμπόριο της.

Στο ζήτημα της δημοσιονομικής πολιτικής η χώρα απέτυχε καθώς μετά την ένταξη τα δημοσιονομικά ελλείμματα της χώρας ήταν σταθερά πάνω από το επιτρεπόμενο όριο του 3% ως προς το ΑΕΠ, με αποτέλεσμα τη συνεχή αύξηση του δημόσιου χρέους.

Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο οι μεταρρυθμίσεις αυτές έχουν επικεντρωθεί στην διεύρυνση της φορολογικής βάσης, στη σταθερότητα του φορολογικού συστήματος με στόχο την δημιουργία προβλέψιμου επιχειρηματικού περιβάλλοντος και στη μείωση του αριθμού των φορολογικών κλιμακίων. Η Ελλάδα, εκτός των παραπάνω προκλήσεων για τον εκσυγχρονισμό του φορολογικού συστήματος, καλείται να αποκαταστήσει και μια σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους και φορολογουμένων. Για τον Έλληνα πολίτη δεν αποτελεί συνείδηση η ανταποδοτικότητα μεταξύ παροχής δημοσίων αγαθών και απόδοσης φόρων. Οι πολίτες μη έχοντας εμπιστοσύνη στην απόδοση των χρημάτων τους μέσω του κρατικού μηχανισμού, θεωρούν πιο συχνά απ' ότι συμβαίνει σε άλλες χώρες πως η φοροδιαφυγή αποτελεί αποδεκτή συμπεριφορά με αποτέλεσμα την υποβάθμιση των κρατικών παροχών και παρεμβάσεων. Προκύπτει έτσι ένας φαύλος κύκλος μεταξύ υποβάθμισης των παροχών του κράτους και φοροδιαφυγής.

Από την παραπάνω ανάλυση παρατηρούμε ότι συνολικά τα αρνητικά αποτελέσματα της συμμετοχής της Ελλάδας στην ΟΝΕ υπερिशύουν σε σχέση με τα θετικά αν και η χώρα εισήλθε στην ΟΝΕ βασιζόμενη σε μια πολιτική περιορισμένης προσαρμογής, με υψηλό δημόσιο χρέος, με υπερτιμημένη την δραχμή και συνεπώς με μόνιμο ανταγωνιστικό μειονέκτημα. Συνεπώς η χώρα εισήλθε στην ΟΝΕ χωρίς να εκπληρώνει τις αναγκαίες προϋποθέσεις μιας ομαλής συμπίεσης με ανταγωνιστικές οικονομίες.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε την Ελλάδα πριν και μετά την ένταξη της στο ευρώ. Ποιες ήταν οι επιδράσεις της φορολογίας στην διανομής και αναδιανομή του εισοδήματος πριν και μετά την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ποια ήταν τα αποτελέσματα της μέχρι τώρα πορείας της χώρας μας στην ΟΝΕ. Μετά την είσοδο της χώρας μας σε μια φάση σκληρής δοκιμασίας ποιο είναι το ευρωπαϊκό μέλλον της χώρας;

5.1 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Πολλά από τα φορολογικά συστήματα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σημειώνουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά τα οποία και προσδιορίζουν σε ένα βαθμό το ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης. Παρακάτω θα αναφερθούμε σε μερικά από αυτά όπως:

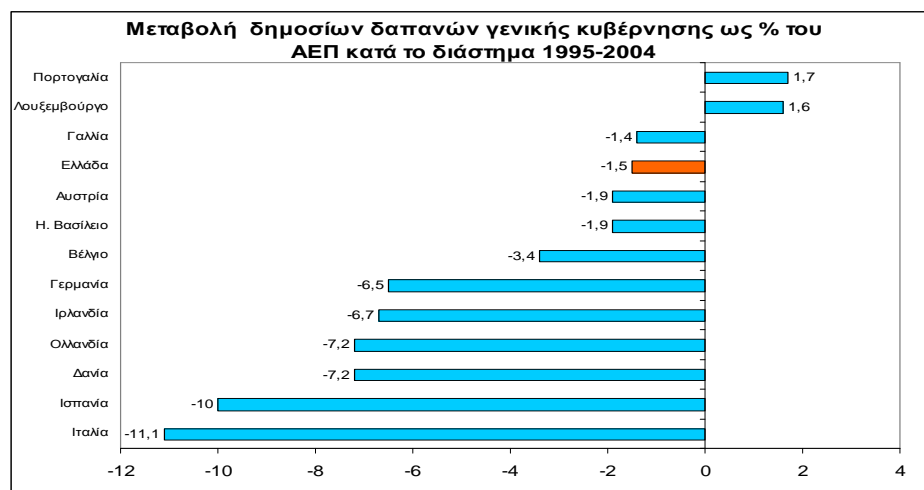
Η δημοσιονομική πειθαρχία: Τα κριτήρια σύγκλισης στη ζώνη του ευρώ (κριτήρια Μάαστριχτ) καθώς και το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης έχουν επιβάλλει σαφείς κανόνες και χρονοδιαγράμματα δημοσιονομικής πειθαρχίας εντός της ΕΕ. καθώς οι

περιορισμοί αυτοί έχουν σαφείς επιπτώσεις στα φορολογικά συστήματα και στο μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης σε κάθε χώρα.

Πληθυσμιακή γήρανση και επιβάρυνση συνταξιοδοτικών συστημάτων: Η γήρανση του πληθυσμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει σαν αποτέλεσμα την άσκηση σημαντικών πιέσεων στα φορολογικά έσοδα των κρατών μελών. Οι αυξανόμενες και σε ένα βαθμό ανελαστικές δαπάνες συνταξιοδότησης και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης δημιουργούν τις προϋποθέσεις για μια σημαντική φορολογική επιβάρυνση της εργασίας και του κεφαλαίου. Ενδεικτικά είναι τα πρόσφατα στοιχεία για τις συνταξιοδοτικές αλλά και τις κοινωνικές δαπάνες

Το ύψος των δημόσιων δαπανών: Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι, κατά το διάστημα 1995-2004 η μεγάλη πλειοψηφία των κρατών μελών έχει μειώσει τη συνεισφορά του δημοσίου τομέα στο σύνολο της οικονομίας (διάγραμμα 7). Δυνητικά, αυτή η συρρίκνωση του δημοσίου τομέα θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για μια σταδιακή μείωση των φορολογικών συντελεστών.

Διάγραμμα 7: Μεταβολή δημοσίων δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά το διάστημα 1995-2004

Πηγή: Eurostat

Η ρευστότητα της φορολογικής βάσης: Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η τελωνειακή ένωση, η ενιαία αγορά (ελεύθερη κίνηση αγαθών, προϊόντων και κεφαλαίων), η εισαγωγή του ευρώ, καθώς και η ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφορικής έχουν αυξήσει την κινητικότητα της φορολογικής βάσης. Αυτή η κινητικότητα εντός της ΕΕ έχει σαν

αποτέλεσμα την μειωμένη δυνατότητα επιβολής, από πλευράς κρατικού μηχανισμού, φορολογίας προς εκείνους τους παραγωγικούς συντελεστές οι οποίοι χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη κινητικότητα (π.χ. κεφάλαιο).

Φορολογικός ανταγωνισμός: . Ο φορολογικός ανταγωνισμός μεταξύ κρατών μελών στην προσέλκυση επενδύσεων έχει γίνει περισσότερο έντονος ύστερα από την τελευταία διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα νέα κράτη μέλη υιοθετώντας χαμηλούς συντελεστές φορολόγησης κεφαλαίου οδήγησαν τα παλαιότερα στην υιοθέτηση ευνοϊκότερης φορολόγησης του κεφαλαίου. Αυτός ο «φορολογικός ανταγωνισμός» έχει αρνητικές επιπτώσεις στην πορεία των φορολογικών εσόδων των περισσοτέρων κρατών μελών και για αυτό το σκοπό υπάρχουν πρωτοβουλίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση για εναρμόνιση μεταξύ των διαφορετικών φορολογικών συστημάτων.

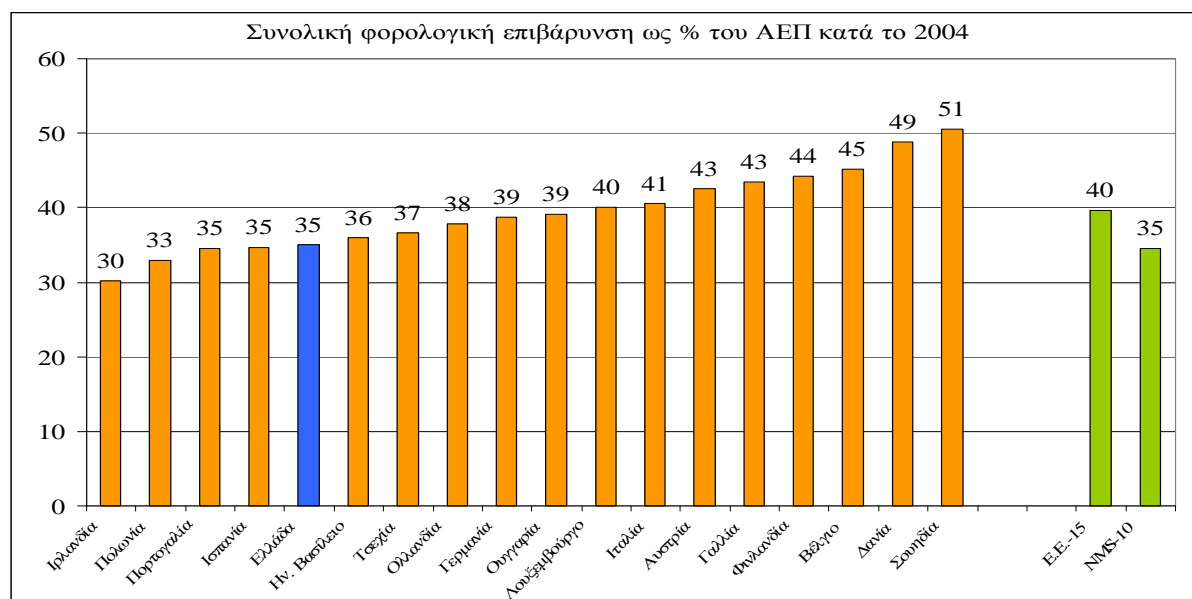
Απλοποίηση και διαφάνεια του φορολογικού συστήματος: Σημαντική παράμετρος ενός σύγχρονου φορολογικού συστήματος αποτελεί η διαφάνεια αλλά και η απλότητα στην εφαρμογή του. Τα σύγχρονα φορολογικά συστήματα συνδυάζουν αυτές τις δύο αρχές μειώνοντας με αυτό τον τρόπο το διοικητικό κόστος για την συλλογή φόρων και παράλληλα το κόστος των επιχειρήσεων για τη συμμόρφωση τους με το φορολογικό σύστημα. Ένα λιγότερο γραφειοκρατικό φορολογικό σύστημα αποτελεί ένα περισσότερο αποδεκτό φορολογικό σύστημα με άμεση επίπτωση την ευκολότερη συλλογή φορολογικών εσόδων.

Αύξηση προσφοράς εργασίας: Πολλές χώρες έχουν προχωρήσει σε μείωση φορολογικών συντελεστών στα φυσικά και νομικά πρόσωπα με πρόθεση να δημιουργήσουν κίνητρα για αύξηση της προσφοράς εργασίας. Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η φιλολογία περί ενιαίου φορολογικού συντελεστή (flat tax) η υιοθέτηση του οποίου θεωρείται από ορισμένους ότι θα οδηγήσει σε αύξηση της προσφοράς εργασίας και συνεπώς σε αύξηση της απασχόλησης. Η εμπειρική εξέταση της σχέσης ευνοϊκής φορολόγησης εργασίας και αύξησης απασχόλησης όμως αποδεικνύει ότι η σχέση αυτή δεν είναι ιδιαίτερα ισχυρή καθώς πλήθος άλλων παραγόντων επηρεάζει την πορεία της απασχόλησης.

5.2 ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η εφαρμογή της πολιτικής μείωσης της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εφαρμόστηκε με αργούς ρυθμούς, παρά το γεγονός ότι έχει συμπεριληφθεί στα οικονομικά προγράμματα όλων των χωρών. Κατά το 2004 οι χώρες με την μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση είναι σκανδιναβικές ακολουθούμενες από το Βέλγιο, τη Γαλλία, την Αυστρία και την Ιταλία (διάγραμμα 8). Μεταξύ των μεγαλύτερων τριών οικονομιών της ΕΕ-25, η Γαλλία παρουσιάζει ένα επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης ίσο με 43% του ΑΕΠ, η Γερμανία με 39% και τρίτο το Ηνωμένο Βασίλειο με 36% του ΑΕΠ, αντιθέτως με την Ελλάδα το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης ανήλθε σε 35% του ΑΕΠ, σημαντικά χαμηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ-15.

Διάγραμμα 8: Συνολική φορολόγηση ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά το 2004

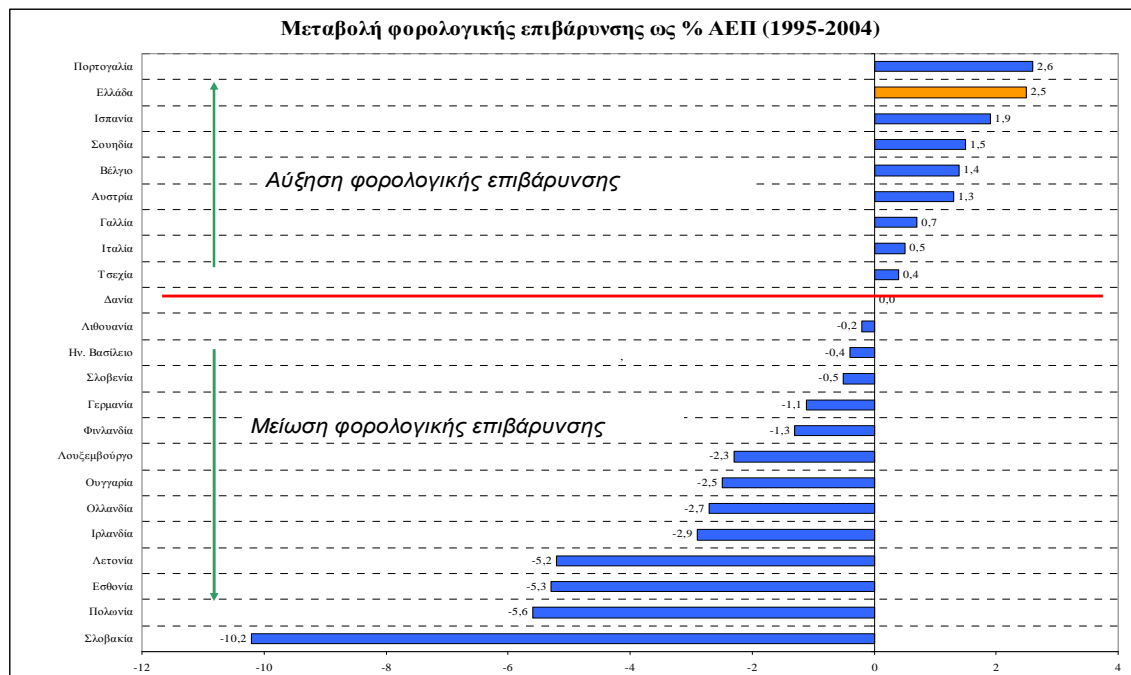

Πηγή: Eurostat

Επίσης κατά την περίοδο 1995-2004 προκύπτουν δυο ομάδες χωρών οι οποίες από την μια πλευρά έχουμε τις χώρες που αύξησαν τη φορολογική τους επιβάρυνση και εκείνες οι οποίες τη μείωσαν κατά το αντίστοιχο διάστημα (διάγραμμα 9). Μεταξύ των 15 κρατών μελών μόνο η Ιρλανδία μείωσε σημαντικά τη συνολική φορολογική επιβάρυνση (2,9%) ακολουθούμενη από την Ολλανδία, την Φινλανδία και το Λουξεμβούργο. Αντιθέτως η Ελλάδα σημειώνει την

μεγαλύτερη αύξηση συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης από το 32,6% του ΑΕΠ σε 35% (2004)

Διάγραμμα 9: Μεταβολή φορολογικής επιβάρυνσης ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά την περίοδο 1995-2004

Πηγή: Eurostat

Η είσοδος των νέων κρατών μελών οδήγησε σε μεγαλύτερη αύξηση της διαφοροποίησης επί της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Παρατηρείται ότι οι μεγαλύτερες αυξήσεις σημειώθηκαν σε χώρες με συνολικό επίπεδο φορολόγησης μικρότερο του μέσου όρου της ΕΕ. Όσο αναφορά την Ελλάδα θα πρέπει να τονίσουμε ότι κατά την περίοδο 1995-2004, η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης αντανάκλα τη σύγκλιση του επιπέδου φορολόγησης προς το μέσο όρο της ΕΕ με την ανάγκη χρηματοδότησης του αναπτυσσόμενου κοινωνικού κράτους. Κατά την περίοδο 1995-2004 η αύξηση των φορολογικών εσόδων δεν προήλθε από αύξηση συντελεστών αλλά αντίθετα από τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης καθώς και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής που είχαν ως αποτέλεσμα την απόδοση πρόσθετων εσόδων από άμεσους φόρους και ασφαλιστικές εισφορές.

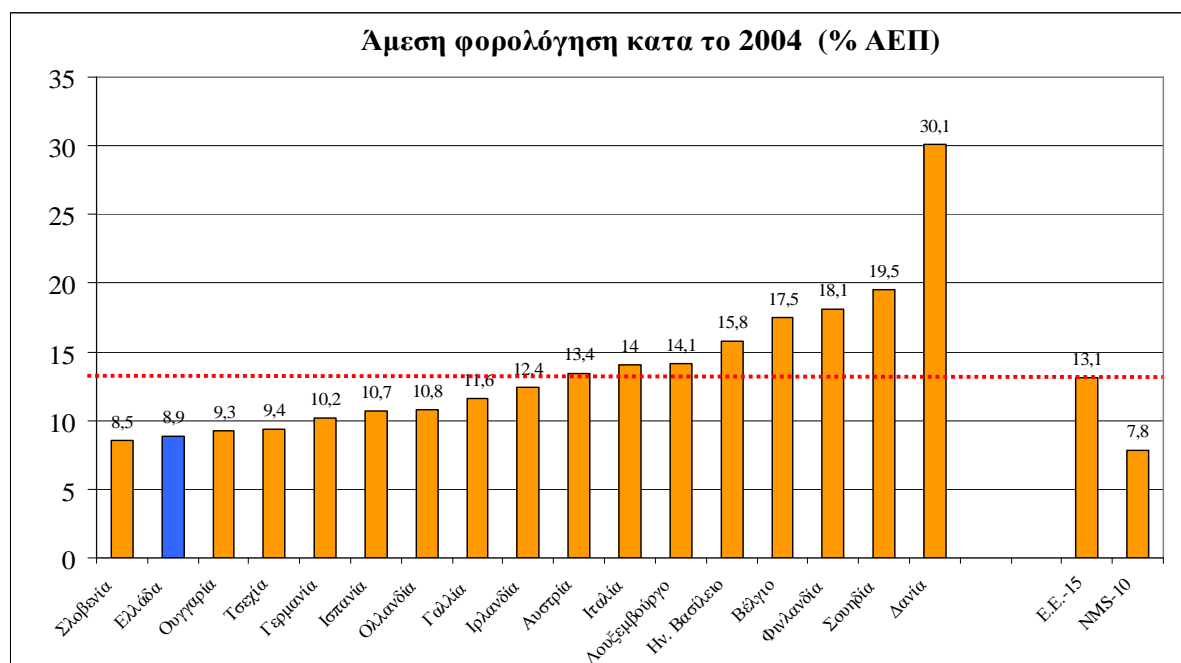
5.3 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗΣ

Ένα πρώτο στάδιο κατηγοριοποίησης των φορολογικών συστημάτων είναι ο διαχωρισμός σε άμεση, έμμεση φορολόγηση και ασφαλιστικών εισφορών. Στην Ελλάδα η έμμεση φορολογία καταλαμβάνει μεγαλύτερο μέρος στο σύνολο των φορολογικών εσόδων, γεγονός που θεωρείται από πολλούς ως παράμετρος κοινωνική αδικίας του φορολογικού συστήματος. Ας δούμε αναλυτικά τις επιδράσεις της άμεσης και έμμεσης φορολόγησης όπως και τις ασφαλιστικές εισφορές.

Άμεση φορολόγηση

Παρατηρούμε ότι από τις ευρωπαϊκές χώρες, η μεγαλύτερη επιβάρυνση από άμεσους φόρους παρατηρείται στην Δανία ακολουθούμενη από την Σουηδία και τη Φινλανδία. Η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών που έχουν χαμηλό επίπεδο άμεση φορολόγησης ως ποσοστό του ΑΕΠ, σημαντικά χαμηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ-15 (διάγραμμα 10).

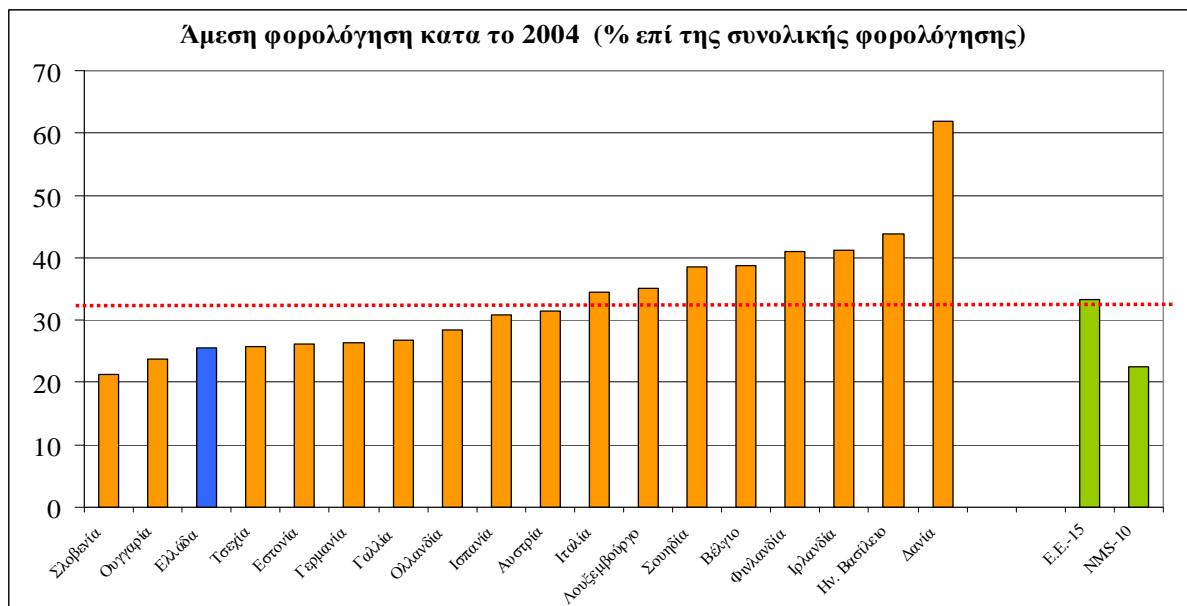
Διάγραμμα 10: Άμεση φορολόγηση κατά το 2004 (% ΑΕΠ)

Πηγή: Eurostat

Σημαντική παράμετρος των φορολογικών συστημάτων στην ΕΕ αποτελεί το μερίδιο της άμεσης στο σύνολο της συνολικής φορολόγησης (διάγραμμα 11). Η Ελλάδα σε αυτήν την περίπτωση βρίσκεται στην ίδια θέση με την Γερμανία, την Γαλλία, Ολλανδία , της οποίας το μερίδιο άμεσης φορολόγησης επί των συνολικών φορολογικών εσόδων είναι ιδιαίτερα χαμηλό και προσεγγίζει εκείνο των νέων κρατών μελών.

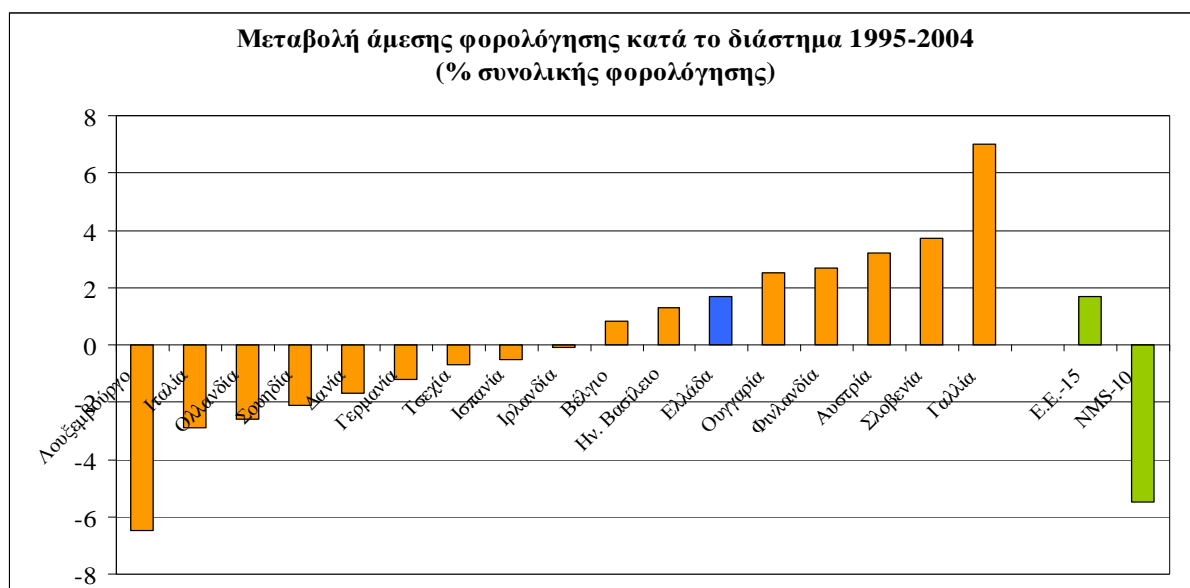
Διάγραμμα 11: Άμεση φορολόγηση κατά το 2004 (% επί της συνολικής φορολόγησης)

Πηγή: Eurostat

Κατά την περίοδο 1995-2004 συμπεραίνουμε ότι στην περίπτωση των σκανδιναβικών χωρών παρατηρούνται δύο τάσεις, για την Φινλανδία σημειώνεται αύξηση του μεριδίου άμεσης επί της συνολικής φορολόγησης ενώ στην περίπτωση της Σουηδίας και Δανίας μείωση της συνεισφοράς της άμεσης στη συνολική φορολόγηση. Αντιθέτως η Ελλάδα αποτελεί την χώρα στην οποία παρατηρείται μικρή αύξηση της αναλογίας άμεση προς συνολική φορολόγηση (διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 12: Μεταβολή άμεσης φορολόγησης κατά το διάστημα 1995-2004 (% συνολικής φορολόγησης)

Πηγή: Eurostat

Πίνακας 8: Ανώτατος οριακός συντελεστής φορολόγησης φυσικών προσώπων και επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004

Ανώτατος οριακός συντελεστής φορολόγησης φυσικών προσώπων και επιχειρήσεων στην ΕΕ-15 το 2004		
Χώρα	2004 Φυσικά πρόσωπα	2004 Επιχειρήσεις
Αυστρία	50%	34%
Βέλγιο	50%	34%
Δανία	59%	30%
Φινλανδία	36%	29%
Γαλλία	49,6%	35,4%
Γερμανία	48,5%	38,3%
Ελλάδα	40%	35%
Ιρλανδία	42%	12,5%
Ιταλία	45%	37,3%
Λουξεμβούργο	38,95%	30,4%
Ολλανδία	52%	34,5%
Πορτογαλία	40%	27,5%
Ισπανία	48%	35%
Σουηδία	60%	28%

Πηγή: European Commission, DG Taxation and Custom

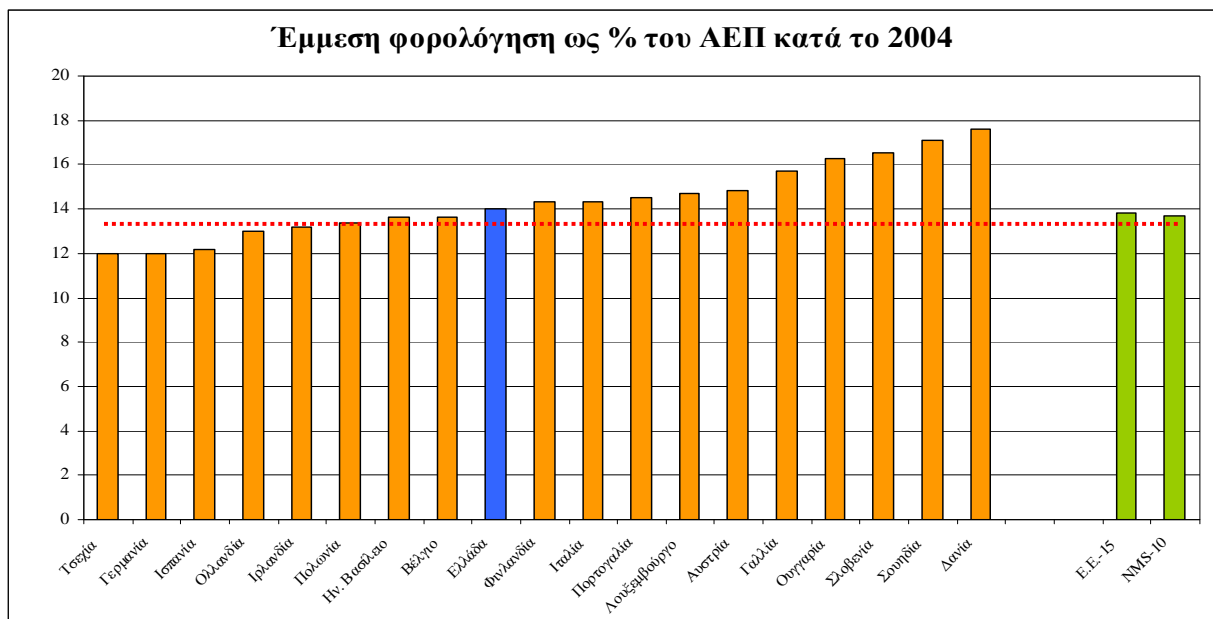
Στον πίνακα 8 παρατηρούμε ότι στην Ελλάδα καταγράφονται χαμηλοί ανώτατοι οριακοί συντελεστές φορολόγησης (40%) σε σχέση με τα λοιπά μέλη της ΕΕ.

Έμμεση φορολόγηση

Όπως γνωρίζουμε η έμμεση φορολόγηση επιβάλλεται σε όλους τους καταναλωτές και ως αποτέλεσμα χαρακτηρίζεται ως περισσότερο άδικη σε σχέση με την άμεση φορολόγηση καθώς θεωρείται ότι έχει προοδευτικό χαρακτήρα.

Σε επίπεδο ΕΕ, στην Ελλάδα παρατηρείται υψηλό επίπεδο έμμεσης φορολόγησης ως ποσοστό του ΑΕΠ, όπως και η Σουηδία, η Δανία αλλά και η Σλοβενία χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα έμμεσης φορολόγησης (διάγραμμα 13).

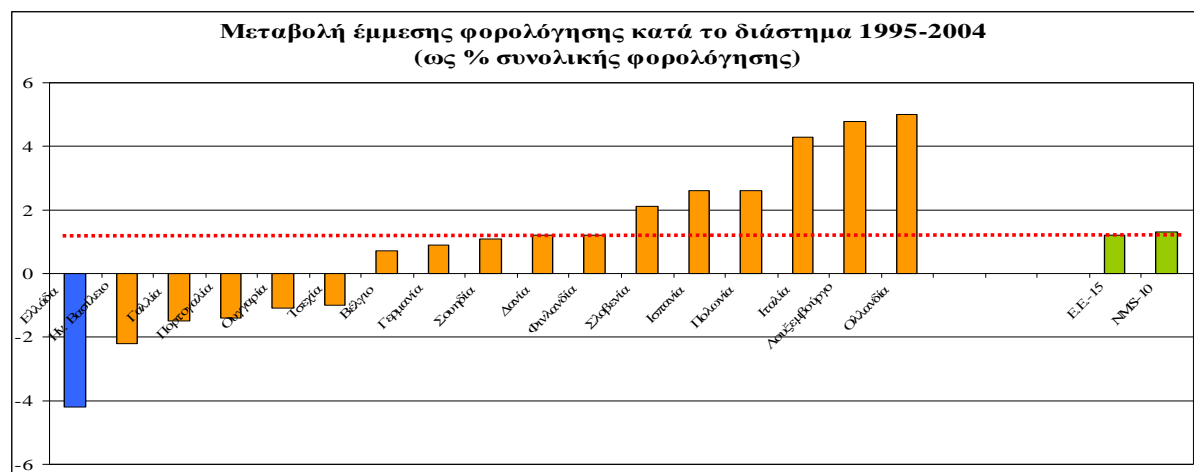
Διάγραμμα 13: Έμμεση φορολόγηση ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά το 2004

Πηγή: Eurostat

Μέσα από την διαχρονική περίοδο 1995-2004 των εσόδων από έμμεση φορολόγηση ως ποσοστό των συνολικών φορολογικών εσόδων προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα. Πρώτον οι χώρες που αύξησαν περισσότερο τη συνεισφορά της έμμεσης φορολόγησης επί των φορολογικών εσόδων είναι η Ολλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Πολωνία, η Ισπανία και η Σλοβενία. Μεταξύ των χωρών που παρατηρείται μείωση της αναλογίας έμμεσης προς συνολική φορολόγηση είναι και η Ελλάδα που αποτελεί το κράτος μέλος με τη μεγαλύτερη μείωση της συνεισφοράς της έμμεσης φορολόγησης (διάγραμμα 14).

Διάγραμμα 14: μεταβολή έμμεσης φορολόγησης κατά το διάστημα 1995-2004 (ως % συνολικής φορολόγησης)

Πηγή: Eurostat

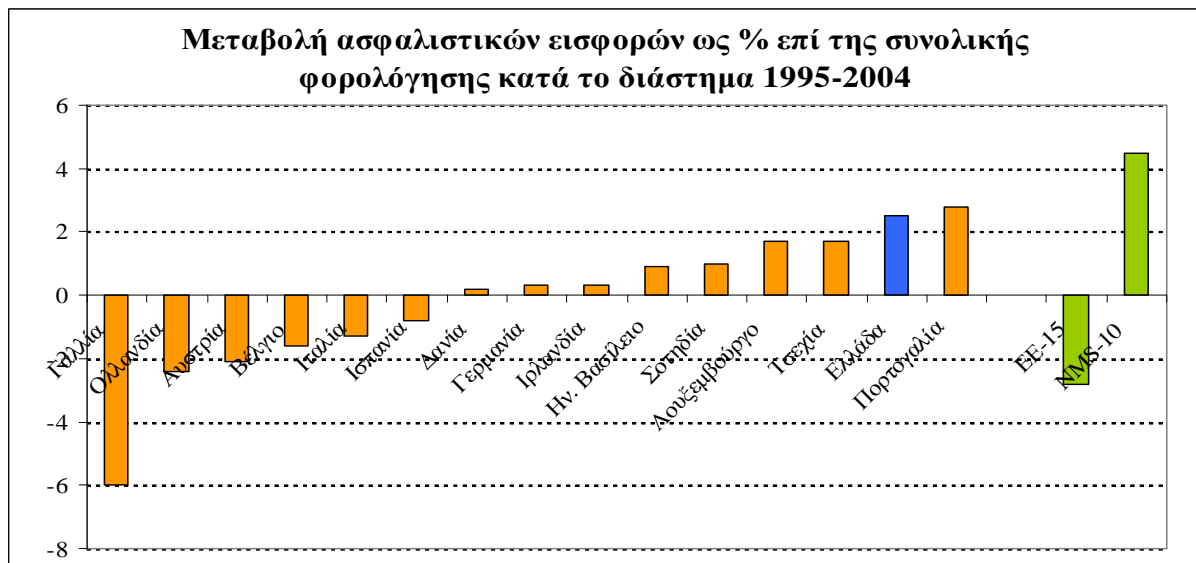
Ασφαλιστικές εισφορές

Οι ασφαλιστικές εισφορές αποτελούν έναν σημαντικό παράγοντα του μη μισθολογικού κόστους εργασίας. Με σκοπό την αύξηση της εργασίας, πολλές ευρωπαϊκές χώρες προχώρησαν σε μείωση των ασφαλιστικών εισφορών για εργοδότες και εργαζόμενους. Στην Ελλάδα οι ασφαλιστικές εισφορές κατά το 2004, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, κυμάνθηκαν στον 12,1% του ΑΕΠ χαμηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ.

Μέσα από την διαχρονική μεταβολή (περίοδος 1995-2004) των ασφαλιστικών εισφορών ως ποσοστό της συνολικής φορολόγησης εντός της ΕΕ προκύπτει ότι στην Ελλάδα παρατηρείται η δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση του μεριδίου των ασφαλιστικών εισφορών επί των συνολικών φορολογικών εσόδων (μετά την Πορτογαλία). Για την περίοδο 1995-2004 οι χώρες με την μεγαλύτερη μείωση ασφαλιστικών εισφορών είναι η Γαλλία, η Ολλανδία, η Αυστρία και το Βέλγιο.

Παρατηρούνται δύο αντίρροπες τάσεις ανάμεσα σε παλαιότερα (ΕΕ-15) και νέα κράτη μέλη (NMS-10) της ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, οι ασφαλιστικές εισφορές στα παλαιότερα κράτη μέλη συρρικνώνονται ως μερίδιο των συνολικών φορολογικών εσόδων ενώ στην περίπτωση των νεότερων μελών οι ασφαλιστικές εισφορές αυξάνονται περισσότερο από 4% στο σύνολο των φορολογικών εσόδων (διάγραμμα 15).

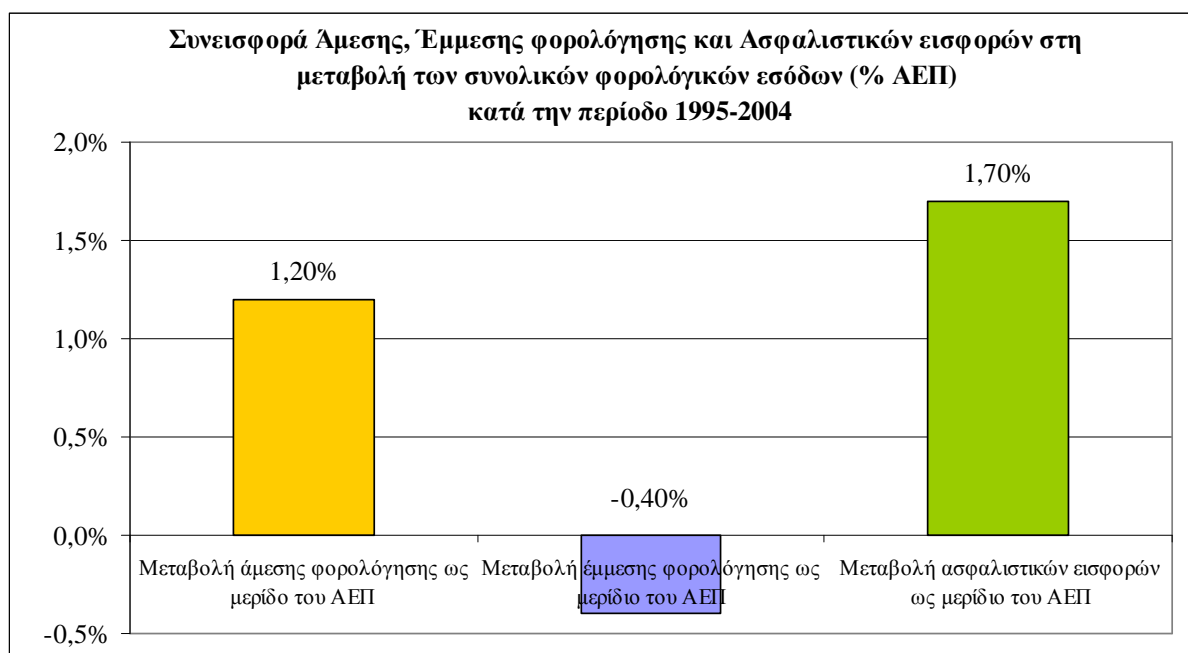
Διάγραμμα 15: Μεταβολή ασφαλιστικών εισφορών ως ποσοστό επί της συνολικής φορολόγησης κατά το διάστημα 1995-2004

Πηγή: Eurostat

Στην Ελλάδα η αύξηση των φορολογικών εσόδων κατά το 2,5% του ΑΕΠ αποδίδεται σε αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών και των άμεσων φορολογικών εσόδων κατά 1,7% και 1,2% του ΑΕΠ αντίστοιχα ενώ παρατηρείται και μια μείωση της έμμεσης φορολόγησης κατά 0,4% του ΑΕΠ. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αύξηση των εσόδων από άμεση φορολόγηση για την συγκεκριμένη περίοδο προήλθε από την διεύρυνση της φορολογικής βάσης και τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και όχι από την αύξηση των συντελεστών άμεσης φορολόγησης (διάγραμμα 16).

Διάγραμμα 16: Συνεισφορά άμεσης, έμμεσης φορολόγησης και ασφαλιστικών εισφορών στη μεταβολή των συνολικών εσόδων (% ΑΕΠ κατά την περίοδο 1995-2004)

Πηγή: Eurostat

Τα αποτελέσματα των συγκρίσεων της Ελλάδας με τις άλλες χώρες της ΕΕ επιβεβαιώνονται και από τα στοιχεία του προϋπολογισμού 2008. Σύμφωνα με τον προϋπολογισμό του 2007, το κύριο γνώρισμα του Ελληνικού φορολογικού συστήματος είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος των τακτικών φορολογικών εσόδων προέρχεται από την έμμεση φορολόγηση. Ακολουθώντας, το 68% των έμμεσων φόρων προέρχεται από την φορολογία των συναλλαγών και ειδικότερα από τον φόρο προστιθέμενης αξίας ενώ το υπόλοιπο 30% από ειδικούς φόρους όπως είναι οι φόροι κατανάλωσης. Αντίστοιχα, το μεγαλύτερο μέρος της άμεσης φορολόγησης προέρχεται από την φορολόγηση εισοδήματος, ενώ η φορολόγηση της περιουσίας αποτελεί μικρό μερίδιο των συνολικών εσόδων από άμεση φορολόγηση (πίνακας 9).

Πίνακας 9: Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού 2008

Έσοδα Τακτικού προϋπολογισμού (εκ. €)							
	2005	2006	2007	2008	Μεταβολή %		
	Πραγμ/σεις	Πραγμ/σεις	Εκτιμήσεις Πραγματοποιήσεων	Προβλέψεις	05/04	06/05	07/06
A. Τακτικά Έσοδα	42055	44760	47830	51370	6,4	6,9	7,4
I. Άμεσοι φόροι	16484	18371	18560	19450	11,4	1	4,8
Φόροι εισοδήματος	13307	14165	14790	15380	6,4	4,4	4
Φυσικών προσώπων	7785	8292	14790	15380	6,5	9,7	6,8
Νομικών προσώπων	4724	4730	4500	4620	0,1	-4,9	2,7
Ειδικών κατηγοριών	798	1143	1190	1040	43,2	4,1	-12,6
Φόροι στην περιουσία	422	548	490	510	29,9	-10,6	4,1
Άμεσοι φόροι ΠΟΕ	1569	2410	1910	2080	53,6	-20,7	8,9
Λοιποί άμεσοι φόροι	1186	1248	1370	1480	5,2	9,8	8
II. Έμμεσοι φόροι	23000	23722	26260	28580	3,1	10,7	8,8
Φόροι συναλλαγών	15255	15817	17675	19375	3,7	11,7	9,6
ΦΠΑ	13741	14131	15855	17435	2,8	12,2	10
πετρελαιοειδών	1141	1480	1760	1950	29,7	18,9	10,8
Καπνού	550	574	645	705	4,4	12,4	9,3
Λοιπών	12050	12077	13450	14780	0,2	11,4	9,9
Λοιποί φόροι συναλλαγών	1514	1686	1820	1940	11,4	7,9	6,6
Φόροι κατανάλωσης	7051	7077	7535	8210	0,4	6,5	9
Φόροι ασφαλιστρών	269	270	300	330	0,4	11,1	10
Τέλος ταξινόμησης οχημάτων	908	891	918	965	-1,9	3	5,1
ΕΦΚ καυσίμων	2461	2478	2620	2954	0,7	5,7	12,7
Λοιποί ΕΦΚ (καπνού κλπ)	2524	2564	2785	3010	1,6	8,6	8,1
Τελή κυκλοφορίας οχημάτων	694	705	774	815	1,6	9,8	5,3
Λοιποί φόροι κατανάλωσης	195	169	138	136	-13,3	-18,3	-1,4
Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ	290	400	440	445	37,9	10	1,1
Λοιποί έμμεσοι	404	428	610	550	5,9	42,5	-9,8
Σύνολο φορολογικών εσόδων (I+II)	39484	42093	44820	48030	6,6	6,5	7,2

Πηγή: Προϋπολογισμός 2008

Συμπερασματικά από όλα τα οποία αναφέραμε παραπάνω η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των κρατών μελών με χαμηλό επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης (35% ΑΕΠ) σημαντικά χαμηλότερο του μέσου όρου της ΕΕ-15 και κοντά στο μέσο όρο των 10 νέων κρατών μελών. Την περίοδο 1995-2004 στην Ελλάδα παρατηρείται αύξηση της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης (1995: 32,6% του ΑΕΠ, 2004: 35% του ΑΕΠ), η οποία αποδίδεται πρώτιστα στην αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών (1,7% ΑΕΠ) και δευτερευόντως στην αύξηση εσόδων από την άμεση φορολόγηση (1,2% ΑΕΠ). Την ίδια περίοδο τα έσοδα από έμμεση φορολόγηση σημειώνουν μείωση (κατά 0,4% του ΑΕΠ).

Στην Ελλάδα το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης αντανακλά την ανάγκη περιορισμού των δημοσιονομικών ελλειμμάτων με στόχο την εκπλήρωση των κριτηρίων για την είσοδο στην Ευρωζώνη. Η προσπάθεια αύξησης των φορολογικών εσόδων, κατά την περίοδο 1995-2004, δεν στηρίχθηκε στην αύξηση των φορολογικών συντελεστών αλλά προσανατολίσθηκε στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης καθώς και στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής που είχαν ως αποτέλεσμα την απόδοση πρόσθετων εσόδων από άμεσους φόρους αλλά και ασφαλιστικές εισφορές.

Τα φορολογικά έσοδα στην Ελλάδα προέρχονται κυρίως από την έμμεση φορολόγηση της οποίας το μεγαλύτερο μέρος αποτελεί ο φόρος προστιθέμενης αξίας. Το σημαντικότερο μέρος της άμεσης φορολογίας αποτελεί η φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων, ενώ η φορολόγηση της περιουσίας είναι σημαντικά μικρότερη. Κατά την περίοδο 1995-2004 η αναλογία έμμεσης και άμεσης φορολόγησης μειώθηκε σημαντικά ενισχύοντας τον αναδιανεμητικό ρόλο του φορολογικού συστήματος προς όφελος των χαμηλών εισοδημάτων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ανακεφαλαιώνοντας την ανάλυση των ζητημάτων, είναι σκόπιμο να προβούμε σε ορισμένες συγκεντρωτικές παρατηρήσεις που αφορούν τη φορολογία και το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα.

Όπως προκύπτει από το τελευταίο κεφάλαιο, συγκρίνοντας τα φορολογικά συστήματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα, και με βάση τα στοιχεία του προϋπολογισμού του 2008, η Ελλάδα κατέχει το χαμηλότερο ποσοστό των άμεσων και έμμεσων φόρων στο ΑΕΠ. Οι στατιστικές αυτές αποτυπώνουν ότι η πραγματική αιτία της δημοσιονομικής ανισορροπίας και των ελλειμμάτων στην Ελλάδα βρίσκεται στο σκέλος των εσόδων και όχι των δαπανών. Φυσικά αυτό δεν συνεπάγεται σε καμία περίπτωση ότι δεν πρέπει να υπάρξει μείωση της σπατάλης και δημόσιος προβληματισμός ως προς το ύψος και κυρίως τη διάρθρωση και την αποτελεσματικότητα των δημόσιων δαπανών, καθώς και ως προς τη συμβολή τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας.

Επίσης οι έμμεσοι φόροι εξακολουθούν να αποτελούν την βασική πηγή των δημόσιων εσόδων. Τα έσοδα από τους άμεσους φόρους ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι από τα χαμηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ανισορροπία αυτή αποτελεί στίγμα για την προοδευτικότητα του ελληνικού φορολογικού συστήματος. Όσο αναφορά τη διάρθρωση της άμεσης φορολογίας επίσης αποκαλύπτει το μεγάλο έλλειμμα δικαιοσύνης του φορολογικού συστήματος, καθώς επίσης και τις πραγματικές διαρθρωτικές αιτίες της ελλειμματικής κατάστασης του δημοσιονομικού συστήματος της οικονομίας. Το φορολογικό βάρος που κατανέμεται στα φυσικά πρόσωπα είναι μεγαλύτερο από εκείνο των νομικών προσώπων και το πιο εντυπωσιακό είναι ότι κατανέμεται άδικα σε βάρος κυρίως των εργαζομένων και των μεσαίων εισοδημάτων. Αν λάβουμε υπόψη την απουσία προσαρμογής των φορολογικών κλιμακίων και του αφορολογήτου ορίου και εκτιμήσουμε την καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών, τότε φόροι και εισφορές απορροφούν μεγάλο μέρος του εισοδήματος των μισθωτών υποβαθμίζοντας το βιοτικό επίπεδο κάθε κοινωνίας και δημιουργώντας διαφοροποιήσεις στις εισοδηματικές τάξεις και αύξηση του ποσοστού φτώχειας. Πρέπει να αναφέρουμε ότι τα στοιχεία τα οποία παρουσιάσαμε στο παραπάνω κεφάλαιο μπορεί να είναι κατά την χρονική περίοδο 1995-2004 αλλά δυστυχώς η

κατάσταση δεν έχει αλλάξει καθόλου έως σήμερα, αντιθέτως έχει χειροτερέψει λόγω των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η χώρα μας σήμερα.

Πρωταρχικός στόχος μια κοινωνίας είναι να περάσει την ιδέα, με πράξεις, ότι το νέο φορολογικό σύστημα πρέπει να είναι δίκαιο, απλό, σταθερό και αποτελεσματικό καλλιεργώντας συγχρόνως την φορολογική συνείδηση στους φορολογούμενους πολίτες έτσι ώστε να μπορέσουν να οδηγήσουν σε ένα φορολογικό σύστημα το οποίο θα αποτελεί βασικό πυλώνα της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της Ελλάδας. Μια ευρεία και ουσιαστική φορολογική αναμόρφωση πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα στο πλαίσιο σχεδιασμού της οικονομικής πολιτικής, καθώς δύναται να οδηγήσει την Ελλάδα σε μεγαλύτερη οικονομική και κοινωνική ισορροπία, αλλά και να ενισχύσει την θέση της στον διεθνή οικονομικό χώρο, προωθώντας την σε ανώτερα επίπεδα ανάπτυξης και ευημερίας. Η δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους μέσω μιας ουσιαστικής και αποτελεσματικής φορολογικής μεταρρύθμισης οφείλει στο πλαίσιο αυτό να αναγνωριστεί ως κυρίαρχη επιδίωξη των εκάστοτε κυβερνητικών σχεδιασμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Θ., 1997: *Εισαγωγή στη δημόσια οικονομική*, ΜΠΕΝΟΣ.
- ΦΛΩΡΟΣ Α., 2010: *Φορολογική λογιστική*, ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ.
- ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ Δ., 1981: *Οι δημοσιονομικοί θεσμοί*, ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ.
- ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ, 2009-2008, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- ΚΑΟΥΝΗΣ Π.Δ., 2006: *Φορολογική Λογιστική II*, ΑΘΗΝΑ.
- ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, 2006, Πάντειον Πανεπιστήμιο.
- ΛΙΑΝΟΥ Θ.Π., ΜΠΕΝΟΥ Θ.Ε., 1998.: *Μικροοικονομική Θεωρία & Πολιτική*, ΕΥΓ, ΜΠΕΝΟΥ.
- ΑΡΧΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Δ., 2006 : *ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ*, Τ.Ε.Ι ΚΡΗΤΗΣ, ΗΡΑΚΛΕΙΟ.
- ΠΟΥΡΝΑΡΑΚΗΣ Ε.Δ., 2004: *Διεθνής Οικονομική*, 3 έκδοση, ΑΘΗΝΑ.
- ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Θ., ΠΑΣΧΟΥ Γ.Π., 2003: *Εισαγωγή στη Φορολογία*, ΜΠΕΝΟΣ.
- ΠΑΠΑΘΕΩΔΩΡΟΥ Χ., ΔΑΦΕΡΜΟΣ Γ.: *Δομή και τάσεις της οικονομικής ανισότητας και της φτώχειας στην Ελλάδα και την ΕΕ, 1995-2008*, Ερευνητική μονάδα φτώχειας, εισοδημάτων και κοινωνικών ανισοτήτων, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ.
- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: *Γνώμη της Ο.Κ.Ε για τη φτώχεια*.
- ΜΑΝΙΑΤΗΣ Θ., 2008: *Η δημοσιονομική κρίση και ο κοινωνικός μισθός στην Ελλάδα*, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Σ., ΠΕΜΠΕΤΖΟΓΛΟΥ Μ.: *Δημόσια Οικονομική*, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, *Οι αναδιανεμητικές επιδράσεις της έμμεσης φορολογίας στην Ελλάδα*, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 21, Ιούλιος 2003.
- ΙΣΤΑΜΕ, 2006: *Συγκρίνοντας τα Φορολογικά Συστήματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Κείμενο Τεκμηρίωσης.

- ΚΑΤΣΕΛΗ Λ.Τ., 2005: *Μακροοικονομική Ανάλυση και Ελληνική Οικονομία*, ΑΘΗΝΑ.
- ΚΟΤΙΟΣ Α., 2011: *Η Ελλάδα, η ΟΝΕ και η Κρίση*, Σειρά Ερευνητικών Εργασιών 17(1): 1-20.
- ΡΑΠΑΝΟΣ Β.Θ., 2009: *Μέγεθος και εύρος δραστηριοτήτων του δημόσιου τομέα*, Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΟΡΩΝ www.euretirio.com
- ΑΡΘΡΟ 24h: Eurostat, *Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας το υψηλότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, www.24h.gr
- ΑΡΘΡΟ iReporter: *Άνιση κατανομή του εισοδήματος*, www.i-reporter.com
- ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ: *Τι πρέπει να γνωρίζετε για τη φτώχεια στην Ελλάδα*, www.ineobservatory.gr
- ΠΗΓΗ: ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ, <http://www.gsee.gr>